

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
19 D
9/1

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

14 - 19 - D - 9

Digitized by Google

14. 19. D. 9

PETRI LILIÆ

S. THEOLOGIÆ DOCTORIS,

DE DEO TRINO ET VNO

Oratio,

14-19-D-9

Habita ante publicam diſputati-
onem in celebri Academia
Cracouien: 5. Septemb.
Anni 1581.

*Cui ex diuinis literis adiuncta ſunt teſtimonia:
quibus Ieſu Chriſti, & Spiritus ſancti
diuinitas, clariſſimè demon-
ſtratur.*

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE ROMA

CRACOVIÆ.
In Officina Lazari: Anno Domini,
M. D. LXXXII.

★

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO DOMINO DOMINO ALBERTO BOLOGNETO, EPISCOPO MASſanenſi à Sanctiſſimo D.N. Gregorio xiii. ad Sereniſſimum Stephanum Poloniȩ Regem Nuncio Apoſtolico,

PETRVS LILIA, SACRÆ Theologiæ Doctor S:

DIVVS ILLE AVguſtinus, cùm auguſtiſſimum altiſſimumq́ue Sanctiſſimȩ TRInitatis myſterium diligentiùs expenderet, ALBERTE Præſul ampliſſime, ita ſcriptum reliquit: Vbicunq. quæritur de vnitate TRINITATIS, magna eſt adhibenda cautela: quia nec periculoſiùs alicubi erratur, neq. laborioſiùs aliquid quæritur, nec fructuoſiùs aliquid inuenitur. Magnificam verò vocem & tanto Doctore digniſſimam: qua ille non minus eorum negli-

gentiam, qui propter ingentem rei difficultatem, de Sanctiſſima TRINITATE doctrinam, nullius ingenio tractandam eſſe putant; quàm eorum reprehendit temeritatem, qui neque inſigni aliqua diuina, aut humana ſapientia freti, neque vlla vitę innocentia & ſanctitate illuſtres; in re tamen tam difficili, tam ab humano ingenio recōdita, præ doctiſſimis & ſanctiſſimis viris, intelligentiam ſibi vendicare, & ſuum ſenſum eorum iudicio anteferre non verentur. Perperam iſti; ſed nec illi benè. Neque enim commoda propter difficultatem à Rei pub. ſalute vitatione repellenda ſunt; ſed ſtudio & ſapientia adiungenda. Quòd ſi aliquando, in hoc de Sanctiſſima TRINITATE dogmate difficili & laborioſo, vtile fuit & fructuoſum aliquid inuenire, ſiue ad illud confirmandum, ſiue ad explicandum clarius; hoc profecto noſtro infelici tempore, & in hoc Poloniæ Regno vtiliſſimum eſt ſaluberrimumque: in quo hæreſis & impietas, tantas ſibi ad CHRISTI Religionem turbandam collegit vires; vt cuius impu-

nè lice-

nè liceat, Eccleſię Dei authoritatem ſpernere, iura diuina violare, res ſacroſanctas conculcare, Chriſti Euangelium ſurſum ac deorſum vertere, miſcere omnia, ac in quauis noſtrę fidei doctrina barbaro & hoſtili animo maxima incendia excitare. Ac mea quidem ſententia, Reip. bona priuatis commodis, Religio autē Chriſtiana Reip. emolumētis, Chriſtus autem Deus Religioni eſt anteponendus: propterea quòd, vt in Religione, Reip. ſalus & ornamentū, ciuium libertas, nobilitatis ſplendor, ſenatus authoritas, Regis maieſtas, potentia victorię, & triumphi, & quod omnium eſt caput DEi gratia & immortalis vitę felicitas; ſic in Chriſti honore Religio ſit fundata, atque ita cum eo implicita; ruere vt ille non poſſit, quin omnis Religio, & ea quę Religione continentur, eodem labefactata motu concidant. Itaque ea hæreſis, quæ Chriſto diuinos honores detrahit, omnium eſt pernicioſiſſima. Cæterę enim religionem Chriſti; hæc ipſius Religionis petit caput: ac quantum in ſe eſt, ex huius Regni ſedibus

 Ieſum

IEſum Chriſtum ac Spiritum ſanctum, qui præter innumera in nos collata beneficia, hoc ipſum Regnum, in magnum honoris & dignitatis euexit gradum, eijcit & exterminat. Neque enim Fides & Religio Christiana alium nouit IEſum Chriſtum, niſi eum, qui eſt verè Filius Dei, & verus DEus: neque alium Spiritum Sanctum, niſi eum, qui à Patre, Filioque procedens, verus eſt DEus; vtrique (vt cum D. Athanaſio loquar) coæternus, coæqualis, & conſubſtantialis. Quamobrem, cùm ad alias omnes confutandas hæreſes, quibus libertas noſtrorum hominũ tantùm laxauit habenas; tùm ad hanc de Sanctiſſima Trinitate, euertendam, obruendamque maxima præſidia ſunt comparanda. Quę quidem in eo potiſſimùm conſiſtunt, vt clariſſimè oſtendatur: DEI eſſentiam in triplici hypoſtaſi conſiſtere: hancque Eccleſię catholicę doctrinam, Euangelio & veritati congruentem eſſe. Quę res, vt eſt Reipub. ſalutaris; ſic omnium difficillima. Multis enim opus habet ille, qui in rem tam difficilem lucem

inferre

inferre velit. Non illum latere debet, quid ea de re in Sacris tradatur voluminibus: quid vetus, quid nouum Teſtamentum, quid Prophetę, quid Apoſtoli, quid Euangeliſtę, de IEſu Chriſto ac Spiritu Sancto doceant, eſt ei intelligendū. Deinde quem ſenſum ſapientiſſimi & ſanctiſſimi Patres, ex tam abditis ſacrarum literarum teſtimonijs proferant, quid Oecumenica Concilia, quid Auguſtinus, quid Hilarius, quid Gregorius Nazianzenus, quid Baſilius, quid cæteri tàm Græci, quàm Latini Patres ſentiant, & quo pacto tam difficilem controuerſiam componant, neque ſolùm eorum ſententias, verumetiam doctiſſimas rationes, perſpectas, animoque compræhenſas tenere debet. Et quoniam hæc peſtilens hæreſis hoc idem de Sanctiſſima TRinitate dogma cum ratione pugnare contendit; ideò non ſolùm eorum cognitione, quę in Philoſophia ſunt obuia; ſed illorum etiam in quibus probè intelligendis ſummi laudatique Philoſophi plurimùm deſudarunt, fretum ac munitum eſſe oportet. Ad extremum

mùm minimè ignorare debet, quid illi ipſi aduerſarij vrgeant, & in quo hæreant potiſſimùm, Arius, Cerinthus, Ebion, Photinus, Samoſatenus, & cæterę eius generis peſtes: ne earum ſententię & rationis ignarus, cum vmbris dimicare videatur. Tam accuratè fundatam, & exſtructam diſciplinam, quàm difficilè ſit perdiſcere, nemo eſt qui non intelligat. Huc accedit, quòd cùm D. Auguſtinus vnà cum alijs Eccleſię Doctoribus, maximè verò ijs, quos Scholaſticos appellant, qui inter alios Chriſti doctrinam doctè & exquiſitè explicant, et, quod dicitur, ad viuum reſecant omnia, in alijs Chriſtianę fidei myſterijs explicandis ſint difficiles; tùm in hoc ſunt difficillimi: vt quantum temporis, reliquorum omnium, quę in ſacra Theologia tractantur, explicatio; tantúm huius vnius dogmatis intelligentia ſibi vendicare videatur. Atque hę quidem, inter alias, rationes fuerunt, cur ego anno proximè elapſo ex Italia reuerſus, ac à nonnullis clariſſimis viris, quorum voluntati, propter ſingularem eorum erga me beneuolen-

uolentiam non potui nõ obtemperare, rogatus, vt de rebus Theologicis in Academia Cracouien: publicè diſputarem, ſolùm hoc de Sanctiſſima TRinitate dogma mihi defendendum eſſe putaui. Cuius quidem diſputationis fructus, vt ad eos quoque, qui noſtrę diſputationi non intererant, aliquis perueniret, operæprecium me facturum exiſtimaui, ſi orationem meam ante diſputationem habitam, & poſt diſputationem auctam in lucem ederem. Eam verò, vt nomini tuo, ALBERTE Præſul Ampliſſ. dicarem, multa me impulerunt. Primùm quòd Nuntij Apoſtolici in hoc Polonię Regno munus obeas, ac GREGORII xiii Pont. Max. ſis Legatus: qui in tanta tempeſtate, tantisque hæreſeon fluctibus, Petri nauem ita feliciter gubernat; vt ab omnibus Chriſtianis maximę illi debeantur gratię; à me verò etiam hoc nomine, quòd me Roma diſcedentem ſingulari clementia ſit proſecutus. Deinde tua humanitas & non vulgaris beneuolentia, qua in tuo aduentu Cracouiam, me tibi comple-

ctendum iudicaſti. Auget autem hanc beneuolentiam tuę virtutis & ſapientię præſtantia, in rebus agendis dexteritas, pietas, religio, & authoritas cum ſingulari & orationis & morum ſuauitate coniuncta. Quę omnia ita proborum animos erexerunt, vt bene ſperandum exiſtiment omnes, te tam inſigni Nuntio Apoſtolico, à tam vigilanti Pontifice, ad tam ſapientem & pium Regem, Regnum hoc Polonię nobiliſſimum, ab his hæreſeon monſtris, & alijs peſtibus, quę maiorum noſtrorum negligentia in illius prouincias irrepſerunt, expurgatum, priſtino ſplendori & dignitati reſtitutum iri. Vale Præſul optime: hocque munuſculum grato & hilari vultu accipe. Cracouię 16. Auguſti. Anno Domini, 1582.

ASSERTIONES DE SANCTISSIMA TRINITATE:

Ad morem Academię Cracouienſis propoſitę.

CORPVS QVÆSTIONIS.

Vtrum in vna eſſentia diuina, ſint tres perſonę: quę diſtinguantur & conſtituantur in eſſe perſonali, principaliter & formaliter per relationes originis: & deniq. ita ſe ad inuicem habeant, vt Filius à Patre per modum naturę ſit genitus, Spiritus Sanctus autem non per modum naturę, ſed per modum voluntatis à Patre & Filio procedat.

CONCLVSIO PRIMA.

Deum eſſe vnum in eſſentia, & trinum in perſonis, non ſolùm eſt ſententia fidei, ſed neq. eſt contra rationem.

COR. I. Hac concluſione non ponimus contradictoria eſſe ſimul vera.

II. Nec pugnamus contra illam propoſitionem: Quæcunq. vni & eidem ſunt eadem, inter ſe ſunt eadem.

III. Nec euertimus Syllogiſmum Expoſitorium.

CONCLVSIO SECVNDA.

Perſonę diuinę non diſtinguuntur ab inuicem, nec conſtituuntur in eſſe perſonali, per aliquid abſolutum, nec formaliter & principaliter per origines, hoc eſt, per productiones aut proceſsiones, ſed per relationes originis.

I. Tametſi

I. Tametſi relatio ex natura relationis habeat conſtitue- re, & diſtinguere in eſſe relatiuo diuinas hypoſtaſes, non tamen ex natura relationis habet, diſtinguere aut conſtituere illas, in eſſe hypoſtatico & ſubſiſtenti.

COR. II. A relationibus diuinis commune aliquod abſtractum, non aufert vim relationibus, conſtituendi in eſſe ſup- poſiti diuinas perſonas.

III. Conſtitutio diuinarum perſonarum, eſt intelligenda ad modum effectus formalis, non autem ad eum modum, quo ex partibus conſtituitur totum.

CONCLVSIO TERTIA.

Pater filium genuit per modum naturę, Spiritus Sanctus autem, licet naturaliter procedat à Patre & Filio, non tamen procedit ab il- lis per modum naturę, ſed per modum voluntatis.

I. Filius & Spiritus Sanctus, quia ſunt patri conſubſtan- tiales, ideò ſunt vnus Deus.

COR. II. Nō ratione iſtę tres perſonę diſtinguuntur, ſed realiter.

III. Si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non di- ſtingueretur ab eo perſonaliter.

Diſputatæ frequenti illuſtrium & cla- riſſimorum virorum conſeſſu, in Collegio Maiori, 5. Septemb. hora 12.

PETRI LILIÆ SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORIS, DE DEO TRINO & Vno, Oratio.

EST HOC IN MOre & aliarum, & huius celeberrimæ Academiæ poſitum; vt omnes, qui ſibi in certamen ſapientiæ deſcendendum eſſe propoſuerunt, ornata & grauibus ſententijs inſtructa oratione, ingreſſum & viam diſputationi muniant, ac ſternant. A qua conſuetudine diuturno vſu recepta & confirmata, cùm mihi nequaquam diſcedendum eſſe putarem, cogitaremq́; diligentiùs, quid in hoc grauiſſimo & ſapientiſſimo conſeſſu mihi eſſet dicendum, nihil occurrit neq; hac corona dignius, nec meæ tenuitati accomodatius, quàm ſi pauca quædam de diuinitate et myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis in medium afferrem. Dignum enim eſt, vt in ea Academia quæ ſapientiæ, & Chriſtianæ & orthodoxæ religionis laudibus floret, de ea re diceretur, qua in hac rerum vniuerſitate nihil eſt & propter rerum obſcuritatem difficilius, & propter excel-

excellentiam & maieſtatem auguſtius. Mihi verò hæc eadem res propterea eſt accommodatiſſima: quòd ſua præſtantia & dignitate meæ orationis tenuitatem, huic ſapientiſſimæ coronæ minimè congruentem, ſatis abundè compenſabit. Hoc enim ſacrum altiſſimumq; myſterium eſt eiusmodi, vt etiam ſimplex illius recordatio ſumma cũ iucunditate aliquam ſui cognitionem in piorum mentibus relinquat, ſuiq; ſpeciem ſignet admirabilem. Dixi in piorum mentibus. Nam qui temerè, vt Iudæi, hæretici, & eæ gentes, quæ prauis de diuinitate ſuperſtitionibus conſtrictæ tenentur, hoc longè auguſtiſſimum & altiſſimum myſterium contrectare audent; vt illorum videndi ſenſus, qui lippos oculos in ſplendidiſſimum ſolem intendunt; ſic iſtorum animi obtunduntur & excœcantur.

Atq; ne, in tam vaſto immenſoq; pelago, temerè mea vagetur oratio, ex multis, quæ de hoc difficillimo Sanctiſſimæ Trinitatis myſterio dici poſſunt, tres rationes explicabo, quæ in vna diuina natura tres eſſe hypoſtaſes, ſi non clarè, at certè non obſcurè oſtendent: vt vel ex eo intelligamus, hoc ſingulare de diuinitate dogma, ita eſſe magnis difficultatibus tectum & inuolutũ; vt tamen rationi nullo pacto repugnet.

Sed antequam ipſarum rationum explicationem ingrediar, imprimis eos qui Theologi munus, ad ſolas veteris

las veteris & noui teſtamenti ſententias, & Patrum authoritatem redegerunt, ignari quod maius quiddam Theologus in ſe ſuſcipiat, velim eſſe admonitos: me in his meis conſtituendis rationibus, ex ſacris literis, aut antiquorum Patrum voluminibus, ne verbum quidem allaturum. Non quòd mihi ea in re, Prophetarum oracula, Chriſti documenta, Apoſtolorum doctrina, Euangeliſtarum teſtimonium, & S. Patrum deeſſet inſtitutio; ſed quia in hac mea oratione ſolùm mihi propoſitum eſt, eos Philoſophos & hæreticos erroris coarguere, et ignorantiæ conuincere, qui in terram depreſſi, nihil rationem humanam excedens, nihil ſingulare, nihil magnificum, nihil admirabile de diuinitate cogitare volunt, aut poſſunt. Ne igitur ineptus illis eſſe videar, ex illis fontibus firmamenta orationis meæ deſumam, in quos iſti tam ſapientes Sophi totius ſapientiæ et veritatis præſidia contulerunt. In ipſa verò diſputatione, cui multò maior temporis conceditur vſura, & ad inquirendam veritatem ampliſſimus aperitur campus, vbi mihi ſeſe offeret occaſio, dicendiq; dabitur facultas, non certè tacebo, non ea ſilentio præteribo, quæ Apoſtoli, quæ Euangeliſtæ & Eccleſiæ Doctores, de Ieſu Chriſto Filio Dei, de diuina illius generatione, ac de ſpiritus ſancti diuinitate literis monumentisq; ad perpetuam poſteritatis memoriam conſignarunt.

Non mihi profectò hîc deero: non me vel Patrum, vel Sacræ ſcripturæ authoritate in prauum ſenſum detorta, de mea ſtatione, ne tranſuerſum quidem vnguem depelli ſinam. Aliquot iſtis fugitiuis & ſceleratis,(Arium, Cerinthum, et cæteros eius farinæ Chriſti hoſtes intelligo) quorum hæreſes ab omnibus alijs nationibus exploſas, & proſcriptas noſtri homines ab inferis reuocarunt, & in hanc etiam ciuitatem regiam et nobilem induxerunt: aliquot, inquam, iſtis omnium ſcelerum colluuione coopertis, opponam Hilarium, Auguſtinum, Gregorium, Hieronymum, Anſelmum, Nazianzenum, Chriſoſtomum, Baſilium: & ſi in tanto numero ſapientiſſimorum hominum vocem Dei agnoſcendam eſſe exiſtimamus, vt certè exiſtimare debemus, adiungam his ſanctiſſimis viris, centum alios, imò trecentos æquè ſanctitate atq; eruditione celeberrimos Patres: qui in primis illis & Oecumenicis Concilijs, Niceno & Conſtantinopolitano, Filium & Spiritum ſanctum Patri ὁμόουσιον *eſſe decreuerunt.*

Verùm iſti hos tantos viros homines eſſe dicunt. Scilicet ipſi ſunt angeli, & non ex terra orti, ſed è cœlo delapſi; vt meritò illis maior fides, quàm hominibus haberi debeat. Sed per Deum immortalem, illíſne aliquod numen diuinum ineſſe arbitrabimur: in quorum genio, pro ratione temeritatem, pro ſapientia igno-

tia, ignominiam, pro modeſtia Chriſtiana, petulantiam & rabiem regnare videmus? Ergo tot S. Patrum authoritatem abijciemus; vt iſtorum ſequamur voluntatem? Iſtos illarum furiarum inferni Arij, Ebionis, Cerinthi, Eunomij, Samoſateni laruis tectos, illorumq́; impietatem oculis, fronte, inceſſu & habitu corporis præſeferentes, intuebimur, in oculis & manibus feremus? Hos verò ſanctiſſimos Patres, & Dei Eccleſiæ lumina, qui Chriſti, Apoſtolorum & Martyrum innocentiam, & res præclarè & fortiter geſtas, in ſua vita & moribus expreſſerunt, repudiabimus? qui non in alea, non in compotationibus, non in latrocinio, vt pleriq; iſtorum; ſed in magnarum virtutum exercitatione, & in altiſſimarum contemplatione rerum, ſuum omne ſtudium et ætatem conſumpſerunt. Hæ illis fuerunt exercitationes ingenij, hæc curricula mentis. Qui deniq; propter ſummam eruditionem, vitæ innocentiam, integritatem morum, fidem, conſtantiam, & effuſum pro Chriſti nomine ſanguinem, non hominibus ſolùm, ſed & Angelis & Deo ipſi (vt cum Paulo loquar) ſpectaculum extiterunt.

Verùm iſti non ſibi credendum eſſe dicent; ſed Prophetis & Euangelio. Quaſi verò hi ſanctiſſimi Patres, cùm nos de diuinitate filij docent, ſua nobis obtrudant ſomnia: & non potiùs Chriſti & Pro-

phetarum proferunt teſtimonia. Clament igitur quantumuis iſti, Euangelium, Euangelium. Ego verò Eccleſiæ Dei, & horum ſanctiſſimorum Patrum doctrina informatus, etiam ipſius Arij voces, fraudulenter Chriſti verbis, & Prophetarum fucatas, quibus Filium Dei & Spiritum Sanctum iniquiſſimè exuit diuinitate, Filium minorem Patre, Spiritum ſanctum verò creaturam eſſe aſſeuerans, minimè formidabo. Si mihi illud occinet Arius: PATER MAIOR ME EST, *& id genus alia. Dicam ego cum D. Ioanne:* IN PRINCIPIO ERAT VERBVM, ET VERBVM ERAT APVD DEVM, ET DEVS ERAT VERBVM. *Et illud cum D. Paulo:* QVI CVM IN FORMA DEI ESSET, NON RAPINAM ARBITRATVS EST, SE ESSE ÆQVALEM DEO. *Si igitur æqualis DEO, non minor igitur. Quòdſi, vt Chriſti verbis vtar & teſtimonio,* IN ORE DVORVM, VEL TRIVM, STAT OMNE VERBVM, *non tria; ſed triginta octo ex S. literis proferam teſtimonia, quæ IEſum CHriſtum & Spiritum ſanctum, verum Deum eſſe, & eiusdem cum Patre naturæ & ſubſtantiæ demonſtrant clariſſimè.*

Ac ego quidem cùm ad tot Sacræ ſcripturæ teſtimonia me cogitatione & mente conuerto, eaq; diligenter mecum reputo, intelligo facilè, eos hæreticos,

non horum

non horum teſtimoniorum, quæ in tantis tenebris, ad intelligendam IEſu Chriſti diuinitatem, clariſſimum nobis præferunt lumen, ignoratione, in tam horrendum errorem raptos eſſe: ſed quia eorum animi acies, quòd in immenſam Dei claritatem temerè intenderent, à ſplendidiſſimo diuinitatis Sole retuſa, penetrare non potuit: quomodo vna & eadem ſimpliciſſima res, Deus nimirum, trinus eſſe poſſit: qua ratione illud, quod re & ratione eſſet omnino idem, non rationis modo; ſed etiam rei diſcrimen in ſe admittat: quo pacto nec generans generato eſſet prior, nec ſuperior; nec generatus generante vlla dignitate eſſet inferior, nec aliquo temporis momento poſterior. Hæc illorum ingenia torſerunt: hæc illos nimium ſuis rationibus confidentes, à veritate ad mendacium, à luce ad tenebras, à vita ad interitum abduxerunt, & in tantum errorem et ignominiæ chaos præcipitarunt. Nobis verò, qui à CHriſti & eius Eccleſiæ ore, ac tot ſanctiſſimorum Patrum doctrina, & ſapientia pendemus, diſcuſſa eſt hæc caligo: diluxit, patet, videmus omnia. Quamobrem in defendendo Sanctiſſimæ Trinitatis myſterio, non nos Platonis ſapientia, nec ipſius Ariſtotelis terret acumen. Non illa Philoſophorum tormenta formidamus: Quæcunq. vni & eidem ſunt eadem, inter ſe ſunt eadem. *Nec illud extimeſcimus:* In vnam & eandem rem affirmatio & negatio ſimul con-

mul conuenire non poteſt. *Quæ omnia, vt veriſſima eſſe; ita illorum vi & intelligentia, & vnitatem diuinæ naturæ, et diſtinctionem hypoſtaſeon, non ſolùm non obrui; verùm etiam illuſtrari ſapientiſſimorum Eccleſiæ Dei Doctorum, maximis artibus & diſciplinis inſtituti intelleximus.*

Sed hæc, ne eſſem longior, quàm par eſt, diſputationi reſeruabo. Nunc autem quod initio orationis propoſui, tres rationes explicabo, quæ in vna diuina natura tres eſſe hypoſtaſes, non obſcurè indicabunt. Harum prima ex generationis, ſecunda ex intellectionis vi & natura, tertia verò ex eo ducetur, quòd Deus ſit res, in rerum natura cohærens.

Tu Deus Opt. Max. qui linguas infantium facis diſertas, illo immenſo ſanctiſſimóq; ſapientiæ tuæ lumine mentem meam illuſtrare, eamq; ſcientiæ tuæ opibus locupletare velis: vt quæ de admirabili illa trina hypoſtaſi in vnitate naturæ, dicere decreui, ita dilucidè perſpicuèq; explicare queam; vt & rei dignitas & audientium doctiſſimæ aures expoſcunt.

Principio duæ illæ ſententiæ, cùm in omni Philoſophorum, tùm in Ariſtotelis ſchola firmæ & ſtabiles, quibus prima mea ratio, tanquam duobus fundamentis, innititur, hoc loco ſunt mihi memoria repetendæ. Harum altera eſt. Primum agens, hoc eſt, effector mundi huius, & molitor Deus omnium re-

rum perfectiones & naturas in ſe compræhendit. Altera eſt. Hæ eædem omnes perfectiones & naturæ, non eadem, nec ſimili ratione, qua ſingulæ ſunt in ſingulis creatis rebus; ſed eminentiori, & excellentiori quodam modo, in primo principio continentur. Vtrumq; hanc ſententiam, vt in re tam difficili & obſcura, quàm facillimus eſſe poſſim, ſimpliciter et breuiter ita comprobabo. Natum cuiusq; rei efficiendæ in efficiente cauſa, vel ſecundum eandem prorſus rationem, ſi ſit cauſa ſingularis & infima, vel eminentiori excellentioriq; modo, ſi efficiens cauſa fuerit vniuerſalis & ſuperior, etiam antequam producatur exiſtere debet: & hoc duas præcipuè ob cauſas. Primò, quia nullum agens, vltra vires proprias, actiones exercere poteſt. Quo fit, vt nullius actionis vim & formam, nullam potentiam & facultatem, nullam proprietatem & accidens nullum, quod non in viſceribus naturæ illius deliteſcat agendo alijs largiatur. Quid enim? an ignis, ſi caloris flammis ardentibus non eſſet inſtructus, calefacere; aut aqua, ſi nullo prorſus liquore difflueret, madefacere poſſet? Deinde quia omne agens agendo nihil aliud facit, quàm ſuam naturam & proprietatem alteri communicat. Neq; enim aut ignis frigiditate, quam non habet, aut àër ſiccitate, qua non eſt præditus, res afficere poteſt; ſed ignis calefaciendo calorem, quo æſtuat, & àër

hume-

humectando humiditatem, qua à natura eſt informatus, rebus impartitur: atq; ita vterq; ex nō igne ignem, & ex non aere aerem efficiunt. Si igitur aliquid alicuius rei eſt effectus, in illa profectò etiam antequam produceretur exiſtere debuit. Niſi forte aliquis exiſtimet aqua incendia excitari, aut igne exiguos fluuios inundari poſſe. Hoc idem animantium procreatio planum faciet omnibus. Homo enim non leonem; ſed hominem: è contrà leo non hominem; ſed leonem generat. Quid ita? Quia vt homo non leonis, ſed hominis; ſic leo non hominis, ſed leonis natura conſtat. Atq; hæc quidem, homo nimirum & leo, & eius generis reliqua omnia, quia ſunt cauſæ ſingulares & infimæ, ideò effectus ſibi producunt ſimillimos; ita, vt eadem prorſus ratione et modo, tam in generante, quàm in generato, eadem natura visq; contineatur. Contrà verò in Solis huius natura, qui eſt dux & princeps et moderator luminum reliquorum, mens mundi & temperatio, qui cuncta ſua luce luſtrat & complet, & eorum omnium, quæ infra lunam ſunt, eſt cauſa vniuerſalis & quaſi parens, ſummus omnium rerum architectus & Princeps Deus, ſui ſimilitudinem, vim, & præſtantiam, longè excellentiori modo inſculpſit; quàm eſt in his rebus omnibus, quæ eiuſdem Solis opera & virtute efficiuntur. In his enim inferioribus rebus, vis et natura ineſt modo corruptioni

ruptioni & interitui obnoxio. At in Sole, ab omni interitu & corruptione remotiſſima ſunt omnia. In his inferioribus, tot & tantæ virtutes, non omnes ab vna; ſed ſingulæ à ſingulis naturis proueniunt. At ex vno Sole, omnes actiones, perfectiones, & virtutes, quæ per innumerabiles res ſunt diſperſæ et diſtributæ, tanquam ex vberrimo fonte emanant. Ibi diſtincta ſunt & ſeparata omnia; hîc verò indiſſolubili & arctiſſimo vinculo vnitatis ſunt copulata. Ex quo manifeſtum eſt, naturam & præſtantiam effectus in cauſa exiſtere: in vniuerſali autem cauſa non ſolùm exiſtere; ſed etiam exiſtere eminentiori præſtantioriq́; modo. Cùm igitur Deus Opt. Max. ſit architectus, principium, fons & cauſa rerum omnium: ex eo, quòd eſt cauſa, neceſſariò rerum omnium, quas efficit, naturas & perfectiones in ſe continet: ex eo verò quòd eſt primum principium & cauſa vniuerſalis, eadem omnia, ratione quadam eminentiori excellentioriq́;, ſuæ immenſitatis gremio & complexu coërcet. His igitur vtraq; ſententia eſt comprobata.

Sed quoniam vtraq; illa ſententia, tanquam quibuſdam fundamentis, prima mea ratio conſtituitur; ideò aliam rationem explicabo, in qua vtriuſq; ſententiæ veritas clariſſimè elucebit. Plato ille Philoſophus, cùm ſe animo & cogitatione in Deum dili-

gentiùs conuerteret, totáq; acie ingenij eius virtutem contemplans animaduerteret; eum eiusmodi rerum omnium opificem eſſe: qui non ſolùm hæc omnia, quibus hæc vniuerſa mundi fabrica, eiuſq; pulchritudo conſtat, effecerit; ſed etiam effecerit intelligentia & ratione; eamobrem earum rerum omnium, quæ ab illo ſunt fabrefacta, ideas & formas in diuina eius mente collocauit. Neq; verò ea in parte has ideas & formas Platonis, demolitus eſt Ariſtoteles. Sic enim cum ſapientia & ratione mirè conſentiunt. Omnis ſiquidem artifex & effector, qui ad rationis & intelligentiæ præſcripta opera ſua molitur, ante neceſſe eſt, rei faciendæ formam & ideam animo concipiat; quàm ei extruendæ efficiendæq; manus admoueat. Ante Phidias, Alexandrum Bucephalum domantem, cogitatione formauerat; quàm in ſaxum duriſſimum eam effigiem inſculpſiſſet. Sed num aliquis eſt, aut tam excellens architectus, aut tam vilis artifex, qui ea quorum imaginem in animum nunquam induxit, non dico manu artificiosè effecerit; ſed etiam verbo protulerit? Cùm igitur Deus Opt. Max. ſumma ratione & ſapientia, hæc omnia ex nihilo, in hunc lucentem & ampliſſimum mundi globum induxerit; conſequens profectò eſt, eum ante omnium, quas condidit rerum effigies, & formas animo conceptas habuiſſe: neq; eas ante à diuina

mente

mente ſeparare poterimus; quàm vel DEum hæc omnia ſine ratione & ſapientia, vel nolentem feciſſe nobis perſuadeamus. Vbi enim nulla eſt cognitio rei; ibi res fiunt ſine conſilio & ratione. In rem autem incognitam, quæ poteſt eſſe voluntatis inclinatio? Si igitur Deus Opt. Max. rerum quas condidit, nullas habuiſſet in animo formas & notiones; nec ſapientia & ratione, nec voluntate & arbitratu ſuo hæc omnia effeciſſet. Sed quonam obſecro modo is, qui eſt ipſa ſapientia, ſine ſapientia cogitari poteſt? aut quidnam tale eſt, quod ei, qui omnia nutu regit & moderatur, voluntatem eripere, aut aliquid, quod ipſe nollet, imponere poſſet? Meritò itaq; hac in parte de ideis Ariſtoteli cum Platone conuenit: cùm vterq; Deo non ſolùm rerum efficientiam, ſed etiam intelligentiam tribuat: proculq; non à Dei ſolùm, ſed etiam intelligentiarum natura, materiam, ex qua ſola intelligendi impedimenta exiſtunt, arceant.

Sed modus, quo ideas in mentem diuinam inuexit Plato, diſplicet Ariſtoteli. Plato enim teſte Ariſtotele, has omnium rerum formas, immateriales quidem eſſe; ſed ſeparatas & diſtinctas per ſe ipſas ſubſiſtere volebat. Quæ ſententia, multas ob cauſas vehementer rationi repugnat. Primò enim, ſi res in ſeipſæ ſpectentur; ideæ cùm ſint formæ rerum materialium, quomodo ſine materia cohærebunt? Erit

igitur bos, leo, ceruus & id genus alia ſine ſanguine, ſine oſſibus, ſine neruis; & quæ natura ſua ratione carebant, ſic ab omnibus vinculis materiæ expedita, intelligendi vi præſtabunt: cùm omnis res immaterialis natura ſua intelligendi facultatem habeat. Deinde ſic collocatæ ideæ rerum & formæ, eſſent extra Dei eſſentiam: atq; ita ad illius intelligentiam conferrent nihil. Si enim ſine his Deus multitudinem rerum intelligere non poſſet; ſequeretur, quòd ſua natura in intelligendo ab alio dependeret: ex quo deinde ſequeretur, eum non intelligendo ſolùm; ſed etiam in exiſtendo ab alio dependere: præſertim cùm intelligere Dei, ſit idem, quod eius exiſtere.

Ad extremum, ſi hæ ideæ, propter intelligentiam Dei à Platone ſunt inuentæ, adeò malo loco ſunt ab eo collocatæ; vt propter earum otium, ab ipſa rerum natura, ex hac rerũ vniuerſitate proſcribantur. Cùm enim omnis res, quæ ad Dei eſſentiam & naturam non pertinet, à Deo efficiatur; conſequens profectò eſt, has ideas à Deo factas eſſe. Cùm autem Deus non ante aliquid efficiat, quàm rei faciendæ ideam & formam animo conceptam habeat; conſequens profectò eſt, Deum ante formas & imagines rerum omnium habuiſſe, quàm hæ ideæ Platonis ab eo fuiſſent productæ. Ex quo patet, has ideas Deo, ad res intelligendas, non maiore cùm non eſſent, quàm

cùm eſſent adiumento fuiſſe.

Alio itaq; modo rerum omnium formas & perfectiones, in diuina mente conſtituemus: qui & rationi & diuinæ naturæ eſt accommodatiſſimus. Cùm itaq; Deus, ſi illius ſpectes eſſentiam, nihil ſit admixtum, nihil concretum, nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex; ſed purus, ſolitarius, non cum alia re coniunctus & connexus, perfectiſſimus, ſimpliciſſimus, longèq; ab eo, quod cum vnitate & ſimplicitate pugnat, remotiſſimus; ideò omnes formæ & perfectiones, quas per tam innumeras & prope infinitas res creatas, diſperſas ac diſtinctas, & alias aliò diſſipatas, & quaſi in certas eaſq; diſiunctiſſimas, maximeq; diuerſas regiones diſtributas videmus, in vna eius ſimpliciſſima natura, ita arcto vnitatis fœdere deuinctæ & conſtrictæ tenentur; vt omnes ſint vnum & idem omnino, ab omni diſtinctione & compoſitione penitus vacuæ & liberæ: quemadmodum & ipſa Dei natura ſimpliciſſima & vna eſt omnino, vacua, expers, ſoluta ac libera ab omni diſtinctione, compoſitione, & multiplicitate, & ab eo, quod ſuſtineri ſine commiſtione & imperfectione non poteſt, pura & nuda. Imò verò omnes hæ formæ & ideæ ſunt ipſamet Dei eſſentia: quandoquidem in Deum nullum accidens cadat; ſed quicquid in eo eſt, ad eius eſſentiam & naturam pertineat.

 at. Ergo

at. Ergo quia Deus omnia efficit, ideò neceſſario rerum omnium formas in ſe habet. Quia verò quicquid in Deo eſt, Dei eſſentia eſt, ideò hæ omnes formæ & perfectiones in Deo ſunt vna res ſimpliciſſima: hoc eſt ipſamet Dei eſſentia, in qua nihil eſt concreti, nihil ſolidi, nihil expreſſi, nihil eminentis. Hæc tamen coniunctio omnium perfectionum & naturarum eam vim habet: vt quemadmodum res ſingulæ diſtinctas ſui ſpecies & ſimilitudines potentiæ cognoſcenti offerunt; ſic eſſentia Dei, vna & ſimpliciſſima exiſtens, diſtinctas tamen rerum omnium formas & imagines, in ſe ipſa intellectui diuino repræſentat: ad eum modum, quo ſuperiorem numerum, in ſe ipſo, ſpeciem numeri inferioris referre videmus: & in vna anima, mente, & ratione prædita, & vegetantis & ſentientis animæ ſpeciem cernimus. Præterea illud etiam ſimpliciſſima Dei natura habet, quo omnibus creatis rebus longè multumq; ad omnem dignitatem & præſtantiam antecellit. Nam vnaquæq; res creata ita operatur; vt ab omni eo, quod alijs proprium eſt, ſeſe contineat. At ſimpliciſſima Dei natura, actiones, quibus tam diuerſæ res ſunt inſtructæ, vna exercet omnes, tam res multiplices, tanta varietate & proprietatum & naturarum inter ſe diſcrepantes, tanto locorum interuallo à ſe diſtantes, vna efficit omnes, vna exornat & illuſtrat omnes,

vna

vna ſuſtentat & conſeruat omnes. Cuius tam admirabilis operationis in Sole aliquam imaginem habemus. Hic enim cùm ſit ſimplex, & ab omni compoſitione ſolutus; tamen ſolo lumine & motu, tam variarum herbarum, fruticum, arborum, & lapidum, tam diuerſorum animantium, quadrupedum, piſcium, auium & ſerpentium procreationem perficit vnus: ad quam tamen perficiendam à cauſis ſingularibus, & infimis natura diuerſas proprietates & formas, tam inanimis, quàm animatis rebus inſeuit & donauit. Adhæc plurimæ cauſæ ſingulares & infimæ, cùm in ſuo opere elaborant, agendo ſcindunt aërem & diuidunt. At Sol, cùm ſeſe lumine & motu ad hæc inferiora conformanda & illuſtranda demittit, non eſt neceſſe, vt ab eo craſſus hic & concretus aër, qui eſt terræ proximus, perrumpatur & diuidatur. Verùm ſi Solis tam admirabilis virtus in rerum procreatione elucet, quæ tamen & corporea eſt, & certis terminis definita; quantò maiorem admirationem in animis eorum, qui ſeſe ad eam ſpectandam conuertent, diuina operatio excitabit? Omne enim corporeum & concretum aliqua ratione, qualis eſt etiam hic Sol lucidus, ſubſternitur naturæ ſimplici & incorporeæ, & eſt infinitis prope gradibus inferius eius dignitate & præſtantia. Atqui Dei Opt. Max. operatio, quæ idem & vnum eſt, cùm eius natura & eſſentia

eſſentia eſt incorporea, eſt ſimplex, infinita, immenſa & nullo prorſus fine circumſcripta & definita, non ab aliqua cauſa, non à tempore, non à motu dependens, liberrima ſummè intelligens, velociſſima, efficaciſſima, ſupra quàm dici aut cogitari ab humano ingenio poſſit. Atq; hoc eſt in diuina natura rerum omnium naturas et perfectiones eminenter contineri.

His ita conſtitutis, non difficilè in aliquam Sanctiſſimæ Trinitatis, & trium in vna natura diuina hypoſtaſum ſeu perſonarum cognitionem veniemus. Cùm enim in Deo rerum omnium perfectiones & naturæ, tanquam in rerum omnium principio et fonte, reperiantur, & generatio ſui ſimilis non poſtrema ſit rei naturalis perfectio; conſequens profectò eſt, generationem rei, ſui generantis ſimilitudinem omni ex parte gerentis, in diuina natura eſſe debere. Deinde quia idem Deus Opt. Max. eſt vniuerſalis cauſa & principium vniuerſi; eamobrem præſtantiùs & excellentiùs, quàm in his creatis rebus cernitur, generationem in ſe continebit. Et quia in omni generatione duo ſunt, natura vna & plures hypoſtaſes; hinc eſt, quòd & natura & hypoſtaſis in diuina generatione perfectiſſimè reperiantur. Verùm vt natura & hypoſtaſis ſunt res diuerſæ, ita in diuerſis conſiſtunt perfectionibus. Hypoſtaſis enim diſtinctione et ſeparatione; natura verò gaudet coniunctione &

vnitate,

vnitate, ad eamq; in rebus efficiendam ſummæ perfectionis & vnitatis, quam in ſummo rerum omnium opifice contemplatur, ac ex ea ſimilitudinem in ſeipſam deducere, pro viribus contendit, ſtimulis quibusdam incitatur, & facibus cupiditatis incenditur, inflammaturq;. Hypoſtaſis in generante & generato ſeparata & diſtincta; natura verò in vtroq, id eſt, tam in generante, quàm in generato, vna eſſe expetit: & vt quàm maximè ſit vna, ſummo flagrat deſiderio. Natura ad communicationem ſui, ex ſeipſa propendet, ac vt in pluribus ſit vna, in eo neruos induſtriæ viriumq; ſuarum contendit. At hypoſtaſis ita ſeſe ad communicantem, & ad communicatam naturam applicat & adiungit; vt in his diuerſa omnino eſſe velit. Natura ad plura ſeſe effundit. At hypoſtaſis, cùm ſit terminus naturæ, vt in natura ſeparationem & diſtinctionem efficit; ita omnem communionem, è ſuis ſedibus, eÿcit & exterminat. Hypoſtaſis plurium vna eſſe non poteſt; ſed vniuscuiusq, vna & propria, ſi ſui communicationem ſpectes, nulla ratione diſtracta & diuulſa; ſtat puncto inſectili & indiuiduo, non minus quàm atomus Anaxagoræ & Democriti. Natura verò plurium eſſe vna poteſt & debet, adeò vt, cùm in aliquo generante, & generato re diſtincta reperitur, hoc illius arguat imperfectionem; quemadmodum illud

E *alicuius*

alicuius perfectionis indicium eſt, quòd tam in generante, quàm in genito, rationis et definitionis, eiuſdem eſſentiæ & naturæ, retineat vnitatem. Quapropter quoniam in generatione, plures ſunt hypoſtaſes neceſſariò, & natura vna; alioqui non modò imperfecta eſſet generatio, verùmetiam nulla; ſi per eam nullus effectus, generanti ſimilis, produceretur: & quoniam hypoſtaſis perfectio, in eo ſita eſt; vt vnius tantùm ſit vna, & plurium plures, & diſtinctæ; naturæ autem in eo, vt ſit communis plurium, & quantum fieri poteſt, plurium vna & indiuidua; conſequens profectò eſt, vt in diuina eſſentia, quæ generationem perfectiſſimè in ſe continet, & plures perſonæ à ſe diſtinctæ & ſeparatæ, & natura omnino vna, & indiuidua reperiatur.

Atq; vt clariùs perſpici atq; intelligi poſſit, diſtinctionem in natura, ex ipſius imperfectione oriri; inſpiciamus parumper diſtinctas naturas, in rebus diſtinctis, ac multum inter ſe diſſidentibus. In planta vitam, in animante ſentiendi facultatem, re & ratione diſtinctas eſſe intuemur. Atqui hæc eadem duo, nempe vita, & ſentiendi facultas, in homine, qui planta & animante bruto longè eſt perfectior, ſola ratione ſecernuntur; re autem penitus ſunt eadem. Ergo, quia planta imperfectum quiddam eſt, ſi cum homine conferatur; ideò, ſola vita & vegetandi

facultate

facultate contenta, ſenſu orbatur, ac proinde ab animalis vita & ſenſu, non definitionis ſolùm; ſed etiam rei diſſenſione diſcrepat. At vero homo, quia, ſi hæc ex materia mixta, & concreta reſpicias, omnibus numeris eſt abſolutus, ſummáq; perfectione cumulatus; eamobrem vita, ſenſus, & ratio, ita ſunt in eo colligata, vt non à diuerſis principijs, quemadmodum vita plantæ, & ſenſus animalis; ſed ab vno eodémq; principio proficiſcantur. Hoc idem in alijs formis, & naturis videre eſt; vt non immeritò Ariſtoteles Philoſophorum princeps, formas rerum numeris comparauerit. Quemadmodum enim numeri inferiores, rerum & definitionum diſcrepantiam habent, vt binarius, ternarius, quaternarius; illiq; iidém, ita in ſuperiore numero, nempe quinario, copulantur; vt omnes ſint res vna & eadem; ita naturæ inferiores, quæ proprijs differentijs, longiſſimè ſunt à ſe poſitæ, in ſpecie ſuperiori, in vnam penitus, & eandem coaleſcunt naturam. Sed ad noſtram ſententiam comprobandam, aliunde rationes petere, non eſt opus: cùm in ipſa generatione rerum, ſatis efficatia argumenta habeamus. Quò enim perfectius eſt agens, eò rem procreat ſibi ſimiliorem. Vnde accidit, vt illi effectus, quos à generante, diſſimilitudo longo interuallo ſeiunxit, monſtra à Philoſophis, & illi filij, qui ſuorum parentum naturam ſolùm, &

lùm, & non etiam res præclarè geſtas, vita & moribus exprimunt, degeneres dicantur. Manifeſtum eſt igitur, naturam efficientis cauſæ, ad maximam vnitatem & coniunctionem, cum eius natura, quod generando efficit, aſpirare: vt ſi efficientis cauſæ actionum imperfectio non prohiberet, in generante et generato, non ſolùm ratione, quod ſemper vſu euenire ſolet; ſed etiam re ipſa, natura eſſet vna.

Quòd ſi alicui hæ rationes perſuadere non poſſunt, imperfectionem obſtare, quo minus in duobus ſuppoſitis, natura non ratione ſolùm, ſed etiam re ſit vna; habemus, etiam in ipſa natura, in vtramq; partem exempla, quæ rem ita ſe habere, non obſcurè demonſtrant. Natura enim & anima ſerpentis, & aliorum animantium eius generis, quia eſt materialis, diuiſibilis, & corruptibilis, eamobrem ſecundùm partium extenſionem, in toto quidem corpore ſerpentis eſt tota; ſed in qualibet parte corporis, non eſt tota. Nam cùm ſit ex materia concreta, & mixta; naturam materiæ, quæ res à ſe conſtitutas diuidit, & extendit, tranſilire non poteſt. Itaq; vt in toto corpore eſt tota; ita in diuerſis partibus corporis, diuerſæ eius partes reſident. Contrà verò anima rationalis, in toto corpore eſt tota, & in qualibet parte corporis tota. Quod eò mirabilius eſt, quòd inter partes corporis humani, ſunt aliquæ non ſolùm ſpecie et re diffe-

re differentes; verùmetiam, quæ alijs partibus corporis non continuantur: cuiusmodi ſunt cerebrum, cor, & hepar. Ac partes quidem in continuo, eam continuationem ſeriemq; habent; vt aliæ ex alijs nexæ, & omnes inter ſe aptæ, communibusq; eſſentiæ ſuæ terminis colligatæ videantur: quod videre eſt in omnibus continui partibus, in manu, in pede, & alijs eiusmodi rebus, quantitate longa & lata extenſis, nulloq; diſcrimine reſecatis. Verùm cerebro, cordi & hepati, tale continuationis vinculum, natura non iniecit. Hæc enim in corpore humano diſtincta ſunt, & ſeparata, nulloq; copulata communi termino. Quæ tametſi ita ſe habeant, nihilominus has omnes corporis partes, tanto diſcrimine inter ſe diſtinctas & ſeparatas, vna anima rationalis informat & ſuſtentat, in ſingulis tota exiſtens, per ſe & ex accidenti, absq; vlla dimenſione & diuiſione ſui. Cauſam ſi tam admirabilis coniunctionis quæris, ea eſt: quia anima rationalis eſt immaterialis, quia indiuiſibilis, quia incorruptibilis. Quanquam ad hoc, vt aliquid ſit incorruptibile, & indiuiſibile, ſola rei immaterialitas ſufficit. Ex ſolius enim materiæ eſſentia, & diuiſionis imperfectio, & corruptionis peſtes erumpunt. Itaq; res à materia ſolutas & liberas, neceſſe eſt indiuiſas eſſe & immortales. Quamobrem cùm anima rationalis ſit immaterialis; ideò vt in toto cor-

pore hominis, quod ſuſtentat & informat, eſt tota; ita in qualibet parte corporis tota eſſe debet, nulla ratione in partes aliquas, quemadmodum corpus, diſtracta & diuulſa. Si enim animæ rationalis, totum hominis corpus informantis, eſſentia, partibus corporis diſtraheretur & diuideretur; profectò interitus & corruptionis mala nullo pacto euitaret. Hæ enim partes animæ, corporis partibus diuiſæ & extenſæ, vel ad eſſentiam animæ pertinerent, vel non pertinerent. Si non pertinerent, itaq; non tota anima totum informaret corpus; ſed aliquid aliud, præter vnius animæ eſſentiam, eſſet, cuius ope & auxilio, aliquæ corporis partes formam haberent & ſpeciem, & in rerum natura eſſent: & hac ratione, vnus homo, non eſſet vnus homo, cùm pluralitate formarum, res diuerſæ & plures conſtituantur. Sin autem pertinerent, igitur cùm hæ partes animæ, ab anima reſecarentur, non aliter profectò anima hominis, mentis & rationis ornamentis illuſtris, quàm corpus animantis bruti, in multas partes ſciſſum interiret. Quòd ſi ſublatis animæ partibus, anima viueret; partes profectò è medio ſublatæ & extinctæ, ad animæ eſſentiam minimè pertinerent. Senſus & ratio naturam animalis conſtituunt: an reuulſo ſenſu à corpore, animantis corpus inter animalis ſpecies numerabitur? Ratio & ſenſus eſſentiam hominis con-

ſtituunt:

ſtituunt: quid? an, etiam ſolo ſenſu ſublato, homo remanebit? Quare, qui eam vim animæ hominis eripere velit, qua in toto corpore eſt tota, & in qualibet corporis parte tota, immortalitatis ac immaterialitatis ornamentis, eam priùs exuat & expoliet neceſſe eſt: atq; ita naturam, tanta rerum omnium præſtantia excellentem, tantis opibus cœleſtium bonorum florentem, in mortalitatis piſtrinum detrudat & compingat. Quod tamen facere nemo poteſt, niſi, tanquam rerum imperitus & iniuſtus æſtimator, leges & iura rectæ rationis violauerit. Quàm efficaces et euidentes rationes, natura ipſa nobis ſubminiſtrauit, quæ omne materiæ iugum, ab eſſentia animæ rationis participe deiecerunt; eamq; ex omnibus miſerÿs, & malis mortalitatis & corruptionis, in vitam immortalem & perennem vindicarunt? Verùm præter rem eſſet, ſi cancellos propoſiti ſui egrediens, in amplo immaterialis animæ campo, mea vagetur oratio: maximè cùm ea de re, nec cum Epicuro, nec cum Herille, nec cum Cratille, quorum iam pridem exploſa eſt ſententia, ſit mihi diſputatio, nec cum illis, qui conſequentias rerum non videntes, quicquid in buccam venit garriunt; ſed cum his, quos rectæ laudatæq; Philoſophiæ diſciplina conformauit.

Sed tamen ne res ea, cui hæc tota noſtra ratio innititur, ſi eam ſilentio eſſem prætervectus, ab omni

præſidio

præſidio deſerta eſſe alicui videatur; vnam rationem, quæ ex eo firmitatem & robur aſſumpſit, quòd anima rationalis res immateriales & vniuerſales intelligat, breuiter perſtringam. Ariſtoteles, & ratio ipſa docent: Obiectum dare eſſe & ſpeciem operationi, operationem autem potentiæ. Quod verum eſſe facilè eſt demonſtrare. A colore enim viſio, et auditio à ſonitu, ſpeciem accipiunt, eorumq́; opera in rerum natura exiſtunt. Qualis nanq; eſt color; talis eſt viſio: & qualis ſonitus; talis auditio. Cur auditio non dicitur viſio, nec viſio auditio? Quia nec iſta ſonitum, nec illa percipit colorem. Atqui ſi & viſio ſonitus, & auditio coloris ſenſum haberet; & viſio auditio, & auditio viſio diceretur, & eſſet. Porrò, per quod res in aliqua rerum ſpecie reponuntur, id illarum eſt forma. Homo enim, quia ideò homo dicitur, quia rationis eſt particeps; eamobrem anima rationalis eſt hominis forma. Libanus autem, quia formam arboris habet, inter arbores; carbunculus verò & adamas, quòd forma lapidis conſiſtant, inter lapides numerantur. Et ne ſingula numerando percenſeam, vnumquodq; ad eius rei ordinem refertur, cuius forma & ſpecie, in rerum natura, locum & dignitatem aliquam obtinet. Cùm igitur viſio diceretur auditio, ſi ſonos ſentiret, muſicoq́; concentu recrearetur; & auditio viſio, ſi ſenſum colorum babe-

rum haberet, ac eorum ſplendore artificioſaq́; diſtinctione caperetur; ſequeretur profectò, & auditionis colorem, & viſionis ſonum formam eſſe, eáq́; & diſtinctionem, & ſeparationem ab alijs habere, & in rerum natura exiſtendi beneficium. Quod autem de colore & ſono dicitur, id de alijs obiectis exiſtimandum eſt. Manifeſtum eſt igitur, obiectum, eſſe, ſpeciem, & formam operationi largiri. Præterea, in hoc etiam nullum eſt dubium, viſionem eſſe actum & formam viſus, & intellectionem intellectus. Quamuis enim homo facultatem videndi & intelligendi habeat, etiam antequam videat & intelligat; non ante tamen intelligere & videre dicitur, quàm aliquid videat, aut intelligat: quanquam cùm non intelligit nec videt, poſſe intelligere & videre dicatur. Verùm licet aliquis poſſit eſſe rex; non ante tamen rex dicitur, & eſt, quàm regia corona redimitus gubernaculis Reip. præficiatur. Ergo vt operationes, obiecti forma; ſic potentiæ operationum, inter rerum ſpecies dignitatem & locum ſortiuntur. Cùm igitur res forma exiſtant, & ſint res re vera, à formaq́; figura, virtus, præſtantia, dignitas, diſtinctio, omnia deniq; quo ſunt, viuunt, & ſentiunt, ad res perueniant, hæcq́; omnia ab eadem forma, à qua res ſeiungi non poſſunt, contineantur & conſeruentur; cùmq́; obiectum operationem forma & ſpecie

ſua induat, operatio autem potentiam; ſequitur profectò neceſſariò, talem eſſe operationem, quale eſt obiectum, & talem potentiam, qualis eſt operatio. Subiungamus huic concluſioni noſtram propoſitionem: nempe animæ rationalis obiectum eſſe, quod intelligit, & cuius forma & ſpecie induitur, ſubſtantiã immaterialem & vniuerſale. Quid? an non ſequitur animæ rationalis operationem ac eius potentiam immaterialem eſſe.

Sapienter itaque Ariſtoteles, in duodecimo Metaphyſices libro ſcriptum reliquit: Intellectum eſſe illud quod intelligitur. Quæ vox & ſententia Ariſtotelis; ſi alicui intellectu ſit difficilis; illud ſatis ſit illi, quòd viris ſapientibus, & in Philoſophia egregiè verſatis, admodum conſona rationi eſſe videatur. Aueroes certè eximius Ariſtotelis interpres, in libro tertio de anima, & in libro duodecimo Metaphyſices, diſertis verbis aſſerere non eſt veritus: Intellectum cum re intelligibili, non ſolùm vnum eſſe; verùmetiam magis coaleſcere in vnum, quàm materiam cum forma. Neq; verò hæc à ſapientiſſimis Philoſophis ſine magna ratione dicuntur. Prioris ſententiæ ratio eſt ea. Quia enim vnumquodq; eſt id, quod eſt per ſuam formam & naturam, & intellectus ſit & exiſtat forma et natura rei intellectæ; camobrem intellectus intelligens, neceſſariò eſt res

Tex: Com: 51.

Tex: Com: 37.

Tex: Com: 51.

ipſa

ipſa intellecta. Poſterioris autem hæc eſt: quia intellectus cum re intelligibili ita eſt vnum; vt ex eorum compoſitione aliquid aliud, ab eis diſtinctum, non oriatur, quemadmodum in rebus compoſitis ex materia & forma euenire ſolet. Ex his igitur luce clariùs manifeſtum eſt, animã hominis immaterialem eſſe, & incorruptibilem. Si enim intellectus cum re intelligibili eſt vnum, & intelligibile eſt immateriale & incorruptibile; intellectus etiam immaterialis & incorruptibilis eſſe debet. Quòd ſi intellectus eſſet materialis, & intelligibile immateriale; intellectus profectò cum re intelligibili vnum & idem non eſſent. Nam quod eſt immateriale, materiale nullo pacto eſſe poteſt: cùm materiale & immateriale differant plus quàm Genere, atteſtante Ariſtotele, euidentiq; ratione confirmante. Quæ ratio obſtruit omnes aditus, intellectus immortalitatem oppugnandi, ita arcto vnitatis vinculo, cum re intelligibili & immateriali copulati. Neq; enim aliqua ratione probabili oſtendi poteſt, rem immaterialem aliquo pacto eſſe materialem: quod tamen oſtendendum eſt illi, qui vnitatem intellectus cum re intelligibili, vnà cum ſapientiſſimo Ariſtotele agnoſcens, immaterialitatis præſtantiam intellectui negaret. Qua igitur ratione id efficiet? An quia res immaterialis, vt in ſua natura ſpectatur materialis erit? at hoc aſſerere dementis

10. Metaph: tex: 26.

mentis eſt, & non Philoſophi. Si enim rem immaterialem natura ſua eſſe dicis, quomodo, ſine temeritatis & extremæ dementiæ nota, eandem natura ſua materialem contendes? Dices fortè, non ſua quidem natura; ſed quatenus eſt intellecta materialem eſſe. Ergo Deus, cui idem eſt (vt cum Philoſophis loquar) eſſe & poſſe, ſeipſum intelligens interibit. Tua enim ſententia, res immaterialis intellecta, eſt materialis. Omne autem materiale eſt corruptibile. Deus igitur ſuæ eſſentiæ contemplatione, non felicitatem ſibi afferet, quemadmodum ſapientiſſimi Philoſophi decreuerunt, ſed, quemadmodum tu ineptè ratiocinaris, interitum ſempiternum. Sed quis hæc abſurda, quibus totum vniuerſum euertitur, æquo animo feret? Aut igitur iſtis, qui immortalitatem animæ eripiunt, de ſua ſententia decedendum erit, aut tam abſurda cantilena occinenda.

Sed ne nimiùm à ſcopo aberrare videar, ex animæ immortalis ampliſſimo campo, quem & illuſtrium Philoſophorum authoritate firmatum, & maximis rationibus obuallatum tenemus, ad noſtrum propoſitum referam pedem. Eſt igitur anima rationalis immaterialis & incorruptibilis, ac proinde in toto corpore, quod informat & ſuſtentat, eſt tota, & in qualibet parte corporis tota: ex quo ſequitur, vnicam eius eſſentiam, plures res inter ſe diſtinctas informa-

re & ſuſtentare. Ex his igitur clariſſimè perſpicitur: imperfectionem obſtare, quo minus vna eſſentia & natura, in pluribus perſonis eſſe poſſit. Natura enim ſerpentis, quia eſt materialis, & admodum imperfecta; ideò partium totius corporis extenſione extenditur. At anima hominis, quia eſt immaterialis, & eam ob cauſam cæteris rebus perfectior; ideò in toto corpore eſt tota, & in ſingulis partibus corporis tota: ac proinde vna eius eſſentia diuerſas corporis partes, re inter ſe differentes, informat & ſuſtentat: à quibus partibus, ſi ſeiungere poſſes officium & rationem partis, efficereq; ne eſſent partes; continuò vna eſſentia animæ rationalis, plura ſuppoſita re inter ſe diſtincta informaret & ſuſtentaret. Verùm ad tam altum perfectionis gradum, animæ rationali aſcendere non eſt conceſſum.

Non dubito eos, qui naturas rerum ſuis momentis ponderare didicerunt, hæcq; omnia diligenter perpenderunt, iam optimè intelligere, quid ex his, quæ hactenus à me dicta ſunt, de pluribus in vna diuinitate perſonis concludatur. Si enim imperfectio in cauſa eſt, quo minus in alijs creatis rebus, natura in generante & generato re vna eſſe poſſit; an non facilè quilibet intelligit, naturæ Dei, quæ omnem perfectionem, quæ aut dici verbis, aut animo concipi poſſit, ſuo ambitu comprehendit, & quicquid imperfe-

ctionis naturæ rebus affinxit, id infinitis partibus infra eius ſit dignitatem, eſſentiam, ſine vlla diuiſione ſui, in pluribus perſonis conſiſtere: vt quia Deus Pater alium genuit, ideò plures ſunt hypoſtaſes: alioquin ſi plures non eſſent, nihil generaſſet: quia verò perfectiſſimè genuit, ideò vnus tantùm verè ſit & nominetur Deus.

Cæterum vt hæc de Sanctiſſima Trinitate, Dei & Chriſti Eccleſiæ doctrina diuina & ſalutaris, omnibus modis in veritatis lucem proferatur; ea, quæ hactenus à me copiosè probata & explicata ſunt, ita in ſummam contraham. In primo rerum omnium principio, & in perfectiſſimo & ſummo ente, nimirum Deo Opt. Max. rerum omnium perfectiones continentur. Hanc propoſitionem præter ea, quæ à me dicta ſunt, confirmat natura entis perfectiſſimi. Ens enim perfectiſſimum eſt, cui nulla deeſt perfectio. Si enim aliqua perfectio in eo deſideratur; perfectiſſimum non eſt. At generatio eſt rei perfectio. Generatio enim eſt ens. Omne autem ens, eſt perfectum: & omnis forma & natura entis eſt perfectio. In Deo igitur, eiuſq; natura perfectiſſima generatio continetur. Porro ad intimam generationis naturam ſpectat; vt in ea ſit generans & genitus, & quod idem eſt, pater & filius. Ex quo neceſſario concluditur, in diuina natura, quæ perfectiſſimè generationem

continet,

continet, eſſe Patrem & Filium. Nulla ſiquidem res ſine eo, quo illius natura & eſſentia conſtat, eſſe poteſt. Verùm cùm illa diuina eſſentia & natura, ſit ſimpliciſſima, longeq; remotiſſima ab omni compoſitione & diuiſione; eamobrem ita generatione illa admirabili, Pater Filio eſſentiam communicat ſuam; vt vtriusq; re & ratione ſit vna. Itaq; ſi perſonas ſpectes; plures erunt: alius enim eſt qui generat; alius qui generatur: ille à nullo eſt; hic à generante. Si autem ſpectes eſſentiam, vnum ſunt omnino; ita vt eſſentia vnius, ſit eſſentia alterius: nec aliquid tale aliquis eorum habeat, quod ad eſſentiam ad perfectionem & ad rem attinet, quod in altero non reperiatur. Quòd autem vna eſſentia in pluribus eſſe poſſit, ex immortalis animæ natura et eſſentia, quæ in pluribus corporis partibus exiſtit vna & indiuidua, copiosè & clariſſimè paulò ante demonſtratum eſt.

Probaui Patris & Filij, in vna natura diuina, hypoſtaſes eſſe. Nunc tertiam perſonam, à Patre et Filio diſtinctam, in eadem Dei eſſentia eſſe, nimirum Spiritum ſanctum, ex iisdem fundamentis breuiter dilucideq;, eiusdem Sanctiſſimi Spiritus numine fretus, demonſtrabo. Itaq; hoc loco, illa eadem propoſitio, mihi repetenda eſt, quam initio orationis, planam omnibus feci, nimirum ea: In Deo Opt. Max. tanquam rerum omnium efficiente, & primo principio, re-

pio, rerum omnium perfectiones, & naturæ continentur. Ex hoc autem fundamento, facilè eſt oſtendere, amorem, ad Dei naturam pertinere: modò illud conſtet, amorem, eſſe rem aliquam, aut alicuius rei perfectionem. Sed quis eſt tam hebes, cui in ea re, ex qua præclaræ actiones exiſtunt, & ſine qua virtutis officium iacet, aliqua ſeſe perfectio non offerat? Atqui hæc eadem ipſa res, eſt amor, & ardor quidam animi. Neq; enim viri fortes, pro patria prælium inirent, neq; ſancti homines, pro Chriſti religione, vitam profunderent, ſi non fuiſſent, quodam animi ardore atq; impetu concitati. Res eſt manifeſta. Illud potiùs explicandum eſt, qua ratione in amorem, qui in diuina eſſentia comprehenditur, nomen perſonæ conueniat. Sed neq; hoc erit intellectu difficilè ei, qui, in quo ratio perſonæ conſiſtat, cognouerit. Eſt autem perſona, quemadmodum Theologi, & Philoſophi ſapientiſſimè definiunt, intelligentis naturæ indiuidua ſubſtantia. Quod cùm ita ſit, patet profectò in promptuq; eſt omnibus, in Deum, in intelligentias, & in homines, eò quod ſubſtantiæ ſint intelligentes, & indiuiduæ, nomen perſonæ optimè quadrare. Patet etiam, neq; amorem, neq; verbum mente conceptum, neq; intellectum, neq; voluntatem intelligentiarum & hominis, nomen perſonæ ſuſtinere poſſe. Hæc enim in vtriſq; accidentia ſunt;

non autem

non autem ſubſtantiæ indiuiduæ. At de amore, qui eſt in Dei eſſentia, aliud eſt dicendum. Nam cùm in Deo nullum ſit accidens, ſed omnia, quæ illius immenſa eſſentia & natura poſſidet, ſint ſubſtantia; ideò amor, eſſentia diuina comprehenſus, perſonæ nomen optimo iure obtinet. Eſt enim indiuidua ſubſtantia, naturæ intelligentis. Hoc idem de ſapientia Dei, de bonitate, de voluntate, de intellectu, & alijs attributis diuinis dicendum eſſet: quandoquidem ea omnia, ſint ſubſtantia naturæ intelligentis; ſed quoniam Dei ſapientia, bonitas, intellectus, & id genus alia, à Patris & Filij perſona, re non diſtinguuntur, ad intimam autem rationem perſonæ ſpectat, vt ab omnibus diuerſis à ſe perſonis, re ſecernatur, (quod quidem, in definitione perſonæ, nomine indiuiduæ ſubſtantiæ deſignatur) idcirco perſonæ, nec eſſe, nec dici poſſunt. At amor diuinus, non ſolùm intelligentis naturæ eſt ſubſtantia, quod quidem, cum omnibus Dei eſſentiæ attributis, commune habet; ſed etiam ſubſtantia ita indiuidua; vt à perſona Dei Patris & Filij re ſeparetur. Quamobrem amor diuinus, meritò tertia in diuinis perſona dicitur. Sed probandum eſt, amorem diſtingui à Patre & Filio. Ad quam rem probè exacteq; explicandam, plurima & difficillima, ex intimis Philoſophiæ penetralibus, eſſent afferenda; præcipuè verò

 ea; quæ

ea; quæ de Relationis natura et affectionibus in Philoſophia traduntur: in quarum conſideratione contemplationeq; rerum, non ſolùm maximarum artium rudes difficilem exitum habent; ſed etiam excellentes Philoſophi diu multumq; detinentur. Verùm ego de his, hoc loco nihil. Illa ſolùm, quæ hominum ingenia non ita vexant, breuiter perſtringam. Ac imprimis illud poſitum ſit; Deum Patrem amare Filium à ſe generatum. Quod quidem in dubium venire non poteſt, cùm certum ſit, cuiuslibet intelligentis naturæ benè affectam voluntatem, in cognitione ſummi boni incredibili deſiderio exardeſcere. Deinde illud etiam ponatur, quod ego, in ſecunda ratione, verum eſſe copioſè & euidenter comprobabo: nimirum, ea actione amandi, qua Pater Filium, & Filius Patrem complectitur, produci amorem. Ex his facilè eſt intelligere diſcrimen, quo à Patre & à Filio amor ſecernitur & ſeparatur. Si enim amor Patris & Filij, actione amandi producitur; neceſſariò profectò ab vtroq; diſtinguetur & ſeparabitur. Atq; hæc quidem conſequentia, ex producentis & producti rationibus, maximam vim habet. Nam productum, quatenus eſt productum, eſt ab alio, à producente nimirũ: at producens, quatenus producens, non eſt ab alio: alioqui ſi eſſet ab alio, non producens, ſed productum eſſet. Hæc itaq; attributa producentis, & producti,

producti, cùm ſint res, cùmq; illud, quod datur producto in producens non cadat, nec illud, quod competit producenti, conueniat producto; conſequens profectò eſt, rem producentẽ et productam ſemper re quappiam eſſe differentes. Adhæc amor ſequitur generationem. Charitas enim perfecta, eſt amor alterius. Atqui ſi Pater Filium non generaſſet, illa perfectiſſima charitate alterum amare non potuiſſet. Ex quo ſequitur generationem, omnem amoris ortum neceſſariò præcedere. Cæterum quod aliud ſequitur, eſt aliud & ab eo, quod ſe præcedit, & ab eo, quod nec ſe, nec aliquid aliud ſequitur: alioqui ſi idem eſſet cum eo, quod nullam rem ſequitur; ſequeretur aliud & non ſequeretur, eſſet & non eſſet.

Verùm enimuerò, cùm in illa ſimpliciſſima natura, nihil ſit prius aut poſterius, nihil maius aut minus; ſed totæ tres perſonæ coæternæ ſint ſibi et coæquales; ideò à conſecutione, quæ eſt in rebus creatis, ea, quæ ſtare ſine imperfectione non poſſunt, ſunt tollenda, ſolùmq; conſecutio producentis & producti, diuinis perſonis, ex ea parte eſt accommodanda; qua omni imperfectione vacat. Tria enim in genere conſecutio in productione rei habet. Primò, quia productum producente tempore eſt poſterius: deinde, quia natura itidem poſterius eſt: demum, quia eſt à producente, tanquam ſuo principio. Duo priora cum imperfe-

ctione ſunt implicita, tertium ab omni imperfectione eſt immune. Omnis enim rei perfectio, non ex eo, quòd ſit ab alio; ſed ex propria eſſentia & natura manat. Intelligentiæ æquè ſunt à Deo, atq; minima muſca; non tamen eam ob cauſam imperfectio naturam attingit intelligentiarum, propter quam muſca, omni animante perfecto, multò eſt inferior. Ex quo colligitur, imperfectionem non ex eo, quòd aliquid ſit ab alio; ſed ex propria cuiusq; rei natura oriri. Cùm igitur conſecutio rei productæ, ex ea parte imperfectionem habeat nullam, quòd ſit ab alio; ideò diuinæ perſonæ tribui poteſt. Imò verò debet: quandoquidem ratio amoris, ſine conſecutione interiret. Si enim amor, eſt affectio quædam, qua vnus in alterum propendet, ſi is non erit, qui in alterum ſingulari inclinatione propendeat, amor & perfecta charitas non erit: quæ profectò à diuina natura, in qua ſumma ſunt omnia, ſeparari nulla ratione poteſt. Si enim quærimus, quod vnum excellat ex omnibus, charitati, quæ eſt omnium virtutum fons & origo, palma danda eſt. Quomodo autem Deus ſummum bonum eſſe poſſit, ſi virtute careat, qua nihil eſt præſtantius? Manifeſtum eſt igitur, primò in diuina natura charitatem, & amorem eſſe: deinde eum amorem, ex eo, quòd ſit à Patre & Filio productus, neceſſariò eſſe à Patre & Filio re diſtinctum & ſeparatum:

paratum: ac proinde tertiæ perſonæ in diuina eſſentia, & nomen & rem optimo iure obtinere. Ergo hæc quoq; de prima ratione hactenus.

Sequitur, vt ſecundam rationem exponam, quæ ex intellectus & voluntatis actione, hoc idem Sanctiſſimæ Trinitatis altiſſimum myſterium aliquo pacto explicabit. Quo in loco, etiam generationis diuinæ modum inexplicabilem, quantum humi ſtratis, res à natura remotiſſimas attingere licet, aliqua ex parte intueri poterimus. Neq; enim ad eum modum illa generatio diuina intelligenda eſt, quo res anima & materia conſtantes, ſimilia ſibi procreant; ſed ad eum, quo hominis intellectus ſeipſum intelligens producit verbum, ſeu ſui ſimilitudinem, in qua ſuam eſſentiam contemplatur. Quæ quidem ſimilitudo à Philoſophis & Theologis appellatur, intentio intellecta, verbum mentis, & mentis conceptio. Verbum ideò dicitur, quia eſt quædam rei intellectæ expreſſa effigies & imago, ſimilitudine ducta à verbo voce prolato, quo animi noſtri ſenſum exprimere ſolemus. Intentio intellecta ideò appellatur, quòd illud per eam intelligatur, quod intellectus ſibi intelligendum propoſuerat. Conceptio verò mentis ideò, quòd intra cogitationis terminos, veluti partus quidam intra viſcera matris, ſeſe cohibeat. Et quoniam ad diuinam illam generationem, & Spiritus ſancti proceſſio-

 nem

nem aliquo pacto intelligendam, multùm refert, ſi clarè oſtendamus, intellectione neceſſariò produci verbum, & actione voluntatis amorem, modumq; quo res amata eſt in amante; ideò ea in re declaranda paulùlum immorabor. Exordium autem ab ipſo intellectu capiemus: quem ſimilitudinem rei intellectæ, intelligendo ſemper & neceſſariò producere, ex natura ipſius intellectionis non eſt difficilè intelligere. Cùm enim intelligere nihil ſit aliud, quàm comprehenſio eius, quod intelligitur per intellectum, omne autem comprehenſum ſemper aliquomodo ſit in comprehendente; alioquin ſi in comprehendente non eſſet, non eſſet comprehenſum; neceſſarium profectò eſt, vt intellectus intelligens ſeipſum, ſit in ſeipſo, non ſolùm vt idem ſibi eſt per eſſentiam, ſed etiam vt comprehenſus intelligendo. Eſt autem intellectus in ſeipſo per ſuam eſſentiam, etiam antequam ſeipſum cogitatione comprehendat. Operatio enim conſequitur eſſentiam rei & exiſtentiam; non autem eſſentia & exiſtentia operationem. At verò non eſt in ſeipſo, vt comprehenſus, ſi ſeipſum cogitatione non comprehendat: cùm neq; ante aliquid ſit comprehenſum, quàm comprehendatur; neq; intellectus ſe alia ratione comprehendat, quàm cogitatione. An tu exiſtimare potes; intellectum non cogitatione, quam, veluti agendi propriam perfectionem & formam, ſibi

adiunctam habet; ſed manu, aut quoddam alio agendi inſtrumento, quod ex ipſius facultatis dominatu à natura pulſum eſt, ſe ipſum comprehendere? Sic profectò ille exiſtimabit, qui quomodo Phantaſia, et aliæ facultates intellectu inferiores, ſua obiecta comprehendant, non animaduertit, illa ſolùm edoctus affirmare, quæ in ea comprehenſione, qua ſubſtantia corporea rem corpoream apprehendit, oculis intuetur. In quorum ſententia, qui ſibi manendum eſſe conſtituent, næ illi ſapientibus viris ſe ridendos propinabunt: facientq;, quemadmodum Comicus ait, næ intelligendo, vt nihil intelligant. Quamobrem cùm ſua cuiq; rei actio, et agendi modus ſit tribuendus, nec illud, quod auri conuenit, in guſtatum eſt transferendum, nec illud, quod odoratus poſſidet, viſui eſt aſſuendum; omnino de intellectus comprehenſione, ita ſtatuendum eſt, ſicut illius natura & ratio expoſcit, & quod conſentaneum eſt ipſius excellentiæ. Ergo quemadmodum nulla res comprehenſa eſſe poteſt, ſi non comprehendatur; ſic intellectus in ſe ipſo eſſe non poteſt, vt comprehenſus, niſi ſe ipſum ſua comprehendat cogitatione: & quemadmodum illud, quod comprehenſum eſt, non poteſt eſſe non comprehenſum; ſic intellectus intelligens ſe ipſum, atq; ita ſe ipſum comprehendens, non poteſt non eſſe in ſe ipſo, vt eſt intellectione comprehenſus. Atqui res comprehenſa intellectione,

tellectione, aliter non eſt in intellectu, quàm per ſui ſimilitudinem, per actionem intellectus, ab ipſa intelligendi facultate expreſſam. Quod cùm ita ſit, profectò intellectus, intelligendo ſe ipſum ſimilitudinem ſui, quæ verbi nomine & id alijs genus appellatur, producit neceſſariò? Hæc de ſimilitudinis & verbi productione ſententia, multa argumenta habet, quæ ſumma ratione, quod ita fiat, concludunt. Quæ ſimul etiam efficiunt, vt intellectionis definitio, ex qua verbi productionem neceſſariam intulimus, à nullo rerum conſequentias probè & accuratè perſpiciente, in controuerſiam vocari poßit. Ex eorum numero vel hoc vnum, ad eam rem totam confirmandam, eſt ſatis: quòd nullus ſit, cui, ſi ſuos intimos animi ſenſus conſuleret, ac in ſuum animum, naturam rerum contemplantem ſe cogitatione conuerteret, rem aliter ſe habere non poſſe, planum ac perſpectum non eſſet. Quis enim poteſt cogitare leonem, aut quippiã aliud, & non ſimul, eademq; cogitatione, formam ſimilitudinemq; leonis concipere? Tolle hanc ex gremio cogitationis ſimilitudinem; an in tuum animum cadere poteſt, aliquid in mente cogitationis ſupereſſe? Nihil profectò. Non enim fit cognitio niſi per ſimile. Quod non ſolùm ratio, & omnis Philoſophorum, ac rectè de rebus ſentientium ſchola docet; verumetiam vnuſquiſq; experitur, & ita experitur; vt illi hoc ſit

notius,

notius, quàm earum explicatio rationum, quæ id efficiunt. Niſi fortè aliquis dicat, cùm de homine cogitat, ſe non hominis, ſed formicæ ſimilitudinem in animo habere: cùm hoc negare non poſſit, ſemper in animo rem quampiam conſiderante aliquam ſpeciem relucere. Si igitur rem aliquam animo contemplamur, & contemplamur non præſentem, ſed abſentem; (ad hanc enim excellentiam, intellectum & imaginationem natura perduxit, vt etiam rerum abſentium, quod ſenſibus non eſt datum, naturas percipiant) an hoc ſine ſimilitudine & ſpecie rei, de qua cogitationem ſuſcepimus, à nobis præſtari poteſt? Non igitur immeritò Ariſtoteles ſimilitudinem rei & intentionem intellectam, tantùm ad actionem intelligendi adferre exiſtimauit; vt in ſuis libris quos de animo inſcripſit, intellectum omnia eſſe; & in duodecem Metaphyſices libro, intellectum eſſe illud quod intelligitur, & è conuerſo, quod intelligitur intellectum eſſe dixerit. Quem etiam D. Auguſtinus, Anſelmus, & Damaſcenus grauiſſimi Theologi & Philoſophi ſecuti, hanc ipſam ſimilitudinem rei intellectæ, ſeu verbum mentis, tanta intellectionis cognatione affinitateq; teneri exiſtimauerunt; vt verbum ipſammet cognitionem appellarint: non quòd verbum ſit ipſa cognitio & intellectio; ſed quia intellectio ſine verbo eſſe non poſſit, tanquam effictio, ſine forma eius quod

Lib: 3. Tex: Com: 37.
Tex: Com: 51.
15. de Trinita: Cap: 16.
In Morologio Cap: 33.
Lib: 1. Cap: 18.

H effingi-

effingitur, & illud quod certis terminis circumſcriptum eſt, ſine termino cogitari, nedum eſſe poteſt.

Hic ego iam ſubſiſterem, & de productione huius in animo ſimilitudinis, verbum dicerem nullum, niſi quorundam voces audirem: qui quidem in intellectu, ſimilitudinem rei cognitæ eſſe debere confitentur; ſed tamen ab intellectu intelligente, eam non neceſſario produci; ſed vel eſſe ipſam ſpeciem intelligibilem, ab intellectu agente, ad rei cognitionem propagatam, vel ipſam eſſentiam intellectus, ſuam ipſius ſpeciem cogitatione percipientis. Quare oſtendam ita intellectione produci verbum; vt inter illud & ſpeciem intelligibilem intereſſe plurimùm intelligatur. Et quod de ſpecie intelligibili dico, hoc idem de ipſamet eſſentia intellectus, dum in ſe ipſam cogitationem defigit, accipiendum eſt. Nam quod facit ſpecies intelligibilis à rebus ſenſibilibus accepta, hoc idem præſtat ipſamet ſubſtantia intellectus, cùm in ſe ipſam cogitatione conuertitur. Vtraq; enim & aliqua ſpecies eſt, & ſpecies intelligibilis eſt: quia vtraq; eſt ſubſtantia immaterialis, & in intelligendo efficientis cauſæ officia & munera exequitur. Itaq; quòd verbum mentis non ſit idem, quod ſpecies intelligibilis, facilè demonſtrari poteſt. Eſt enim magnum diſcrimen, inter principium procreationis, & ipſius terminum, inter efficiens & effectum, producens & productum. Principium

enim

enim procreationis & productionis eſt illud, quod ipſam productionem efficit: terminus verò productionis cum ipſa productione efficitur: illud, ante productionem termini, in rerum natura extabat; terminus verò non extabat; ſed ſolùm extare poterat. Quæ omnia plurimùm à ſe diſtare, quis non intelligit? Atqui ſpecies intelligibilis, eſt principium & cauſa intellectionis; verbum verò & ſimilitudo rei intellectæ, eſt terminus & effectus. Illa etiam antequam intellectus intelligat, inter ea, quæ in hac rerum vniuerſitate ſubſiſtunt, non poſtremo numeratur loco; hoc verò non niſi cum intellectus intelligit, in rerum natura cohæret, cum ipſáq; intelligendi actione, ita eſt copulatum; vt ipſa intellectione ſublata, ipſum quoq; verbum interire ſit neceſſe. Quod quidem vnuſquiſq; ita ſe habere experitur. Nam cùm intelligimus aliquid, exempli cauſa lapidem, continuò in noſtro intellectu, formam quandam, omni ex parte lapidi ſimilem, exoriri animaduertimus: extincta verò intellectione, ipſam quoq; formam, rei intellectæ ſimilitudinem referentem, ex intellectus luce eripi, & quibuſdam tenebris obrui ſentimus: adeò vt cum noua eiuſdem rei intellectione, noua quoq; ſimilitudo rei exoriatur. At verò ſpecies intelligibilis, & ante & poſt intellectionem, in intellectu fixa manet. Imò manere debet; alioqui ſi intellectus ſpeciem intelligibilem

telligibilem lapidis, in ſe ipſo, ante intellectionem lapidis, non haberet; nunquam ſua intellectione verbum lapidis & ſimilitudinem produceret: quandoquidem nulla res produci poſsit, niſi à ſuo ſimili. Nec enim coruus aquilam generat, nec bos leonem; ſed aquila aquilam, leo leonem. Itaq; ſi intellectus non haberet in ſe formam lapidis, non habet autem antequam ab intellectu agente ſpecie intelligibili lapidis informetur; nunquam hanc ſimilitudinem lapidis et verbum ſua intellectione produxiſſet. Si igitur non obſcurum eſt, aliud eſſe producens & aliud productum; aliud quod aliquo temporis momento exiſtit, et aliud, quod illo eodemq́; temporis momento non exiſtit: non obſcurum etiam eſt, aliud eſſe ſpeciem intelligibilem, & aliud verbum & intentionem intellectam.

Atq; hæc quidem de ſpecie intelligibili & verbo ſententia, quoniam nobis magnam lucem affert, ad myſterium Sanctiſsimæ Trinitatis cognoſcendum; ideò alia ratione eam ſtabilire conabor. Primùm autem illud ponam, quod eſt huius rationis baſis et firmamentum: quod tale eſt. Diuerſis actionibus, vnum & idem, in hanc lucem proferri non poteſt. Neque enim calefactione producitur frigus, nec ea calefactione, quæ hodie fit, producitur ille calor, qui cras eſt futurus; ſed ea, quæ cras eſt futura, et ad eum calorem

efficien-

efficiendum ab agente naturali deſtinata. Cùm igitur intellectio ſit quædam actio; & cum diuerſis intellectionibus, & iiſdem inter ſe repugnantibus, intelligatur ſpecies intelligibilis, & verbum: ſequitur profectò ſpeciem intelligibilem & verbum inter ſe diuerſa eſſe. Species enī intelligibilis fit ab intellectu agente; verbum ab intellectu poſſibili: illa intelligitur directè, hoc reflexè. Cuius quidem ratio eſt: quia illa eſt principium intellectionis; hoc verò terminus. Quæ quidem ratio ſimul illud efficit, vt non ſolùm ſpecies intelligibilis; verùm etiam ipſa intellectio, qua fit verbum, à verbo diſtinguatur: cùm præſertim non directè, vt verbum; ſed reflexè, vt ſpecies intelligibilis, ab intellectu cognoſcatur. Nam præter terminum intellectionis, nihil directè cognoſcitur. Solùm autem verbum, terminus intellectionis eſt. Quæ omnia, exemplo pilæ in parietem proiectæ, planiora erunt. Primùm enim & directè paries à pila percutitur: qui deinde ad manum percutientis rediens, reflexè & viam, qua proiectus in parietem tendebat, repetiiſſe, & manum percuſiſſe dicitur. Cur directè & primùm parietem? Quia ille ſolùm terminus proiectionis eſt. Cur manum et viam reflexè? Quia vtrunq; non eſt terminus proiectionis: ſed manus quidem principium & efficiens cauſa; via autem medium quoddam, & cauſa ſine qua non, vt Philoſophis appellare placet.

Eodem prorſus modo intellectio ſe habet, in ſpecie intelligibili, verbo, & ipſa intellectione cognoſcenda. Nam intellectus non modo intelligit res & verbum; ſed & ſuas actiones, & ſe ipſum intelligere intelligit: ſed cum hoc diſcrimine. Cùm enim verbum intelligit, directè intelligit: propterea, quòd vt pila in parietem; ſic in verbum cogitatio primùm tendit, eoq́; terminatur. Deinde verò intelligens verbum, intelligit ſe intelligere; ſed reflexè. Quid ita? Quia, vt pila reflexè manum tangit, eò quòd à pariete in manum recidat; ſic mens noſtra intelligens verbum, ab eius intellectione, & ad intellectionem, qua verbum concepit, et ad ſe ipſam, veluti principium intellectionis, alia cogitatione, veluti noua proiectione, relabitur: atq; ita non ſolùm ſe intelligere intelligit; verùm etiam vnde iſta intellectio profluxit, intelligit: ſed vt manifeſtè apparet, reflexè. Niſi enim priùs intelligeret verbum, non ſe intelligere intelligeret. Ex quibus, vt opinor clarum eſt, verbum & ſimilitudinem rei intellectæ, non ſolùm ipſam intellectionis rationem conſtituere; ſed etiam ab intellectione & ſpecie intelligibili diſcrepare.

Habemus igitur in animo noſtro, intellectum & intentionem intellectam, ſeu verbum per actionem intellectus productum. Reliquum eſt, vt oſtendamus quomodo in voluntate hominis producatur amor;

quo voluntas in bonum cognitum, tanquam ſuum obiectum, inclinatur, omneſq; ſuas actiones ad illud conſequendum inſtituit. Quæ vt melius intelligantur, initia & fontem ipſius amoris breuiter aperiemus. Primùm igitur homo rem aliquam cogitatione comprehendit. Ex ea verò comprehenſione, qua in re intellecta, animaduertit aliquid ſibi conueniens, & ad ſuam naturam perficiendam, maioriq; bono cumulandam aptum accommodumq;, & eam ob rem tantis commodis ad ſe alliciens & attrahens, ſequitur prima affectio animi, cupiditas, & ardor, quo voluntas ad illud bonum perſequendum, complectendumq; incitatur, in eoq; requiem ſuæ oblectationis, magnumq; iucunditatis fructum, ac voluptatem ſenſus ſuauitate animum delinientem conſtituit. In hac autem affectione animi, vis & ratio amoris conſiſtit. Quam quidem affectionem actione voluntatis in voluntate ipſa imprimi, illi ſolùm ignorant, qui nullius boni cupiditate flagrarunt. Qui verò alicuius boni amore exarſerunt, ſentiunt ex ſæpius iterata actione amandi, voluntatem ignes quoſdam concepiſſe, quibus ad amandum bonum incitatur inflamaturq;. Itaq; ſicut illa comprehenſio intellectus, eſt origo & principium omnium actuum voluntatis; ita actu voluntatis producitur iſta animi affectio, & oblectatio, quæ pondere ſuo ita amantem in rem amatam inclinat; quemadmodum

admodum terram grauitate deorſum deprimi, aut ignem leuitate ſurſum ferri uidemus. Quemadmodum autem verbum ab intellectione & intellectu, quibus producitur eſt aliud; ſic de iſta affectione, & actu voluntatis illius origine, & cauſa ſentiendum eſt. Quod tametſi ab his, qui in Philoſophia parum ſint verſati, difficilè ſit intelligere; ego tamen rationes, quæ id ſatis probant, accomodis exemplis ita illuſtrare conabor; vt mihi non tam verendum ſit, ne id planum faciam; quàm ne in ea re demonſtranda prolixior, quàm par eſt, eſſe videar. Ratio quæ id demonſtrat hæc eſt. Voluntas circa idem obiectum, vno eodemq; tempore, contrarios actus exercere non poteſt. Non enim poſſumus aliquid amare, & ſimul odio proſequi: alioqui ſimul idem amaremus, & non amaremus; odio proſequeremur & non proſequeremur. Quæ diſſona ſunt, & à ratione alieniſſima. Si enim amamus aliquid, non profectò odimus: præſertim cùm amore coniungamur rei amatæ, ad eamq́;, veluti quibusdam vinculis, aſtringamur. Contrà, ſi odimus aliquid; non illud certè amamus: cùm odio à rebus ſegregemur, earumq́; omnem ſenſum, veluti peſtem aliquam, procul à noſtro commertio repellamus. Atqui coniungi alicui rei ſecundùm eandem rationem, & ſimul ab ea ſegregari; ſimul ſtare cum re quapiam, & ab eadem diſtare; eam à ſe repellere, &

in ſinum

& in ſinum complexumq́; ſuum recipere nihil omnino poteſt: cùm hoc non minus difficilè ſit; quàm eandem rem ſimul ſorbere et efflare: quod tamen in prouerbij conſuetudinem abijt, ad res contrarias & inter ſe repugnantes designandas. Itaq; ſi aliquis rem aliquam odit, & nihilominus eiusdem rei ſtimulis quibusdam ſe agitari ſentit, illiusq́; amorem voluptatis illecebris excitari; ſignum eſt clariſſimum, hanc eiusmodi affectionem, non actum amandi eſſe, cùm præſertim talis actus cum eiusdem rei odio ſtare ſimul nequeat; ſed affectionem quandam ex ſæpiùs iterata actione amandi derelictam. Quæ quoniam nõ vnica; ſed pluribus amoris actionibus in voluntate amantis eſt impreſſa & inſculpta; eamobrem vnico actu contrario, nempe odij extirpari & euelli non poteſt. Atq; hoc quidem illi experiuntur, qui cùm longo tempore vitam egerunt flagitijs inquinatam, tandem diuino numine afflati ad ſaniorem redeunt mentem, ac totos ſe se collocant in animo omni genere virtutum excollendo. Nam cùm alicuius virtutis, cuius contrario vitio ſunt imbuti, actiones exercere incipiunt; tùm temporis quidem ab omni actione ſceleris et vitij animum ſuũ cohibent; cùm hoc nullo pacto fieri poſſit, vt aliquis in ſcelus ruat, et ſimul eodem temporis momento virtutis amore exardeſcat; et tamen in perficienda actione virtutis magnis difficultatibus afficiuntur

atq; affliguntur, et veluti quodam insito ſibi pondere, à virtutis gloria, ad quam præclara actione contendunt, ad vitium illi virtuti inimicum deprimuntur. Hinc eſt, quòd flammis diuini amoris incenſi, nec labores ſubire, nec difficultates adire recuſant vllas, quas modò ad extirpandum vitium virtuteſq́; inſerendas plurimùm facere arbitrantur. Deniq; nihil eſt, quod, vt virtute potiantur, non parati ſint ferre, & pati. Ex hoc curſu atq; impetu animorum ad immortalis vitæ gloriam atq; felicitatem, in adeptione virtutis, in illud glorioſum deſcendũt certamen cum ſcelere & vitio. Vt iniuſticiæ fibras euellant, non ſolùm reddunt vnicuiq; quod ſuum eſt; verumetiam damna, omnemq́; iniuriam proximo illatam magna compenſant liberalitate. Vt auariciam exuant, non ſolùm aliena non appetunt; verumetiam proprias opes in aliorum vtilitatem effundunt. Vt libidinem comprimant, corpus ſuum luxuria æſtuans, laboribus vigilijs, & alijs duris & moleſtis exercitationibus diuexant & macerant. Vt inanis gloriæ appetitum coërceant, non ſolùm ex luce hominum ſeſe abducũt; ſed etiam in ijs verſantur locis, in quibus ſine venditatione & ſine populo teſte virtute animum excolant, ac ad eam meditationem aſſuefaciant, vt exiſtimet, nullum theatrum virtuti et pietati, Deo omnia aſpiciente, maius eſſe. Quæ omnia illis, qui primum e vi-

mùm e vitijs emergunt ſunt difficillima. Vbi uerò egerunt radices virtutum, atq; iſta animi contentione præclaras actiones confirmarunt, ſunt facillima. Ex frequenti enim actione habitus animi, qui nihil aliud eſt, quàm conſtans & abſoluta in re aliqua perfectio gignitur: quo efficitur, vt omnis opera, quæ in exercitatione virtutis ponitur, cum facilitate & delectatione conſumatur. Atq; hoc quidem ita ſe habere optimè intelligunt illi, qui ſuum animum Philoſophiæ præceptis informarunt: illi verò, qui virtutis ſtadium præclaris actionibus emenſi ſunt, non intelligunt ſolùm, verumetiam magno ſuo commodo experiuntur. Neq; verò ad eorum numerum illi ſolùm referendi ſunt, quos D. Paulus pilis caprinis coopertos, & in ſolitudinibus errantes commemorat; verumetiam plurimi Philoſophi, qui ſolius virtutis amore capti, tam præclara facta ediderunt, vt eorum virtutes Chriſtianorum actiones, quibus tanta præmia rerum benè gerendarum ſunt propoſita, non mediocriter coarguant pigriciæ inertiæq;. Sentiunt itaq; iſti ſancti viri ex voluntatis actionibus, voluntatem ipſam prauis quibusdam affectionibus inquinari: quæ mole ſua virtutis curſum non parum retardant, ac moleſtijs aſpergunt, quæ ſpinis & vepribus ſunt acriores. Hoc idem in ijs, qui à pietate ad flagitia ſeſe conuerterunt, cernere licet. Quæres enim, vnde

accidit, cur aliquando homines hæretica imbuti impietate, licet ſacrarum literarum teſtimonio & ratione conuincantur; errorem tamen deponere nolint. Sunt quidem eius rei cauſæ permultæ. Et imprimis Dei gratia, ſine cuius afflatu, ne cogitare quidem de virtute poßumus. Sed tamen, quoniam Deus ad hoſtium cordis noſtri ſtat pulſans, & ſi quis ei aperuerit, ſe ad eum ingreßurum pollicetur; certum eſt in nobis quoq; eius rei cauſam reſidere; quam multi ad pudorem referunt, alij ad honores, alij ad commoda priuata, alij aliò. Ego verò ad id præcipuè referendam puto, quòd ad actiones contrarias rectæ fidei aßueti, voluntate hæresim approbando, & Chriſti eiusque Eccleſiæ fidem repudiando, habitum quendam animo ſuo ingenerarunt, qui ita voluntatem in ſcelus inclinat, vt intellectum contraria, eaq; ſalutaria ſibi euidentißimè oſtendentem ſequi tamen nolit; ſed illi modis omnibus reſiſtat. Quinetiam ita voluntas in actionibus ſuis naturam immutat, vt quæ antea nõ priùs actionem alicuius rei ſuſcipere ſolebat, quàm ab intellectu oſtendente ſibi bonum moueretur; nũc mutata natura, conuerſaq; ratione, intellectum ipſa mouet et cogit, ad modum dementis et furiosi: vt quemadmodum Propheta dicit, Bonum dicat malum, & malum bonum. Quo nomine vehementer omnes hæreſes execrandæ ſunt, deteſtandeq; cane peius & angue: quan-

gue: quan-

gue: quandoquidem affectionibus peſtilentiſsimis ita voluntatem humanam exulcerant, vt niſi ſingularis Dei gratia præſidio adſit, nec ratio, nec patrum et Eccleſiæ authoritas, nec Euangelium ex hoc lacu leonum eorumq; immaniſsimis faucibus, animam miſeram, tamq; cruentis vulneribus fractam & debilitatam eripere poterit. Benè itaq; Poëta.

Facilis deſcenſus Auerni:
Sed reuocare gradum ſuperasq; euadere ad oras,
Hoc opus hic labor eſt.

Hæc ſunt quæ luce palàm oſtendunt, actionibus voluntatis, affectiones in voluntate imprimi, easq; ab ipſa actione diſtinctas eſſe & ſeparatas.

Illud fortè aliquis dicere poſſet: hanc affectionem vna cum voluntate naſci: non verò ex actionibus voluntatis oriri. Ineptè ſatis. Voluntas enim hominis libera eſt, nec ſua natura magis ad hoc, quàm ad illud propenſa. Si enim voluntas certa animi affectione à natura eſſet comprehenſa & concluſa; ea ratione neceſſariò ab omni electione & deliberatione abhorreret. Sic illi ad conſilium ſalutare, ad prudentiam, ad virtutes, deniq; ad felicitatem, quæ non niſi virtutibus comparatur, aditus omnis eſſet intercluſus. Deinde illud certum eſt, à nemine amari bonum, niſi cognitum, hocq; vel maximè voluntati eſt proprium. Quis enim illorum bonorũ cupiditate exarsiſſet, quæ

nemo vnquam vel auribus accepit, vel oculis aſpexit, vel cogitando ſuſpicari potuit, ſi ex Iſaia Propheta aut ex S. Paulo de tanta cœleſtium bonorum magnitudine non intellexiſset? Ergo antequam intellectus cognoſcat bonum, illudq; offerat voluntati; voluntas nulla illius cupiditate duci poteſt: cùm ignoti ſit nulla cupido. Patet igitur affectionem, non vna cum voluntate naſci; cùm voluntas antequam intellectus intelligat, vnà cum hominis animo exiſtat; non autem ante alicuius rei amore afficiatur; quàm intellectus perſpiciat, eam ſuæ naturæ congruẽtem eſſe.

Vnum eſt, quo, in hac noſtra de voluntate et amore conſtituenda ſententia, ipſemet Ariſtoteles ſe ſe nobis opponere videtur. Nam in nono Metaphyſices Tex:10.et.15. *libro ait, per actiones internas (quas immanentes vulgo appellant) quales ſunt intellectus & voluntatis nihil produci. Sed hoc non difficilem explicationem habet. Nullus enim effectus externus, per actiones internas producitur: producuntur tamen effectus quidam interni, quibus tam intellectus quàm voluntatis actiones perficiuntur, & ſine quibus extinguuntur & euertuntur penitus. Nam intellectione producitur verbum; actione autem voluntatis affectio & amor. Quis enim amare poteſt ſine amore, aut intelligere aliquid ſine ſimilitudine mente concepta? Niſi forte exiſtimemus amorem homines, ſimul atq; voluerint*

luerint deponere poſſe, illiusq; incendia extinguere: aut non niſi tùm temporis intelligere, cùm in rem intellectam oculos defixerunt. Itaq; non de effectu interno; ſed de externo Ariſtotelem, in ſuo Metaphyſices libro loquutum eſſe nemini dubium eſſe poteſt. Nam & in ſuis libris Ethicis ex amore gaudium & alias animi affectiones manare; & in libris de anima intellectionem, quà verbum produci demonſtrauimus, ab intellectu paſſibili fieri, non obſcurè ſignificat. Sit igitur ratum & fixum, verbum ab intellectione, & amorem ab actione voluntatis prouenire, illarũq; terminos intrinſecos eſſe et ab illis diſcrepare.

Nunc oſtendemus quomodo res amata in amantis ſit voluntate. Habet enim hoc voluntas cum intellectu cõmune: Vt quemadmodum res intellecta in potentiam intelligendi; ſic res amata in voluntatis facultatem ſedem domiciliumq; ſuum inferat: cum hoc tamen diſcrimine. Res enim intellecta eſt in intellectu, per ſui ſimilitudinem; at res amata, eſt in voluntate, ſicut terminus motus in principio mouente, per conuenientiam & proportionem, qua cum ipſo eſt vincta & colligata: ſicut locus ſurſum, eſt quodammodo in re leui, & locus deorſum in re graui. Quæ explicanda ſunt. Sunt enim obſcuriora ijs præſertim, qui mediocre ſtudium in altiſsimarum rerum contemplatione poſuerunt. Et vt ex notioribus ad ea quæ

ſunt ma-

ſunt magis à natura tecta & inuoluta gradum faciamus; illud imprimis diligenti conſideratione expendendum eſt, quomodo res intellecta in intelligente eſſe dicatur. Clarum enim eſt non hoc ita accipi debere, quasi res ipſa intellecta in intelligendi potentia resideret: ſed quia in intellectu eſt forma quædam intelligibilis, quæ eſt rei intellectæ ſimilitudo & imago quædam; ita quod rem intellectam eſſe in intellectu, nihil ſit aliud, quàm in intellectu eſſe ipſius ſimilitudinem. Itaq; quòd aliquid dicatur eſſe in aliquo, ſatis eſt, quòd ſit illi aliquomodo ſimile. Alterum eſt conſiderandum: ſicut vnum duobus modis dici poteſt vt interim alios, qui ab Ariſtotele numerantur, prætermittam modos, vnum ſpecie & vnum Analogia, ſeu Proportione; ita ſimile cum ab vnitate deriuetur, iiſdem duobus modis diſtribui & diuidi poteſt. Nam quatenus aliqua diuerſa ſunt, eatenus nec vnum ſunt, nec ſimilia ſunt. Idem enim quatenus idem à ſe ipſo; nec ſimile quatenus ſimile à ſuo ſimili diuerſum eſt. Diuerſa enim ideò dicuntur, quia propter aliquam repugnantiam, vel in vnam naturam, vel in vnius naturæ ſimilitudinem coire non poſſunt. Cum itaq; repugnantia ſit cauſa diſſimilitudinis & diuerſitatis; vbi non eſt repugnantia in rebus, quæ in natura exiſtunt, ibi ex ea parte diſſimilitudo non eſt. Atq; ita inter ſe res diſſimiles non ſunt. Si autem diſſimilia non ſunt,

5. Methaph. Tex. 9. 10. et ſequentib.

ſunt, profectò aut vnum, aut ſimilia erunt. Verùm vt diuerſitatis, alia enim magis alia minus inter ſe diſsident; ſic ſimilitudinis ſunt gradus. Inter illa enī, quæ eiusdem ſunt ſpeciei, maxima ſimilitudo interuenit; at inter ea, quæ Analogia & Proportione ſunt vnum, non item. Hæc enim, vt vnum ſunt non propter vnitatem naturæ; ita ſunt ſimilia non propter eiusdem naturæ formam & figuram; ſed propter aliquam inter ſe conuenientiam, ſiue proportionem. Et hoc poſteriore modo, in amante eſt res amata: non quòd ipſummet amatum ſua eſsentia, aut ſimilitudine omni ex parte amatum exprimente ſit in amantis voluntate; ſed quia amatum eſt proportionatum amanti, illiq; conueniens; & quia amantis voluntas ita eſt affecta; vt ad rem amatam, non aliter quàm leue ad loca ſupera feratur. Quod non faceret, ſi illi res amata repugnaret, nullaq; affinitate cum amante eſset ſociata: præſertim, cùm vt ſimile ſimili gaudere; ſic naturam ab ijs, quæ ſibi diſsimilia ſunt, & ad ſui conſeruationem minimè accōmoda, abhorrere videamus. Poſsem in eam rem & authoritatem Ariſtotelis & acutiſsimi D. Auguſtini & alias rationes afferre, niſi vererer, ne in ea re hoc in loco probanda plus æquo longior eſsem, ad cuius fontes digitum intendere ſatis erat.

Hæc de intellectu & amore. Ex quibus cùm alia,

tùm illud quod ad noſtrũ propoſitum maximè ſpectat colligitur. Primò duas ibi eſſe progreſsiones, aut, ſi magis placet vox à Schola Theologorum recepta, proceſsiones, verbi ab intellectu, & amoris à re intellecta & voluntate. Secundò duas ibi eſſe Relationes, verbi ad intellectum & amoris ad voluntatem, ad intellectum & ad verbum voluntatem rei bonitate commouens: quales ſunt inter patrem & filium, producens et productum. Tertiò tria ibi ad minus eſſe re diſtincta & ſeparata, ſi cum ijs ſentiamus, qui ſola ratione & definitione intellectum à voluntate diuidunt: verbum intellectu generatum & intellectus; ex altera parte amor, ab intellectu verbo, ſeu rei intellectæ ſimilitudine & ſpecie informato productus.

Hæc ad diuinas illas productiones Filij & Spiritus Sancti transferamus: &, vt cum D. Paulo loquar, ſempiternam Dei virtutem & diuinitatem, quam FACIE AD FACIEM *non niſi in cœleſtis et imortalis patriæ regionibus aſpiciemus, in anima noſtra, quam Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuam fecit, tanquam in* ÆNIGMATE, *vt verbo eiusdem Apoſtoli vtar, contẽplemur. Ac imprimis illud commemorandum eſt, quod initio orationis verum eſſe demonſtrauimus: nempe omnes perfectiones, quibus naturæ rerum in hac vniuerſitate conſtant, Deum ſuæ immenſitatis gremio & ample-*

xu modo eminentiori continere. Quod quidem hoc loco accuratiùs ratione & animo luſtrare debemus. Nam cùm hæ perfectiones non paruo diſcrimine ſeparentur, aliæ enĩ perfectionem abſq; omni vitio deformitate et naturæ lapſu, aliæ verò perfectionem cum modo, quem natura rebus creatis ingenerauit, deſignant; fit vt aliquæ propriè Deo & creaturis conueniant, aliquæ verò creaturis quidem propriè, Deo autem impropriè. Vtrumq; ratione & exemplo illuſtrabo. Sapientiæ, bonitatis, intelligentiæ & iuſtitiæ ratio, eadem quæ hominibus, Deo etiam tribuitur. Dicimus enim DEVM & ſapientem, & bonum et intelligentem & iuſtum, ſecundùm eandem rationem & deffinitionem, qua homines ſapientes, bonos, & iuſtos & intelligentes appellamus. Eum enim hominem ſapientis loco habemus, qui altiſsimarum rerum cauſas & rationes percepit: iuſtum autem, qui reddit vnicuiq; quod ſuum eſt. Atqui, & DEum ob eaſdem cauſas & ſapientem & iuſtum nominamus. Ille enim eſt, qui ſolus, ad exactiſsimam iuſtitiæ normam, reddit vnicuiq; quod ſuum eſt; & cuius intelligentiam nullius rei quantumuis altiſsimæ ratio & cauſa fugere poteſt. At verò non ob eandem cauſam leonem, illud animal omnium animalium, fortiſsimum dicimus, ob quam DEum Opt. Max. Leonem fortem nominamus: ſed impropriè & Metaphoricè: quomodo

 res aliqua

res aliqua alterius nomine nuncupatur, propter aliquam ſimilitudinem, quæ inter vtriusq; proprietates interceſſit: quod eſt Analogicè dicere. Neq; verò ea ſolùm quæ ſunt rationis & ſapientiæ expertia Deus dici non poſſunt; verùm etiam nec angeli nec hominis nomen, quorum vterq; ratione & vi intelligendi præſtat, Deo propriè accommodari poteſt. Nam in eo, vt de re aliqua verè & propriè, & non Metaphoricè nomen aliquod dicatur; requiritur neceſſariò vt totum eius ſignificatum proprium, & omnis conditio, quã ſignificato, vt eius eſt ſignificatum, natura impoſuit, illi tribuatur. Si enim pars tantùm ſignificati, quæcunq; tandem illa ſit, ei conueniret; nomen ſignificati verè & propriè, ad eam defferri non poſſet: quemadmodum quamuis lapis ſit ſubſtantia, non tamen dicitur animal: propterea quòd animal non tantùm ſubſtantia, ſed etiam ſenſu, qui lapidi non eſt datus, natura circumſcripſit. Similiter ſi vox albi, eſſet inſtituta ad ſignificandum, primò ſubſtantiam, quatenus eſt albedine exornata, homo qui non eſſet albedine diſtinctus, ſubſtantiæ nomen ſibi vſurpare non poſſet: propterea quòd tametſi ille homo eſſet ſubſtantia; non tamen eſſet ſubſtantia ſubiecta albedini. Quæ quidem conditio neceſſaria eſſet, ad illum hominem, nullam albedinem in ſe habentem albi nomine deſignandum. Cuius ratio hæc eſt. Quia definiti,

ſiniti nomine illa res verè et propriè ſignificari nō poteſt, cuius naturæ, deſiniti ratio et deffinitio non competat. Quis enim vnquam rem aliquam hominem appellauit, quæ licet ſenſum haberet, rationis tamen non eſſet compos? Cum igitur nomen angeli & hominis, in ſuum ſignificatum, non ſolùm perfectionem quandam, ſed etiam modum proprium, quo perfectio illa in eis reperitur, inferant, & cùm modus ille, qui eſt eis proprius, Deo non conueniat; eamobrem Deo Opt. Max. nec angeli nec hominis nomen, tametſi in eorum naturis ſingularis insit perfectio, qualis eſt ſapientia, bonitas, altiſſimarum rerum intelligentia, verè & propriè imponi poteſt. At ſi à ſapientia, bonitate, intelligentia, et alijs huiusmodi perfectionibus, modum, quo in natura Angeli & hominis de his perfectionibus multum detrahitur, ſeparauerimus, ipſasq; ſine tali modo in cogitationem noſtram induxerimus; ſicut Angelus & homo à ſapientia & bonitate, quæ in illis ſunt, ſapiens & bonus dicitur; ita Deus Opt. Max. qui nec Angelus nec homo dici poteſt, ſapiens & bonus ab eadem ſapientia & bonitate dicetur. Modus autem, quo iſtæ perfectiones naturis creaturarum ſunt inſitæ, in eo præcipuè conſiſtit. Primò, quia bonitatem, ſapientiam, intelligentiam hominis et intelligentiarum, certis finibus natura terminauit, nec eis poteſtatem dedit omnia intelligendi, quæ vel-

lent et cuperent animo et cogitatione comprehendere. Deinde quia hæ perfectiones tàm homini, quàm intelligentijs ſunt accidentia: cùm intelligentiarum natura compoſitionis imperfectione non ſit omnino liberata; multò minus hominis, qui ex materia & forma eſt concretus. Ad extremum quia hæ perfectiones in ipſis diſtinctæ ſunt & ſeparatæ, nec omnes ſunt vna, nec vna omnes. Aliud enim in illis velle, aliud intelligere, aliud bonitas, aliud ſapientia; nec ſapientia eſt bonitas, nec bonitas ſapientia, aut aliquid aliud quod intelligentijs natura impoſuit magna cum excellentia præſtantiaq; reliquarum omnium, quæ conditæ ſunt, rerum. At verò omnes hæ perfectiones in Dei Opt. & Max. natura cui verè & non Metaphoricè inſunt, nullo fine nullaq; terminatione concluduntur. Deinde non ſunt diuiſæ & ſeparatæ; ſed Dei bonitas eſt eius eſſentia, ſapientia, iuſtitia, intellectus, voluntas, & voluntas eſt intellectus, bonitas, ſapientia. Deniq; ſingulæ diuinæ naturæ perfectiones, ſunt omnes perfectiones; & omnes ſunt ſingulæ. Propter primum, quia nimirum hæ omnes perfectiones Deo inſunt verè & non Metaphoricè; dicuntur eſſe in eo ſecundùm eſſentiam & deffinitionem: propter hoc alterum eminenter. Secundùm ſubſtantiam ideò, quia non ſolùm nomen ſapientiæ, intelligentiæ & aliarum huiuſmodi perfectionum; ſed etiam ipſa

ratio &

ratio & definitio rei nomine ſignificata Deo conueniunt. Non enim nomine tenus; ſed etiam re ipſa Deus eſt ſapiens, intelligens & volens. Eminenter verò hæc eadem omnia in Deo eſſe dicuntur et ſunt: quia vna eſſentia Dei, omnes rerum omnium perfectiones, ita naturæ ſuæ ambitu comprehendit; vt quemadmodum res ſingulæ & plurimùm inter ſe diſcrepantes, proprias & diſtinctas ſui ſimilitudines; ſic vna eſſentia DEI omnium earundem rerum notitiam et ſimilitudinem in intellectu creato gignere poteſt. Et quemadmodum decennarius numerus, quia in ſe & quinarum & ſenarium et nouennarium continet; ideò omnes eosdem numeros certis vnitatibus ſubtractis referre poteſt; ſic ex Dei vna & eadem eſſentia, quia in ſe omnia continet, intellectus noſter omnium rerum ſimilitudines & ſpecies ad cognitionem earundem rerum inſtaurandam cõſtituendamq; tanquam ex vberrimo fonte depromere poteſt. Ad quod reſpiciens quidam Philoſophus ait: Nobiliora in rebus, minus nobiliorum exemplaria eſſe: & Chryſippus apud Ciceronem docet: Omnia in perfectis eſſe meliora. Lib: de nat: deorum.

His fundamentis ita conſtitutis firmatisq; non difficilem nobis, ad aliquam trium in vna eſſentia diuina perſonarum cognitionem, aditum parabimus. Conſtat enim, Deum intelligentem eſſe & volentem, illiq; in-

illiq; intelligendi & volendi actionem verè ac propriè competere. Illud etiam ſatis probatum eſt, intimam intellectionis volendiq; actionis rationem, in verbi & amoris productione conſiſtere. Ex quo ſequitur Deum intelligendo ſeipſum, neceſſariò producere verbum. Quòdſi iſti, qui diuina omnia, ratione humana metiuntur, ab ipſa ratione victi concedant, intellectionis rationem in verbi productione conſiſtere: concedat etiam in Deo verè et non Metaphoricè intellectionem, & rerum omnium intelligentiam eſſe; eius tamen naturæ verbi productionem denegent, quis nam obſecro illos inſanire dubitabit? Ad rationem naturæ hominis pertinet, vt ſit animal rationale. Dices tu, Ioannem, verbi gratia, hominem eſſe, illiq; hominis definitionem tribues, nempe dices eum eſſe animal rationale. quid? an his ita conceſſis, Ioanni rationem & intelligentiam ſine maximæ dementiæ ſtultitiæq; nota denegare poteris? Quid igitur? an non hoc ſimillimum eſt? Deum intelligentem eſſe dicis, eiq; intelligendi actionem verè ac propriè competere concedis: concedis etiam intimam intellectionis rationem in verbi productione poſitam eſſe. Hîc ſi Deo verbi productionem negas, an non ob eãdem rationem delirare cenſendus es, ob quam cum Ioanni, tua ſententia homini rationem ademiſti, extremæ ſtultitiæ dementiæq;

tiæq; notam amens incurriſti. Sed vltra progrediamur, eosq; quos tanta egeſtas rationis premit, in tam altæ tamq; abditæ conſideratione rei miſſos faciamus. Quoniam verò in intellectionis & volitionis ratione explicanda prolixior eram; ideò in hac propoſitionis noſtræ explicatione, quæ ipſius intellectionis & volitionis rationibus tanquam quibuſdam fundamentis conſtituitur, prolixitatem orationis breuitate compenſare potero. His enim fundamentis ita conſtitutis, tria illa, in quibus tota noſtra de Filio Dei ſententia vertitur, ad explicandum ſunt expeditiſſima. Primò enim oſtendendum eſt, in diuina natura verbum eſſe: deinde hoc verbum eſſe perſonam: tertiò filij nomine meritò appellari. Cæterum verbum in diuina natura eſſe, iam explicatum eſt. Si enim Deus intelligit, intellectionis autem ratio ſine verbi productione eſſe nequit; conſequens profectò eſt Deum intelligendo producere verbum. Atq; hoc quidem tertium, quod ex duobus antecedentibus ſequitur, negari non poteſt; niſi aut intellectionis ratio euertatur, aut Deo intelligendi poteſtas ſubtrahatur: quorum vtrumq; à ratione alienum eſt; poſtremum verò etiam impium. Qui enim Dei intelligentiam infirmat tollitq; ; ipſam Dei naturam infirmat, ac Deum ipſum ex hac rerum vniuerſitate tollit. Quo an aliquid magis impium fingi aut cogitari poteſt?

L *Perſſi-*

Perſpicuum itaq; eſt Deum intelligendo producere verbum. Quòd autem verbum diuinum ſit perſona; ex perſonæ definitione facilè intelligitur. Tria enim ſunt quæ rationem perſonæ conſtituunt. Primò enim ſubſtantia eſſe debet, deinde ſubſtantia intelligens, tertiò indiuidua ſubſtantia. Quæ tria in verbo diuino reperire eſt facillimum. Eſt enim Deus res ſimpliciſſima & puriſſima; omnis penitus compoſitionis expers, non ex materia & forma, non ex ſubiecto & accidente, non ex genere & differentia, nec ex actu & potentia compoſitus. Itaq; verbum in Dei eſſentia; non eſt accidens. Subſtantia igitur eſt. Cùm quicquid in hac rerum vniuerſitate exiſtat; aut ſubſtantiam aut accidens eſſe oporteat. Quòdſi verbum diuinum accidens eſſe contendes; continuò ſequetur Deum eſſe compoſitum. Componetur enim ex ſubſtantia & accidente. Ac verbum quidem ſubſtantiam eſſe, ex his quæ dicta ſunt conſtat. Quòd autem ſit ſubſtantia intelligens, & quòd ſubſtantia indiuidua, & præterea ita ſubſtantia indiuidua, vt ſit eiusdem cum patre eſſentiæ & naturæ, (quod quidem tertium ſoli perſonæ diuinæ proprium eſt) partim ex immaterialitate, partim ex natura productionis, partim ex ſimplicitate Dei non obſcurè probatur. Ex immaterialitate quidem intelligens ſubſtantia eſſe concluditur. Verbum enim diuinum

uinum cùm ſit Dei ſubſtantia, eſt immateriale. Omne autem immateriale eſt intelligens. Ex vi autem productionis oſtenditur eſſe ſubſtantia indiuidua, hoc eſt incommunicabilis, & in ſe indiuiſa, & à quocunq; alio diſtincta. Sic enim hoc loco indiuidui nomen accipitur. Qua ratione eſſentia diuina non eſt indiuidua. Tametſi enim ſit ſubſtantia indiuiſa in ſe, à nulla tamen perſona diuina diſtinguitur; ſed vna omnibus eſt communis. At verò verbum diuinum ita eſt indiuidua ſubſtantia; vt ſit à Patre diſtinctum. Eſt enim intellectione Patris productum. Producens autem & productum, quemadmodum ſuprà oſtenſum eſt, rei diſcrimine inter ſe ſeparantur. Itaq; ex vi & natura productionis patet, verbum diuinum indiuiduam eſſe ſubſtantiam. Ex ſimplicitate verò Dei, verbum diuinum ita ſubſtantia eſſe oſtenditur; vt ſit eiuſdem cum Patre eſſentiæ. Nam ſi verbum nõ eſſet eiuſdem cum Patre eſſentiæ; Deus aut non eſſet ſimplex, aut non eſſet intelligens. Si enim alia eſſet eſſentia verbi, alia Dei intelligendo producentis verbum, Deus cùm ex verbi & ſua eſſentia componeretur, ſimplex non eſſet. Sin autem iſta duo, nempe eſſentia Dei & verbi ita eſſent diſtincta & ſeparata, vt vnum ad alterius ſubſtantiam & naturam non pertineat; profectò ea ratione ſequeretur Deum non eſſe intelligentem; cùm verbum

in cuius productione intelligendi actio conſiſtit, in ſua eſſentia non habeat. Cùm igitur verbum diuinum ſit ſubſtantia intelligens, & indiuidua ſubſtantia, & ita indiuidua, vt tamen ſit eiuſdem cum Patre eſſentiæ; iure optimo perſona diuina & eſt & appellari debet. Reliquum eſt, vt explicetur, cur verbum diuinum filius eſſe dicatur. Quod quidem facillimum eſt. Omnis enim ſubſtantia indiuidua ideò filius dicitur, quia vi & natura productionis, qua ex eſſentia generantis emanauit, ſuo generanti omni ex parte eſt ſimilis. Atq; hoc quidem ita ſe habere à natura ipſa docemur. Nullus enim eam rem hominis filium appellaret, quæ nulla ſimilitudine hominis naturam & ſpeciem referret. Cùm itaque verbum diuinum ſit ſubſtantia, intelligendi actione ita producta; vt vi & natura productionis rei intellectæ, hoc eſt, Patri æterno ſit ſimilis; meritò profectò Filij nomine appellatur. Verbum enim eſt ſimilitudo rei intellectæ, ab intelligente ſpecie rei intellectæ informato productum: quod quidem, ſi nullam rei intellectæ ſimilitudinem gereret, verbum non eſſet. Quamobrem verbum diuinum, vt perſonæ diuinæ, ita Filij Dei & nomen & definitionem meritò ſibi vendicauit.

Ex eiſdem etiam fundamentis Spiritum Sanctum perſonam eſſe oſtendemus. Deus enim ex eo, quòd ſe- ipſum,

ipſum, ſuamq; immenſam bonitatē intelligit, ſeipſum eandemq; ſuam bonitatem amat neceſſariò. Siquidem neceſſarium eſt, vt voluntas benè affecta in boni intellecti amorem rapiatur. Hæc vt de Deo ſentiamus, & ratio ipſa expoſcit & diuinæ naturæ præſtantia. Nam vt Deus verè & propriè eſt intelligens; ita verè & propriè volens. Et quemadmodum rem ab omni materiæ concretione liberam conſequitur, eſtq; cum eius natura coniuncta ſemper, & vincta vis & facultas intelligendi; ſic rem intelligentia præditam, conſequitur poteſtas volendi & appetendi. Siquidem omne immateriale eſt intelligens; & omne intelligens eſt volens: & conuerſa ratione, omne volens eſt intelligens; & omne intelligens eſt immateriale. Atqui ad intimā primæ actionis, quæ voluntati debetur, rationem pertinet, quemadmodum abundè ſatis à me probatum eſt, amoris productio. Ergo cùm Deus verè & propriè velit, ſeq; ac bonitatem ſuam amet; neceſſariò hac volendi actione affectionem quandam producit & amorem. Qui quidem diuinus amor cùm nō ſit accidens, quandoquidem Dei natura nullum accidens in ſe recipiat, & cùm ſit ſubſtantia intelligens & indiuidua, & ita induidua; vt tamen eandem cum Patre & Filio ſubſtantiam habeat & naturam; idcirco meritò perſona diuina nuncupatur. Hoc loco ea fere omnia,

nia, quæ paulò ante explicaui cõmemoranda eſſent. Nam ex eiſdem rationibus, ex quibus verbum diuinum, amor etiam diuinus & ſubſtantia intelligens & indiuidua eſſe colligitur; & ita indiuidua, vt quemadmodum Pater à Filio; ſic amor, qui à Patre & Filio producitur, à Patre & Filio diſtinguatur. Illud igitur ſolùm hoc loco oſtendendum reſtat, cur amor diuinus non Filius, quemadmodum verbum diuinum, ſed Spiritus ſanctus eſſe dicatur. Quæ res prima fronte non parua ambiguitate obſcura eſſe videtur. Nam Spiritus ſanctus, quemadmodum etiam Filius à Patre producitur, eſtq; Patri non minùs quàm Filius, cùm non minùs Patris habeat ſubſtantiam & naturam, ſimilis. Verùm hæc ratio nihil eos mouet, qui in quo generationis ratio qua Filius, & volendi actio, qua amor producitur conſiſtat, probè intelligunt. Primò quia tametſi amor Patri & Filio ſit ſimilis, non ex vi tamen productionis; ſed quatenus eſt eiuſdem cum eis ſubſtantiæ & naturæ, vtriq; eſt ſimilis. Deinde quia tametſi, vt res intellecta eſt in intelligente per verbum; ſic res amata in amante ſit per amorem; res tamen intellecta eſt in intelligente, propter ſui ſimilitudinem: at verò res amata in amante eſt, non propter ſimilitudinem; ſed propter congruentiam & affinitatem, qua amantem cum re amata natura ſociauit. Quapropter amor diuinus, quia non

ex vi

ex vi productionis; ſed aliunde Patris ſimilitudinem gerit & ſpeciem, filij nomen habere non poteſt. Sed quemadmodum filij nomen amori diuino imponi non poteſt; ita Spiritus appellatione commodiſſimè deſignatur. Omnis enim vitalis commotio & impulſio ſpiritus dicitur. Quod quidem nomen ab ea, qua animalia excipiunt aërem, eundemq; à pulmonibus reſpirant ac reddunt, reſpirationis ſimilitudine inuenit. Jam verò copiosè ſatis oſtenſum eſt, actione amandi, non ſimilitudinem rei amatæ; ſicut intellectione ſimilitudinem cognitæ rei; ſed ſolùm quandam affectionem in voluntate produci. Atq; hæc quidem affectio, cùm vim in ſe habeat vitalem, & cum amantem in rei amatæ ſummam coniunctionem ducat & impellat; an non meritò ſpiritus nuncupari debet? Ex his igitur manifeſtum eſt, tres perſonas in diuina natura eſſe. Quoniam verò tàm verbum cum actione intelligendi & intellectu; quàm amor cum volendi vſu & actu, & voluntate ſunt idem; intellectus rurſus & voluntas cum Dei eſſentia res ſit eadem; ſequitur profectò omnium trium perſonarũ eſſentiam et naturam eſſe vnam, et quicquid ad eſſentiæ vnitatem attinet, idem illis eſſe omnia; adeò quòd in illis tribus perſonis re ipſa inter ſe diſtinctis, non ſint tres eſſentiæ & naturæ, ſed vna; non tres potentiæ & virtutes, ſed vna; non tres res, ſed vna.

nihil, quod illi factu eſſet difficilè, eſſe confitemur. Niſi fortè aliquid ſit, quod vel euidentem contradictionem implicaret, vel diuinæ maieſtati, in qua ſummæ dignitatis & ſplendoris fontes clauduntur, minimè conueniret. Itaq; licet nulla ratio eſſet, quæ nobis perſuaderet, tres in vna natura diuina hypoſtaſes eſſe, quia tamen CHriſtus IEſus Dei Filius, qui nec falli nec fallere poteſt, ita ſe rem habere nobis patefecit; eam ſolùm ob cauſam aſſenſum libentiſſime præberemus & præbemus.

Sed hoc loco, non tàm cum illis hæreticis nobis eſt negocium, qui CHriſti Euangelium ſe recipere profitentur; quam cum ijs, qui omne obſequium fidei repudiantes omnem ſuum aſſenſum ſolis rationibus humanis appenderunt. Dicant igitur iſti tam acuti ſophi, quæ ratio diuinæ dignitati et potentiæ hæc repugnare demonſtrat? Probent, oſtendant, hæc nos de diuina natura ſimpliciſſima aſſeuerare nō poſſe, niſi ſimul illa concedamus, in quibus contradictionis oppoſitio eſt implicita. Hoc verò illi oſtendent nunquam: quantumuis vt Codro; ſic illis rumpantur ilia. Quid? quòd cùm productionem verbi & amoris diuinæ naturæ ſubtrahent; an nō eodem impetu Deum Opt. Max. ex intelligendi & volendi poteſtate exturbabunt? Quandoquidem certum ſit & apertè demonſtratum, nec intellectionem ſine verbi, nec actionem volendi

ſine amoris productione cohærere poſſe. Quòd ſi hias productiones concedunt; an non neceſſariò in diuina natura Trinitas perſonarū illis confitenda erit? Nam vbi eſt producens & productum; ibi neceſſariò Relationis, quæ natura ſua alterum reſpicit, eſt fundamentum. Præterea ſi producens alium ſua productione non produceret; igitur aut nihil produceret, aut ſeipſum: quorum vtrumq; inconueniens eſt, & à recta ratione alienum. Si enim nihil produceret; ergo aut nulla eſſet producentis productio, aut certè exigua & imbecilla virtute niteretur: qua factum eſſet, quo minus virtus producentis, ad terminum à producente propoſitum, ſuam actionem perducere potuerit. Quod de Dei virtute infinita & immenſa cogitare impium eſt, & rationi minimè conſentaneum. Sin autem dicatur ſeipſum ſua productione produxiſſe, & hoc non minus inconueniens erit. Si enim ſe produxiſſet, à ſua productione eſſet. Quod enim producitur, eſt à producentis productione: quemadmodum ferrum candens, eſt calidum à calefactione ignis calefacientis. Atq; ita Deus ſi ſeipſum produxiſſet, non eſſet producens; & quod inde ſequitur, non ſe produxiſſet. Nam producens quatenus producens, non eſt ab alio; ſed eſt ille, à quo eſt alius. Sic itaq; ex primo illo tuo, quod tu aſſeris, nempe Deum ſe ipſum & non alium produxiſſe, ſequitur hoc alterum, nimirum Deum ſe

non pro-

rem, guſtatu præter ſaporem, rem quandam aliam capimus? aut tactu aliquid aliud, præter durum et molle, præter caloris & frigoris appulſus ſentimus? Atqui omnia iſta, quæ ſeparatim ſingulis ſenſibus accipimus, phantaſia et imaginatione intuemur; intellectu verò et ratione, et ad hæc omnia, quæ in imaginationis ſunt poteſtate, & præterea ad intelligentiarum ac ipſius Dei cognitionem nos ipſos efferimus. Quid ita? Quia quo facultas aliqua eſt præſtantior; hoc maiora & plura percipit & efficit. Quibus enim regionibus ſpacium obiecti circumſcriptum eſt; ijsdem etiam potentia obiectum cognoſcens, virtutem terminauit ſuam. Quia ergo phantaſia ſenſus, ratio autem phantaſiam longè multumq; ſuperat; ideò vt phantaſia ſenſibus; ſic ratio & intellectus phantaſiam in cognitione excellit. Quid igitur, an iſti homines non delirarent, ſi ideò intellectum rerum immaterialium intelligentia ſpoliarent; quòd ſenſus res immateriales non percipiat? aut ideò nihil immateriale eſſe dicerent; quòd nihil tale in ſenſum incurat? An quia difficilè eſt ruſtico perſuadere, Solem multò maius ſpacium, quàm vniuerſas terræ regiones occupare; ideò tanta amplitudo Solis & natura corruet? Verumenimuerò ſi iſti, qui tam ineptè res accomodant, delirare non dubitantur; an illi delirare dubitabuntur ampliùs, qui Deum Opt. Max. aliud nihil, quàm

eſt, quantum fieri poteſt, ſe ipſam communicare. Sed Deus Opt. Max. eſt omnium præſtantiſsimus actus et forma. Ergo Deus Opt. Max. natura ſe ipſum communicat. Hîc ego antequam vlterius progrediar, huius Syllogiſmi, in quo non ad propoſitum ſolùm; ſed etiam ad ſuperiores rationes magis confirmandas illuſtrandaſq; magna ſunt adiumenta, vtramq; propoſitionem probabo. Ac prima quidem propoſitio, tametſi nemini, qui ex ſapientiſsimorum virorum ſcriptis & doctrina excellentiſsima quæq; libauit, obſcura eſſe poſsit; eam tamen hoc pacto conabor facere planiorem. Omnem actum & exiſtere (nam hoc loco nomine actus, omne quod in natura rerum exiſtit et cohæret cum Philoſophorum ſchola appellamus) ſequitur neceſſariò actio, in illiuſq; natura, tanquam ſanguis in viuentis animalis corpore, & venis irretita ac implicata inſidet. Omne autem aliqua actione præditum eſt agens, Omne autem agens agit, ſecundùm illud quo re ipſa exiſtit. Agere verò nihil aliud eſt, quàm ſe communicare. Omnis igitur actus, & omne quod exiſtit, quantum fieri poteſt, ſe communicat. Quàm benè ex his propoſitionibus concluſio infertur, nemo eſt qui non videat.

Sed illud forte aliquibus non eſt ita notum: Omne agens agere, & agere nihil aliud eſſe, quàm ſe cõmunicare: in quo, quoniam huius argumenti vis eſt omnis con-

nis conſtituta eam ob cauſam non exiſtimabo me oleum & operam perdere, ſi me, ad illud clarè dilucideq́; explicandum paululum conuertam. Ac imprimis ſeſe mihi offert Ariſtotelis Philoſophorum facilè principis authoritas, qui diſertis verbis hanc noſtram confirmat ſententiam: eſtq́; hoc frequens in illius doctrina: Eſſe, ſequitur operari, & quale aliquid eſt, talia operatur. Verumenimuerò ſi nos quoq; ipſi ad huius mundi fabricam mentem & cogitationem conuertamus, resq́; ſingulas, in eius ampliſsimis regionibus circumſpiciamus; rem ſe ita habere intelligemus. Quæcunq; enim in hac rerum vniuerſitate exiſtunt, aut ſunt incorporea, & ab omni materia libera, aut corporea. Si incorporea, viuunt & intelligunt: atq; ita ſe ipſa intelligendo ſuæ naturæ ſpeciem, quam intellectionis actio neceſſariò requirit, in facultate intelligendi producunt. Si corporea, vel ſunt animata vel inanima. Animata ſentiunt, earumq́; facultatum actiones exercent, quibus ſunt à natura inſtructa. Inanima autem & ſenſu carentia, aut ſunt ſimplicia corpora, aut ex ſimplicibus compoſita. Si ſunt corpora ſimplicia, cùm tantùm ſint quatuor, ignis, aër, aqua, terra; aër & ignis calefaciunt, hic ſimul exſiccando, ille verò humectando; aqua verò & terra corpora frigore conquaſſat, illa ſimul humectando, hæc verò exſiccando, hisq́; actionibus ſe ipſa alijs impartiuntur

non produxiſſe. Itaq; ſi produxiſſet & nō produxiſſet. Quòdſi hoc alterum falſum eſt, falſum eſt et primum: cùm ex vero *quemadmodum Philoſophus magna ratione in Logica concluſit*, nunquam falſum, quamuis ex falſo, & falſum & verum inferatur. *Ad hæc, ſi à productione eſt producens, quatenus eſt à productione, producens non eſt. Producens enim quatenus producens à nullo eſt. Si ergo Deus pater, qui à nullo eſt, quoniam ſolùm producens eſt, productione primùm inter res locum haberet; eſſet antequam non eſſet. Si enim eatenus exiſtit & cohæret in rerum natura, quatenus ab alio eſt; profectò cùm non eſt ab alio, in natura rerum non exiſtet. Quemadmodum Filius ſi non eſſet à Patre, Filius non eſſet, & ſic non eſſet: quandoquidem eatenus exiſtat et cohæreat in rerum natura, quatenus eſt Filius. Quatenus autem filius eſt, neceſſariò à patre eſt. Atqui DEus, vt producens, eſt, & in natura rerum exiſtit, tametſi non ſit ab alio: imò quatenus producens, non debet eſſe ab alio: & tamen tuo iudicio, quatenus producitur, debet eſſe à productione. Eſt igitur Deus & non eſt. Quo quid inconuenientius dici aut cogitari poteſt? Hæc iſtis acutis Philoſophis & à Chriſti doctrina auerſis incommoda ſubeunda erunt. Nos verò, qui Ieſu CHriſti doctrinam profitemur, non ſolùm in tam abſurdos craſſosq; errores non impingimus; verumetiam*

municant eaq́; in lucem edunt. Si ſunt corpora mixta. & ex his quatuor elementis conflata (nulla enim eſt res corporea, quæ illorum compoſitioni & mixtioni exiſtendi in hac rerum vniuerſitate beneficium non referat acceptum) agunt profectò: quandoquidem compoſitio naturam non euertit; ſed mutat tantùm. Itaq; quemadmodum ſimplicia corpora & elementa rerum, ex diuerſa compoſitione quatuor qualitatum, nempe caloris ſiccitatis, humoris & frigoris ſuas naturas multùm à ſe diſſidentes alijs communicant; ſic hæc corpora mixta, ex varia multipliciq; earundem qualitatum commixtione ſuas formas multùm inter ſe differentes, in alia transfundunt, ſicq́; ea quæ ante non extiterunt, lucis huius vſura donant. Atq; hoc quidem, primùm in rebus animatis cernere eſt, deinde verò in elementis. Nam his qualitatibus quatuor, tanquam aliquibus inſtrumentis, animantia ſimilia ſibi procreare luce palàm intuemur. Ignem autem, quis non videt calefaciendo ignem efficere? Vbi autem copioſa aqua in ignem vel aërem aut terram ſe ſe effuderit, omnia iſta ſuo dominatu coercet et comprimit, & eorum naturis fractis & debilitatis, tandem poſt multam victoriam de omnibus triumphat eaq́; omnia in ſuam naturam conuertit. Idem de aëre & terra ſentiendum. Vbi enim magna virtute in regiones tenuis, & ad pugnam imparati ignis aut aquæ

 irruperint,

irruperint, ea ſic populantur et vaſtant; vt proprijs formis ſpoliata ſuis naturis ſubdant. In rebus autem mixtis & inanimatis, hoc non ita ſenſui patet; ſed tamen ſub rationis ſuam aciem in naturas rerum diligenter intendentis aſpectum non difficilè incurrit. Quis enim non videt res propter perpetuam quatuor qualitatum actionem & pugnam, continuò interire & oriri? Quis etiam vel mediocriter Philoſophiæ præceptis tinctus ignorat, nullam rem in nihilum redigi poſſe naturaliter? Sicut enim natura ex nihilo nihil facere; ſic nil quicquam in nihilum redigere poteſt. Itaq; cùm res aliqua ab alia re à ſe diuerſa & in ſe imperium obtinente contrarias qualitates recipit, illarumq; impetum ſuſtinere, nec eas à ſe repellere poteſt; tandem magnis impreſſionibus fracta & debilitata, ex domicilio ſuæ ſpeciei migrare cogitur in victricis formæ poteſtatem & naturam. Cùm enim qualitates ex vno ſubiecto in aliud migrare non poſſint, cum accidentis eſſe, non ſit aliud ab eſſe ſubſtantiæ; ſed tantùm hoc ab illa differat, quòd ſit illius modus illi inhærens; conſequens profectò eſt, vt quæcunq; res alterius rei qualitates, depoſitis proprijs ſuſceperit; eius quoq; ſubſtantiam & formam ſuſcipiat neceſſe eſt. Sic itaq; quælibet res conatur ſibi efficere ſimile. Nam et illa quæ ſe ab alterius iniurijs vindicat, ſe tuendo defendendoq; ſuas qualitates

vim ſibi

vim ſibi inferenti imprimit. Pugnant enim ſemper qualitates inter ſe. Itaq; quælibet res, quantumuis minima aliam in ſe conuertere nititur, illiusq; materia, veluti quadam præda, ſuæ naturæ ditionem imperiumq; dilatare. Quòd ſi actiones ſuas ad ſibi præſtitum finem perducere non poteſt; hoc non illius naturæ; ſed virium imbecillitati eſt tribuendum. Sed tamen nulla res eſt, quæ tametſi propter ſuam tenuitatem rerum aliarum formas ſibi repugnantes vincere non poſsit, easq; è ſuæ materiæ dominio expellere; vbi tamen in ſenſum, in imaginationem ac cogitationem incurrerit, ſpeciem ſuam & ſimilitudinem, in illorum cognoſcendi potentia non produceret. Quis enim eſt tam exiguus puluiſculus, qui ſenſibus obiectus, ac in imaginationem intellectumq; delatus ſua ſpecie et forma, tàm imaginationem, quàm intellectum poſsibilem non indueret? Quod ideò fit, quia nec ſenſus, nec imaginatio, nec intellectus ſuæ eſsentiæ & exiſtendi modo, cuius natum eſt ſeipſum cum alijs communicare, non reſiſtunt. Ergo ſi ſe tam faciles aliarum rerum naturæ, quemadmodum ſenſus, imaginatio & intellectus, exiguo puluiſculo præberent; in illarum quoque materiam ſuam formam & ſpeciem traduceret. Manifeſtum eſt igitur, omnem actum & omne illud quòd exiſtit, agere; et agere nihil aliud eſſe, quàm ſe communicare. Patet et illud, quo aliquid præſtantius eſt

 maioriq;

maioriq; virtute ſcptum, eò faciliùs alia ad ſuam ſimilitudinem effingere. Itaq. prima propoſitio Syllogiſmi noſtri clariſsima eſt facta.

Alteram verò propoſitionem an probare neceſſe eſt? Reperieturne aliquis tam inops mentis & rationis, qui cùm aſpexerit cœlum, hancq; tàm admirabilem orbis machinam oculis luſtrauerit, Deum eſſe nō ſentiat? Reperietur quidem, ſed is erit, quemadmodum Regius Propheta dicit, inſipiens: DIXIT INSIPIENS IN CORDE, NON EST DEVS. *At nullus ſapiens reperietur, qui hoc dicat aut ſentiat. Non id dicet Socrates, non Plato, non Ariſtoteles neq; alij doctrina & ſapientia excellentes viri. Quin etiam & ipſe inſipiens has ineptias à ratione abhorrentes non ore; ſed corde ſolùm enunciabit? Refutaretur enim omnium gentium diſciplina, lege & moribus: ab Athenienſibus verò, qui hoc ſcelus non ratione, ſed pœna coërcendum eſſe putauerunt, etiam ſupplicio afficeretur. Sed quo quis ſapientior eſt, hoc præclariora de Deo eiusq; natura & ſenſit & dixit. Ut interim alios ſtudio breuitatis præteream; Ariſtoteles certè, non ſolùm DEum exiſtere aſſeuerat; verùmetiam omnia ita ab illo dependere; vt faciliùs mundus ſine Sole, quàm ea omnia, quæ ſunt in vniuerſo ſine Deo eſſe poſsint. Ad hunc omnium rerum procreationem, earùmq; admirabilem ordinem et gu-*

bernationem

bernationem, ſplendorem & ornatum refert. Hunc euidenti & firma ratione ab omni materiæ concretione vindicat, appellat actum purum, omnis penitus compoſitionis expertem, ſimpliciſsimum, virtutis ſummæ, intelligentem, optimum, omniaq; intellectu & voluntate regentem & moderantem. Verùm ea in re ſtabilienda, ita rationibus & argumentis abundamus; vt tantorum virorum teſtimonio minimè opus habeamus. Poſſem ego hoc loco eas rationes afferre, ex quibus DEum Opt. Max. non ſolùm actum eſſe; ſed etiam eſſe actum ſimpliciſsimum & virtute immenſa infinitaq; præditum, ſapientibus viris non minus conſtaret, quàm Stellas & Aſtra lucere. Sed ea ſunt mihi omittenda, ne nimiùm ab inſtituto, orationis meæ curſum deflectere videar: in qua cum illis eſt mihi certamen, qui Deum quidem exiſtere & eſſe ſimpliciſsimum actum fatentur; ſed in illius vna & ſimpliciſsima natura plures perſonas exiſtere, hoc verò à ratione abhorrere, & cum ea repugnare vehementer arbitrantur.

Sic igitur ſecunda propoſitione Syllogiſmi noſtri cõſtituta, qua Deus actus eſſe, ſeu res in natura cohærens dicitur; an non ſequitur neceſſariò, illum ſuam naturam quantum eſt in ipſo alteri impertiri, eamq; cum alio communicare; præſertim cùm prima propoſitio ſyllogiſmi, qua imponitur neceſſitas cuiq; rei in

naturæ cohærentis, quantum eſt in ipſa ſeſe alijs impertiendi; utq; res quò eſt præſtantior excellentiorq; hoc magis in eo tuendo exequendoq; officio naturæ pareat, ita firmis ac perſpicuis rationibus ſit comprobata; vt contrà eam venire nemo niſi temerè & imperitè poßit. Probatum igitur eſt Deum Opt. Max. qui eſt puriſsimus & ſimpliciſsimus actus, quantum in ipſo eſt ſe ipſum alteri impertiri ſuamq; naturam cum eo cōmunicare. Porrò cum Dei infinita ſit virtus et natura, & nihil eſt, quod impediat illum, quo minus totam ſuam naturam alteri impertiatur; infinitam igitur virtutem & naturam alteri impertietur cum illoq; communicabit. Hæc tota ratiocinatio eſt clara & euidens. Cui hæc altera perſpicuitate & euidentia non cedit. Cùm ea res, quæ habet infinitam virtutem & naturam, DEus ſit; igitur res ea, cum qua communicata eſt infinita virtus et natura, Deus eſt. Atqui immenſæ virtutis Dei, non niſi vna natura eſſe poteſt. Neq; enim plures vna infinitæ virtutis naturæ eſſe poſsunt: quemadmodum nec plures vno primi agentes; ſed vnum tantum eſt primum agens: cuius virtute et ſapientia totius vniuerſi natura admirabili ordine eſt conſtituta. Ergo DEus ita ſuam naturam cum altero communicat; vt vna ſit natura vtriuſq;. Itaq; ſi ſpectes naturam, et communicans & ille cui natura diuina communicatione eſt tributa

ſunt vnum

ſunt vnum, ſi perſonas, plures. Alius enim eſt, qui communicat aliquid, alius cui aliquid productionis communicatione eſt tributum, cum eoq; communicatum: cùm ille ſit producens; hic verò productus: quæ duo re inter ſe differre iam ante oſtenſum eſt. Quid clarius? quid ad rationem accomodatius?

Expecto quid iſti reſpondeant, qui Sanctiſsimæ Trinitatis myſterium, ideò ſtultè repudiarunt, quòd illis cum ratione pugnare videatur. An primam propoſitionem negabunt, nempe; naturam cuiuslibet actus eſſe ſe ipſum quantum fieri poteſt communicare? At hæc ita eſt probata; vt à nemine reijci poſsit, niſi illis reiectis quæ cum ſumma ratione conſentiunt. An negabunt ſecundam propoſitionem: nimirum Deum actum eſſe? At hoc negare, eſt Deum è medio vniuerſi tollere. Quid igitur? An conceſsis duabus his propoſitionibus, tertiam quæ ex his neceſſariò infertur, nimirum, DEum ſe communicare, reijcere audebunt? At ea ratione regulam rectæ conſecutionis, in qua ſuas ineptias fundatas arbitrantur, ex ipſius rationis viſceribus tollent atq; extrahent radicitus. Cùm igitur & hoc tertium negare non poſsunt; reliquum eſt vt dicant, DEum totam ſuam naturam alteri impertiri cum eoq; communicare non poſſe, eò quod impediatur. Sed à quo obſecro impeditur? Eſtne aliquid Deo magnificentius aut illuſtrius? Atqui

res omnis præſtantior & potentior eſt ea, quam in agendo impedire & retardare poteſt, illiusq́; actionibus modum ſtatuere & imponere. Vltimum eſt quod iſti dicere poſſunt. Nihil quidem DEum in agendo impedire poſſe, verùm officium & munus ſe ſe cõmunicandi impertiendiq́; illius excellenti naturæ repugnare. Quomodo enim ſe poterit communicare impertiriq́; Deus, cuius natura infinita vna eſſe debet? Atqui cõmunicantis ac ſe impertientis & illius cui communicatione aliquid eſt tributum, duæ ſunt naturæ numero diſtinctæ. Quàm belli Philoſophi, qui illud quod in rebus materialibus non inueniunt, de excellentiſsima quoq; natura diuina detrahendum eſſe exiſtimant. Inſulsè ſatis. Quid enim? an quia bos non ratiocinatur; ideò homo non ratiocinabitur? aut quia aquæ ſupernatãtis leuis bulla facili aura rumpitur; ideò intelligentia immortali felicitate carebit? Homo verò, inquies, ſemper ratione potietur, licet bos ſolùm mugiat; & intelligentiæ æuo ſempiterno perfruentur, quamuis millies bulla à leuiſsimo vento euaneſcat. Hæc igitur tibi abſurda videntur. Atqui præſtaret ad ignorantiæ maculam eluendam, hæc abſona de homine & intelligentijs inepta conſecutione admittere; quàm DEum præpotentem ob rerum materialium imperfectionem ea dignitate mouere, qua vnam numero in pluribus hypoſtaſibus retinet natu-

ram.

rum. Multò enim magis infinitæ virtutis præſtantia excellentiaq; Deum Opt. Max. à rerum creatarum imperfectione remouit; quàm vel bouis naturá, vel bullæ fragilitas, hominis & intelligentiarum præſtantia ſuperatur. Atq; vt hoc meliùs intelligamus, conſideremus parumper Dei ex ea parte excellentiam, qua vna numero natura in pluribus hypoſtaſibus conſiſtit. In quo duo ſunt præcipuè conſideranda, quibus diuina natura à formis materialibus diſcrepat. Alterum eſt formas materiales non eſſe conſiſtentes, hoc eſt ſeipſis non conſiſtere. Aliud enim eſt humanitas, ſeu humana natura, aliud homo. At diuina natura eſt conſiſtens idemq; eſt diuinitas & Deus. Alterum eſt nullam formam creatam eſſe ſuum exiſtere; id eſt aliud eſt quo exiſtit natura cuiusq; rei creatæ; quàm eſt eius natura & eſſentia. Ac inter exiſtere quidem & naturam ac eſſentiam diuinam nullum eſſe diſcrimen; ſed vtrunq; vnum & idem eſſe perſpicuum eſt, nullaq; opus habet probatione. Hoc enim diſcrimen, infinita virtute immenſaq; Dei natura ſublatum eſt. Quòd autem formæ naturales non ſint conſiſtentes, ex eo planum eſt, quòd natura cuiusq; formæ materialis non conſiſtat, niſi in aliquo ſingulari. Quis enim aliquando vidit humanam naturam, non in aliquo indiuiduo ſingulari conſiſtere? Et tamen certum eſt naturam

humanam non eſſe idem, quod eſt hoc vel illud ſingulare humanæ naturæ. Cùm enim naturæ humanæ ſit vna definitio; natura quoque humana ſit vna neceſſe eſt. Nam definitio cum definito retro comeare debet; ita vt quod ſit definitio, illud quoq; ipſum ſit definitum, nec plura aut pauciora definitio ſumat, quàm rei definitæ natura contineat. Ex his igitur perſpicuum eſt, vnam tantùm eſſe naturam humanam. Atqui humanæ naturæ ſingularia ſunt multa. Sunt enim innumeri homines, quibus tamen omnibus, naturæ humanæ definitio æquè conuenit. Cùm autem vnum & multa, idem & vnum eſſe non poſſunt; ſequitur profectò neceſſariò, naturam humanam quæ vna eſt, cum ſuis ſingularibus, quorum infinitus eſt numerus, vnum et idem eſſe non poſſe. Præterea, naturam humanam, in vno quoq; homine totam eſſe conſtat. Quilibet enim homo eſt animal rationis particeps: quibus verbis totius humanæ naturæ definitio & ratio eſt comprehenſa. At verò omnia ſingularia naturæ hominis, non ſunt in quolibet homine. imò nullum ſingulare eſt in alio ſingulari. Neq; enim Ioannes eſt Ariſtoteles, nec Ariſtoteles Ioannes, aut Plato. Et tñ eadem natura humana eſt in Ioanne, quæ in Ariſtotele, aut Platone fuit. Nam ſicut Ariſtoteles, verè fuit homo; ita Ioannes eſt verè homo. Cùm itaq; natura humana, et quæcunq; alia forma ma-

ma materialis, cuius plura ſunt ſingularia, non exiſtat ſine ſuo ſingulari; & tamen non ſit idem, quod eſt hoc vel illud ſingulare; ſequitur profectò nullam formam & naturam materialem eſſe conſiſtentem. Atq; ex his etiam non eſt difficilè colligere, naturas materiales non eſſe idem, quòd eſt ſuum exiſtere. Humana enim natura non exiſtit ſine ſingulari. Itaq; ſi non erit hoc vel illud ſingulare, non exiſtet humana natura. Atqui oſtenſum eſt naturam non eſſe hoc vel illud ſingulare. Cùm itaq; non ſit idem, quod eſt ſuum ſingulare; non eſt quoq; idem, quod eſt ſuum exiſtere: hoc eſt, non eſt idem cum ſua conſiſtendi poteſtate. Hæc, vt opinor, ſunt clara. Verùm & iſta, quæ ex his ſequuntur, clara erunt, & cum ratione cohærentia. Primò enim ex ijs ſequitur: aliquid eſſe in ea re in quam productionis communicatione forma collata eſt, quod eadem forma communicata non habet. Si enim formæ communicatæ conſiſtunt in alio; hoc eſt in ſuo ſingulari, & per ſe conſiſtere non poſſunt; conſequens eſt in ea re, cui productionis communicatione forma eſt tributa, eſſe aliquid aliud, propter quod forma & natura conſiſtendi poteſtatem & locum accepit: & hoc eſt materia determinata, quæ formis et naturis materialibus ſubſternitur, ad eorum poteſtatem conſiſtendi, aut, ſi magis placet verbum à Philoſophis receptum, exiſtentiam efficiendam.

O ij Deinde

Deinde ex his ſequitur, naturam & formam materialem, quatenus in diuerſis ſuppoſitis eſt, diuerſa habere eſſe, diuerſasq; exiſtendi poteſtates. Quia enim natura non eſt illud, quod eſt ſuum exiſtere; ſed in hac vniuerſitate conſiſtendi locum inde habet, quòd in alio ſuſcipiatur; ideò cùm in diuerſis recipitur, neceſſariò diuerſa eſſe habet. Vnde accidit, naturam humanam ſecundùm exiſtēdi poteſtatem non eſſe vnam in Platone & Ariſtotele: quamuis ſit vna ſecundùm propriam rationem & definitionem. Quia enim alius eſt à Platone Ariſtoteles, & ex eo natura humana habet exiſtendi poteſtatem, quòd in illis ſuſcipiatur; eamobrem in vtroq; diuerſum exiſtere habet neceſſariò, ad eorumq; numerum ſuam multiplicat exiſtendi poteſtatem. Sicut è contrariò, quia eadem natura humana, nō ex ſuſceptione à diuerſis ſuppoſitis & ſuis ſingularibus habet, vt ſit animal rationis particeps; ſed ex ſeipſa, ideò ex eorum diuerſa ac multiplici ſuſceptione, in ſuæ naturæ ratione & definitione diuerſitatem non contrahit, nec aliquem numerum: ſed licet ſit in diuerſis, vnam tamen ipſa habet definitionem. Quis igitur iam non intelligit ad præſtantiam diuinæ naturæ pertinere; vt ſecundùm eſſe ſuum tàm in communicante, quàm in eo cùm quo eſt communicata ſit vna. Si enim negatio eſt cauſa negationis; affirmatio erit cauſa affirmationis. *Sic*

enim

enim & Ariſtoteles & ratio ipſa docent. Atqui forma & natura materialis, quia non eſt conſiſtens; ideò in eo cum quo cõmunicatur non eſt illud ipſum, propter quod eadem forma & natura exiſtentiam recipit: & quia non eſt ſuum eſſe; ideò non eſt vna ſecundùm eſſe in pluribus hypoſtaſibus. Ergo quia natura diuina eſt conſiſtens; ideò in eo cum quo communicatur, eſt illud ipſum, propter quod eadem natura diuina conſiſtendi poteſtatem & locum habet; & quia eſt ſuum eſſe; ideò ſecundùm eſſe in pluribus hypoſtaſibus vna reperiri debet. O miram vim veritatis, miram prorſus & incredibilem, cuius lumen cinctum tenebris tam denſis, ab omni tamen parte emicat interdũ, & ſplendidiſſimo candore, quaſi fulgur ex medijs nubibus lumen exerit ſuum! Nihil iam dicam ampliùs, & ea quæ ſubiungenda erant omittam: quandoquidem id cum ratione conuenire clariſſimè oſtendi, quod aduerſarij cum ratione pugnare arbitrantur: & propter quod & Deo Patri verum & generationis & amoris rationem, & Filio & Spiritui ſancto diuinitatem, homines in omnem audaciam & impietatem proiecti non dubitant ſubtrahendam eſſe. Hoc enim eſt, quod vel maximè illorum torquet ingenium. Hoc eſt, quod illorum rationem tenui rerum cognitione nixam, perplexam efficit, ac ſua difficultate, veluti quodam Cyrceo poculo in rabiem & inſaniam vertit.

Cùm enim totam hanc orbis machinam intuentur, ac in omnibus illius regionibus & angulis omnibus, nullam eiusmodi naturam & formam materialem inueniunt, quæ in pluribus hypoſtaſibus, ſecundùm vnum & idem eſſe, & ſecundùm eandem rem exiſtat; omnino illis hoc altiſſimum & ſanctiſſimum myſterium cũ ratione pugnare videtur, quo vnam naturam diuinam, ſecundùm vnum et idem eſſe, et ſecundùm eandem rem in tribus hypoſtaſibus eſſe conſtantiſſimè affirmamus. Sed quis eſt iam obſecro, qui cùm vel hoc vnum diſcrimen, quo formas et naturas materiales à diuina natura ſeiunximus, probè intellexit, non intellexit ſimul hanc communicationem admirabilem, qua vna natura ſecundùm vnum et idem eſſe, in pluribus hypoſtaſibus exiſtit, vt naturis materialibus repugnare; ita diuinæ & increatæ naturæ conuenire? Æquidem ita apud me ſtatuo hanc tertiam rationem, & alias duas ante explicatas, nobis à natura tanquam aliquam lucem eſſe donatas, in qua Sanctiſſimæ Trinitatis arcanum clariùs aſpicere poſſemus; vt inter alias rationes hæ etiam mihi eſſe videantur, quæ ſummos illos & eruditionis laude clariſſimos Philoſophos, tametsi nulla ſapientia Chriſtiana imbutos, in aliquam tamen Sanctiſſimæ Trinitatis cognitionem induxerunt. Ex quorum numero fuit ille omnium gentium ore celeberrimus vir Mer-

curius

curius Ægiptius, quem Triſmegiſtum appellatum fuiſſe ferunt: qui diuinitatem vnam in triplici hypoſtaſi eſſe tradidit, ac eiusmodi ſententijs ſuos referſit ſermones, quæ cum vera religione mirificè conſentiunt. Ex eorum quoq; numero fuerunt Zeroastes et Chaldæi, qui, vt Pſellus Philoſophus & Chriſtianus eſt author, de Patre & Filio aliquid tradiderunt. Tales et illi Ægiptiorum ſapientes fuerunt, qui cùm Deum tenebras ignotas appellarent, ter hoc erant acclamare ſoliti, ad trinam hypoſtaſim deſignandam. Talis & ille fuit Orpheus Poëta, qui, vt Iuſtinus Martyr teſtatur, cognouit DEi Filium effectorem mundi fuiſſe, ac in ſuis hymnis non pauca de Patre & Filio ſapienter cecinit. Talis fuit & ille diuinus Plato, in cuius libris bonam partem diuinitùs nobis traditæ doctrinæ mirabiliter expreſſam eſſe, D. Auguſtinus affirmat. Tanta eſt veritatis vis, tanta ſolidæ eruditionis & ſapientiæ præſtantia; vt illis clariſſimis Philoſophis ea religionis noſtræ dogmata cum ratione conſentire videantur, quæ hæretici et aduerſarij noſtri ſumma contentione cum ratione pugnare nō minus impiè, quàm inſipienter affirmare non verentur.

Verùm ſi rationis humanæ tanta vis eſt, quanta erit illius luminis, quod Spiritus ſanctus de ſua immēſa claritate in Chriſtianorum pectora effudit? Sic enim exiſtimare debetis, nunquam neque in Syria Chalde-

os aſtro-

irruperint, ea ſic populantur et vaſtant; vt proprijs formis ſpoliata ſuis naturis ſubdant. In rebus autem mixtis & inanimatis, hoc non ita ſenſui patet; ſed tamen ſub rationis ſuam aciem in naturas rerum diligenter intendentis aſpectum non difficilè incurrit. Quis enim non videt res propter perpetuam quatuor qualitatum actionem & pugnam, continuò interire & oriri? Quis etiam vel mediocriter Philoſophiæ præceptis tinctus ignorat, nullam rem in nihilum redigi poſſe naturaliter? Sicut enim natura ex nihilo nihil facere; ſic nil quicquam in nihilum redigere poteſt. Itaq; cùm res aliqua ab alia re à ſe diuerſa & in ſe imperium obtinente contrarias qualitates recipit, illarumq́; impetum ſuſtinere, nec eas à ſe repellere poteſt; tandem magnis impreſſionibus fracta & debilitata, ex domicilio ſuæ ſpeciei migrare cogitur in victricis formæ poteſtatem & naturam. Cùm enim qualitates ex vno ſubiecto in aliud migrare non poſſint, cum accidentis eſſe, non ſit aliud ab eſſe ſubſtantiæ; ſed tantùm hoc ab illa differat, quòd ſit illius modus illi inhærens; conſequens profectò eſt, vt quæcunq; res alterius rei qualitates, depoſitis proprijs ſuſceperit; eius quoq; ſubſtantiam & formam ſuſcipiat neceſſe eſt. Sic itaq; quælibet res conatur ſibi efficere ſimile. Nam et illa quæ ſe ab alterius iniurijs vindicat, ſe tuendo defendendoq́; ſuas qualitates

vim ſibi

vim ſibi inferenti imprimit. Pugnant enī ſemper qualitates inter ſe. Itaq; quælibet res, quantumuis minima aliam in ſe conuertere nititur, illiuſq; materia, veluti quadam præda, ſuæ naturæ ditionem imperiumq; dilatare. Quòd ſi actiones ſuas ad ſibi præſtitum finem perducere non poteſt; hoc non illius naturæ; ſed virium imbecillitati eſt tribuendum. Sed tamen nulla res eſt, quæ tametſi propter ſuam tenuitatem rerum aliarum formas ſibi repugnantes vincere non poſſit, eaſq; è ſuæ materiæ dominio expellere; vbi tamen in ſenſum, in imaginationem ac cogitationem incurrerit. ſpeciem ſuam & ſimilitudinem, in illorum cognoſcendi potentia non produceret. Quis enim eſt tam exiguus puluiſculus, qui ſenſibus obiectus, ac in imaginationem intellectumq; delatus ſua ſpecie et forma, tàm imaginationem, quàm intellectum poſſibilem non indueret? Quod ideò fit, quia nec ſenſus, nec imaginatio, nec intellectus ſuæ eſſentiæ & exiſtendi modo, cuius natura eſt ſeipſum cum alijs cōmunicare, non reſiſtunt. Ergo ſi ſe tam faciles aliarum rerum naturæ, quemadmodum ſenſus, imaginatio & intellectus, exiguo puluiſculo præberent; in illarum quoque materiam ſuam formam & ſpeciem traduceret. Manifeſtum eſt igitur, omnem actum & omne illud quòd exiſtit, agere; et agere nihil aliud eſſe, quàm ſe communicare. Patet et illud, quo aliquid præſtantius eſt

maioriq; virtute ſcptum, eò faciliùs alia ad ſuam ſimilitudinem effingere. Itaq; prima propoſitio Syllogiſmi noſtri clariſsima eſt facta.

Alteram verò propoſitionem an probare neceſſe eſt? Reperieturne aliquis tam inops mentis & rationis, qui cùm aſpexerit cœlum, hancq; tàm admirabilem orbis machinam oculis luſtrauerit, Deum eſſe nō ſentiat? Reperietur quidem, ſed is erit, quemadmodum Regius Propheta dicit, inſipiens: DIXIT INSIPIENS IN CORDE, NON EST DEVS. *At nullus ſapiens reperietur, qui hoc dicat aut ſentiat. Non id dicet Socrates, non Plato, non Ariſtoteles neq; alij doctrina & ſapientia excellentes viri. Quin etiam & ipſe inſipiens has ineptias à ratione abhorrentes non ore; ſed corde ſolùm enunciabit? Refutaretur enim omnium gentium diſciplina, lege & moribus: ab Athenienſibus verò, qui hoc ſcelus non ratione, ſed pœna coërcendum eſſe putauerunt, etiam ſupplicio afficeretur. Sed quo quis ſapientior eſt, hoc præclariora de Deo eiusq; natura & ſenſit & dixit. Vt interim alios ſtudio breuitatis præteream; Ariſtoteles certè, non ſolùm DEum exiſtere aſſeuerat; verùm etiam omnia ita ab illo dependere; vt faciliùs mundus ſine Sole, quàm ea omnia, quæ ſunt in vniuerſo ſine Deo eſſe poſſint. Ad hunc omnium rerum procreationem, earùmq; admirabilem ordinem et gubernationem*

bernationem, ſplendorem & ornatum refert. Hunc euidenti & firma ratione ab omni materiæ concretione vindicat, appellat actum purum, omnis penitus compoſitionis expertem, ſimpliciſſimum, virtutis ſummæ, intelligentem, optimum, omniaq; intellectu & voluntate regentem & moderantem. Verùm ea in re ſtabilienda, ita rationibus & argumentis abundamus; vt tantorum virorum teſtimonio minimè opus habeamus. Poſſem ego hoc loco eas rationes afferre, ex quibus DEum Opt. Max. non ſolùm actum eſſe; ſed etiam eſſe actum ſimpliciſſimum & virtute immenſa infinitaq; præditum, ſapientibus viris non minus conſtaret, quàm Stellas & Aſtra lucere. Sed ea ſunt mihi omittenda, ne nimiùm ab inſtituto, orationis meæ curſum deflectere videar: in qua cum illis eſt mihi certamen, qui Deum quidem exiſtere & eſſe ſimpliciſſimum actum fatentur; ſed in illius vna & ſimpliciſſima natura plures perſonas exiſtere, hoc verò à ratione abhorrere, & cum ea repugnare vehementer arbitrantur.

Sic igitur ſecunda propoſitione Syllogiſmi noſtri cõſtituta, qua Deus actus eſſe, ſeu res in natura cohærens dicitur; an non ſequitur neceſſariò, illum ſuam naturam quantum eſt in ipſo alteri impertiri, eamq; cum alio communicare; præſertim cùm prima propoſitio ſylogiſmi, qua imponitur neceſſitas cuiq; rei in

naturæ cohærentis, quantum eſt in ipſa ſe ſe alijs impertiendi; utq; res quò eſt præſtantior excellentiorq; hoc magis in eo tuendo exequendoq; officio naturæ pareat, ita firmis ac perſpicuis rationibus ſit comprobata; vt contrà eam venire nemo niſi temerè & imperitè poßit. Probatum igitur eſt Deum Opt. Max. qui eſt puriſsimus & ſimpliciſsimus actus, quantum in ipſo eſt ſe ipſum alteri impertiri ſuamq; naturam cum eo cōmunicare. Porrò cum Dei infinita ſit virtus et natura, & nihil eſt, quod impediat illum, quo minus totam ſuam naturam alteri impertiatur; infinitam igitur virtutem & naturam alteri impertietur cum illoq; communicabit. Hæc tota ratiocinatio eſt clara & euidens. Cui hæc altera perſpicuitate & euidentia non cedit. Cùm ea res, quæ habet infinitam virtutem & naturam, DEus ſit; igitur res ea, cum qua communicata eſt infinita virtus et natura, Deus eſt. Atqui immenſæ virtutis Dei, non niſi vna natura eſſe poteſt. Neq; enim plures vna infinitæ virtutis naturæ eſſe poſsunt: quemadmodum nec plures vno primi agentes; ſed vnum tantum eſt primum agens: cuius virtute et ſapientia totius vniuerſi natura admirabili ordine eſt conſtituta. Ergo DEus ita ſuam naturam cum altero communicat; vt vna ſit natura vtriuſq;. Itaq; ſi ſpectes naturam, et communicans & ille cui natura diuina communicatione eſt tributa

ſunt vnum

ſunt vnum, ſi perſonas, plures. Alius enim eſt, qui communicat aliquid, alius cui aliquid productionis communicatione eſt tributum, cum eoq; communicatum: cùm ille ſit producens; hic verò productus: quæ duo re inter ſe differre iam ante oſtenſum eſt. Quid clarius? quid ad rationem accomodatius?

Expecto quid iſti reſpondeant, qui Sanctiſsimæ Trinitatis myſterium, ideò ſtultè repudiarunt, quòd illis cum ratione pugnare videatur. An primam propoſitionem negabunt, nempe; naturam cuiuslibet actus eſſe ſe ipſum quantum fieri poteſt communicare? At hæc ita eſt probata; vt à nemine reÿci poßit, niſi illis reiectis quæ cum ſumma ratione conſentiunt. An negabunt ſecundam propoſitionem: nimirum Deum actum eſſe? At hoc negare, eſt Deum è medio vniuerſi tollere. Quid igitur? An conceßis duabus his propoſitionibus, tertiam quæ ex his neceßariò infertur, nimirum, DEum ſe communicare, reÿcere audebunt? At ea ratione regulam rectæ conſecutionis, in qua ſuas ineptias fundatas arbitrantur, ex ipſius rationis viſceribus tollent atq; extrahent radicitus. Cùm igitur & hoc tertium negare non poßunt; reliquum eſt vt dicant, DEum totam ſuam naturam alteri impertiri cum eoq; communicare non poſſe, eò quod impediatur. Sed à quo obſecro impeditur? Eſtne aliquid Deo magnificentius aut illuſtrius? Atqui

res omnis

rum. Multò enim magis infinitæ virtutis præſtantia excellentiáq; Deum Opt. Max. à rerum creatarum imperfectione remouit; quàm vel bouis naturæ, vel bullæ fragilitas, hominis & intelligentiarum præſtantia ſuperatur. Atq; vt hoc meliùs intelligamus, conſideremus parumper Dei ex ea parte excellentiam, qua vna numero natura in pluribus hypoſtaſibus conſiſtit. In quo duo ſunt præcipuè conſideranda, quibus diuina natura à formis materialibus diſcrepat. Alterum eſt formas materiales non eſſe conſiſtentes, hoc eſt ſeipſis non conſiſtere. Aliud enim eſt humanitas, ſeu humana natura, aliud homo. At diuina natura eſt conſiſtens idemq; eſt diuinitas & Deus. Alterum eſt nullam formam creatam eſſe ſuum exiſtere; id eſt aliud eſt quo exiſtit natura cuiuſq; rei creatæ; quàm eſt eius natura & eſſentia. Ac inter exiſtere quidem & naturam ac eſſentiam diuinam nullum eſſe diſcrimen; ſed vtrunq; vnum & idem eſſe perſpicuum eſt, nulláq; opus habet probatione. Hoc enim diſcrimen, infinita virtute immenſáq; Dei natura ſublatum eſt. Quòd autem formæ naturales non ſint conſiſtentes, ex eo planum eſt, quòd natura cuiuſq; formæ materialis non conſiſtat, niſi in aliquo ſingulari. Quis enim aliquando vidit humanam naturam, non in aliquo indiuiduo ſingulari conſiſtere? Et tamen certum eſt naturam

humanam non eſſe idem, quod eſt hoc vel illud ſingulare humanæ naturæ. Cùm enim naturæ humanæ ſit vna definitio; natura quoque humana ſit vna neceſſe eſt. Nam definitio cum definito retro comeare debet; ita vt quod ſit definitio, illud quoq; ipſum ſit definitum, nec plura aut pauciora definitio ſumat, quàm rei definitæ natura contineat. Ex his igitur perſpicuum eſt, vnam tantùm eſſe naturam humanam. Atqui humanæ naturæ ſingularia ſunt multa. Sunt enim innumeri homines, quibus tamen omnibus, naturæ humanæ definitio æquè conuenit. Cùm autem vnum & multa, idem & vnum eſſe non poſſunt; ſequitur profectò neceſſariò, naturam humanam quæ vna eſt, cum ſuis ſingularibus, quorum infinitus eſt numerus, vnum et idem eſſe non poſſe. Præterea, naturam humanam, in vno quoq; homine totam eſſe conſtat. Quilibet enim homo eſt animal rationis particeps: quibus verbis totius humanæ naturæ definitio & ratio eſt comprehenſa. At verò omnia ſingularia naturæ hominis, non ſunt in quolibet homine. imò nullum ſingulare eſt in alio ſingulari. Neq; enim Ioannes eſt Ariſtoteles, nec Ariſtoteles Ioannes, aut Plato. Et tñ eadem natura humana eſt in Ioanne, quæ in Ariſtotele, aut Platone fuit. Nam ſicut Ariſtoteles, verè fuit homo; ita Ioannes eſt verè homo. Cùm itaq; natura humana, et quæcunq; alia forma ma-

ma materialis, cuius plura ſunt ſingularia, non exiſtat ſine ſuo ſingulari; & tamen non ſit idem, quod eſt hoc vel illud ſingulare; ſequitur profectò nullam formam & naturam materialem eſſe conſiſtentem. Atq; ex his etiam non eſt difficilè colligere, naturas materiales non eſſe idem, quòd eſt ſuum exiſtere. Humana enim natura non exiſtit ſine ſingulari. Itaq; ſi non erit hoc vel illud ſingulare, non exiſtet humana natura. Atqui oſtenſum eſt naturam non eſſe hoc vel illud ſingulare. Cùm itaq; non ſit idem, quod eſt ſuum ſingulare; non eſt quoq; idem, quod eſt ſuum exiſtere: hoc eſt, non eſt idem cum ſua conſiſtendi poteſtate. Hæc, vt opinor, ſunt clara. Verùm & iſta, quæ ex his ſequuntur, clara erunt, & cum ratione cohærentia. Primò enim ex ijs ſequitur: aliquid eſſe in ea re in quam productionis communicatione forma collata eſt, quod eadem forma communicata non habet. Si enim formæ communicatæ conſiſtunt in alio; hoc eſt in ſuo ſingulari, & per ſe conſiſtere non poſſunt; conſequens eſt in ea re, cui productionis communicatione forma eſt tributa, eſſe aliquid aliud, propter quod forma & natura conſiſtendi poteſtatem & locum accepit: & hoc eſt materia determinata, quæ formis et naturis materialibus ſubſternitur, ad eorum poteſtatem conſiſtendi, aut, ſi magis placet verbum à Philoſophis receptum, exiſtentiam efficiendam.

Deinde ex his ſequitur, naturam & formam materialem, quatenus in diuerſis ſuppoſitis eſt, diuerſa habere eſſe, diuerſasq; exiſtendi poteſtates. Quia enim natura non eſt illud, quod eſt ſuum exiſtere; ſed in hac vniuerſitate conſiſtendi locum inde habet, quòd in alio ſuſcipiatur; ideò cùm in diuerſis recipitur, neceſſariò diuerſa eſſe habet. Vnde accidit, naturam humanam ſecundùm exiſtẽdi poteſtatem non eſſe vnam in Platone & Ariſtotele: quamuis ſit vna ſecundùm propriam rationem & definitionem. Quia enim alius eſt à Platone Ariſtoteles, & ex eo natura humana habet exiſtendi poteſtatem, quòd in illis ſuſcipiatur; eamobrem in vtroq; diuerſum exiſtere habet neceſſariò, ad eorumq; numerum ſuam multiplicat exiſtendi poteſtatem. Sicut è contrariò, quia eadem natura humana, nõ ex ſuſceptione à diuerſis ſuppoſitis & ſuis ſingularibus habet, vt ſit animal rationis particeps; ſed ex ſeipſa, ideò ex eorum diuerſa ac multiplici ſuſceptione, in ſuæ naturæ ratione & definitione diuerſitatem non contrahit, nec aliquem numerum: ſed licet ſit in diuerſis, vnam tamen ipſa habet definitionem. Quis igitur iam non intelligit ad præſtantiam diuinæ naturæ pertinere; vt ſecundùm eſſe ſuum tàm in communicante, quàm in eo cùm quo eſt communicata ſit vna. Si enim negatio eſt cauſa negationis; affirmatio erit cauſa affirmationis. *Sic*

enim

enim & Ariſtoteles & ratio ipſa docent. Atqui forma & natura materialis, quia non eſt conſiſtens; ideò in eo cum quo cõmunicatur non eſt illud ipſum, propter quod eadem forma & natura exiſtentiam recipit: & quia non eſt ſuum eſſe; ideò non eſt vna ſecundùm eſſe in pluribus hypoſtaſibus. Ergo quia natura diuina eſt conſiſtens; ideò in eo cum quo communicatur, eſt illud ipſum, propter quod eadem natura diuina conſiſtendi poteſtatem & locum habet; & quia eſt ſuum eſſe; ideò ſecundùm eſſe in pluribus hypoſtaſibus vna reperiri debet. O miram vim veritatis, miram prorſus & incredibilem, cuius lumen cinctum tenebris tam denſis, ab omni tamen parte emicat interdũ, & ſplendidiſſimo candore, quaſi fulgur ex medijs nubibus lumen exerit ſuum! Nihil iam dicam ampliùs, & ea quæ ſubiungenda erant omittam: quandoquidem id cum ratione conuenire clariſſimè oſtendi, quod aduerſarij cum ratione pugnare arbitrantur: & propter quod & Deo Patri veram & generationis & amoris rationem, & Filio & Spiritui ſancto diuinitatem, homines in omnem audaciam & impietatem proiecti non dubitant ſubtrahendam eſſe. Hoc enim eſt, quod vel maximè illorum torquet ingenium. Hoc eſt, quod illorum rationem tenui rerum cognitione nixam, perplexam efficit, ac ſua difficultate, veluti quodam Cyrceo poculo in rabiem & inſaniam vertit.

Cùm enim totam hanc orbis machinam intuentur, ac in omnibus illius regionibus & angulis omnibus, nullam eiuſmodi naturam & formam materialem inueniunt, quæ in pluribus hypoſtaſibus, ſecundùm vnum & idem eſſe, & ſecundùm eandem rem exiſtat; omnino illis hoc altiſſimum & ſanctiſſimum myſterium cũ ratione pugnare videtur, quo vnam naturam diuinam, ſecundùm vnum et idem eſſe, et ſecundùm eandem rem in tribus hypoſtaſibus eſſe conſtantiſſimè affirmamus. Sed quis eſt iam obſecro, qui cùm vel hoc vnum diſcrimen, quo formas et naturas materiales à diuina natura ſeiunximus, probè intellexit, non intellexit ſimul hanc communicationem admirabilem, qua vna natura ſecundùm vnum et idem eſſe, in pluribus hypoſtaſibus exiſtit, vt naturis materialibus repugnare; ita diuinæ & increatæ naturæ conuenire? Æquidem ita apud me ſtatuo hanc tertiam rationem, & alias duas ante explicatas, nobis à natura tanquam aliquam lucem eſſe donatas, in qua Sanctiſſimæ Trinitatis arcanum clariùs aſpicere poſſemus; vt inter alias rationes hæ etiam mihi eſſe videantur, quæ ſummos illos & eruditionis laude clariſſimos Philoſophos, tametſi nulla ſapientia Chriſtiana imbutos, in aliquam tamen Sanctiſſimæ Trinitatis cognitionem induxerunt. Ex quorum numero fuit ille omnium gentium ore celeberrimus vir Mercurius

curius Ægiptius, quem Triſmegiſtum appellatum fuiſſe ferunt: qui diuinitatem vnam in triplici hypoſtaſi eſſe tradidit, ac eiusmodi ſententijs ſuos referſit ſermones, quæ cum vera religione mirificè conſentiunt. Ex eorum quoq; numero fuerunt Zeroaſtes et Chaldæi, qui, vt Pſellus Philoſophus & Chriſtianus eſt author, de Patre & Filio aliquid tradiderunt. Tales et illi Ægiptiorum ſapientes fuerunt, qui cùm Deum tenebras ignotas appellarent, ter hoc erant acclamare ſoliti, ad trinam hypoſtaſim deſignandam. Talis & ille fuit Orpheus Poëta, qui, vt Iuſtinus Martyr teſtatur, cognouit DEi Filium effectorem mundi fuiſſe, ac in ſuis hymnis non pauca de Patre & Filio ſapienter cecinit. Talis fuit & ille diuinus Plato, in cuius libris bonam partem diuinitùs nobis traditæ doctrinæ mirabiliter expreſſam eſſe, D. Auguſtinus affirmat. Tanta eſt veritatis vis, tanta ſolidæ eruditionis & ſapientiæ præſtantia; vt illis clariſſimis Philoſophis ea religionis noſtræ dogmata cum ratione conſentire videantur, quæ hæretici et aduerſarij noſtri ſumma contentione cum ratione pugnare nõ minus impiè, quàm inſipienter affirmare non verentur.

Verùm ſi rationis humanæ tanta vis eſt, quanta erit illius luminis, quod Spiritus ſanctus de ſua immẽſa claritate in Chriſtianorum pectora effudit? Sic enim exiſtimare debetis, nunquam neque in Syria Chaldeos aſtro-

ctorum Eccleſiæ iecit, eam vim & naturæ humanæ conferat, & ſimul ita ex naturæ rebus obſcuritatem depellat tenebraſq; disijciat; vt non ſolùm multò meliùs quàm ante intelligant omnia; verumetiam ex eorum cognitione, tanquam quibusdam gradibus, ad eam ſapientiæ & cognitionis dignitatem aſcendant, ex qua ſempiternam Dei virtutem & ſapientiam multò meliùs & exactiùs, quàm reliqui omnes mortales intelligant, & quaſi cum Sancto Paulo in tertium cœlum, vbi ea vident quæ non licet homini loqui, inferant caput. Quòd ſi illi dementes putandi ſunt, qui cùm eas rationes, quibus ſapientes viri Solem terra maiorem eſſe concluſerunt, non intelligunt, rationi id obſtare contendunt; multò profectò ſunt illis dementiores, qui cùm vel propter ingenij tarditatem, vel propter exiguum et vulgare in ediſcendis Philoſophiæ artibus ſtudium, aliquid arduum & difficilè non intelligunt, illud ipſum ſapientiſſimos quoſq; viros & diuini numinis luce colluſtratos non intelligere, imò cum ratione ipſa eos dimicare, certo ſibi perſuadent. Verùm ſi illi ſtulti habendi ſunt et inepti; iſti, qui, propter iſtorum hominum voces, de ſapientiſſimorum quorumq; & totius Chriſti Eccleſiæ, quam Deus in admirabile lumen ſuæ ſapientiæ euexit, ſententia, ſe dimoueri patiuntur, quo nomine appellandi ſunt, vos ipſi iudicate. At quorum hominum? Eorumne,

rumne, quos vel ſapientiæ aut alicuius ſanctitatis inſignis laus aliquando commendauit? Minimè verò: ſed eorum qui, vt alia taceam, vel totam ſuam ætatem in mechanicis artibus contriuerunt, vel ſola latinitate, & ſcientia mediocri, aut nulla, labra tinxerunt ſua. Quid? quod plurimi ipſorum libenter fatentur, ſe nullis Philoſophiæ præceptis eſſe inſtitutos? Ita fit, vt hoc noſtro infelici tempore eam abominandam hæreſim homines rudes & ignari tueantur, quam olim non niſi Philoſophia imbuti defendebant, & quam Arius ipſe ex Philoſophiæ malè intellectis principijs excitauit. Quod malum iſta dementia? Iſti rationibus naturæ, à Sanctorum Patrum & Chriſti Eccleſiæ, de Sanctiſſima Trinitate ſententia homines noſtros deduxerunt, qui ſe ipſius naturæ rationes igno rare profitentur. Dicunt cum ratione naturæ, de Sanctiſſima Trinitate doctrinam pugnare; & tamen ipſius naturæ rationes ſe ignorare gloriantur. Si hoc non eſt extrema dementia & cæca temeritas; quid erit aliud? Quid igitur? an non in ijsdem periculis verſantur, in quibus ſunt illi homines, qui ſine velis, ſine remis, ſtulto & imperito nauta gubernante nauim, multis dehiſcentem rimis, intempeſta & obſcura nocte, in alto & turbulento mari maximis agitantur fluctibus & procellis? Atq; vtinam non maiora illos maneant mala, qui Filium Dei in tam acerbam prouocarunt

uocarunt iram, qui Spiritus Sancti, in quem ſcelus cōmiſſum neq; in hac, neq; in futura condonatur vita, tantum in ſe odium concitarunt. Verùm ne in illorum ruinis exultare videar, quorum menti & rationi tantum vulnus inflictum eſſe doleo, illum ſolùm dicam: Deum Opt. Max. ante illis mentem & rationem adimere ſolitum, quos aliquo inſigni ſupplicio cruciandos deſignauit. Quod autem aliquando pœnas & intenta damna in longiùs differat tempus; hoc non ad tollendum minuendumq; malum pertinet; ſed ad multiplicandum magnisq; augendum incrementis.

DIXI.

Laus Deo.

EX TRIGINTA OCTO SACRARVM LITERARVM TESTIMONIIS, A me in diſputatione pro diuinitate Filij & Spiritus Sancti prolatis, octo explicata teſtimonia.

I. TESTIMONIVM *pro diuinitate Filij, ex Euan. Ioan. Ca: j*

IN PRINCIPIO ERAT VERbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. *Ex hoc teſtimonio, vt res clariſsima appareat, ita ratiocinabor. Verbum quod erat in principio apud Deum, eſt Deus. Hæc propoſitio eſt D. Ioannis. At Chriſtus eſt hoc ipſum verbum, quod erat in principio apud Deum. Ergo CHRIſtus DEus eſt. Quòd autem CHRIſtus ſit hoc ipſum verbum, quod erat in principio apud Deum, ex eodem teſtimonio Ioannis perſpicuum eſt. Proferam totum Ioannis teſtimonium.* Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre plenum gratiæ & veritatis. Ioannes teſtimonium perhibet de ipſo & clamat dicens: Hic eſt quem dixi, qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt, quia prior me erat: & de plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quia lex per Moyſen data

eſt; gratia

eſt; gratia & veritas per IESVM CHRIſtum facta eſt. *Vides igitur Chriſtum hoc ipſum verbum eſſe, quod erat in principio apud Deum. Ioannes, inquit Euangeliſta, teſtimonium perhibet de ipſo & clamat dicēs:* Hic eſt quem dixi, qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt, quia prior me erat. *Hoc teſtimonium Ioannis, eſt de verbo, vt tu ipſemet vides. Atqui hoc ipſum teſtimonium CHRIſto accommodat IOannes. Nam in eodem Capite ita habet.* Altera die vidit Ioannes IEſum venientem ad ſe, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; hic eſt de quo dixit: Poſt me venit vir qui ante me factus eſt, quia prior me erat. *Ex his igitur an non luce clariùs patet; illud ipſum verbum, quod caro factum eſt, CHRIſtum appellari à D. Ioanne? In hoc Ioannis teſtimonio, tanquam in clariſſima luce, Cherintum, Ebionem, Paulum Samoſatenum, & Photinum vehementer inſanire perſpicuum eſt omnibus, qui CHRIſtum primùm initium habuiſſe aiunt, cùm eſt ex Maria virgine procreatus. Verbum enim, quod idem eſt, quod CHRIſtus, in principio erat apud Deum. Ergo verbum & CHRIſtus non primum ex vtero virginis initium accepit. Deinde diſertis verbis, inquit Ioannes:* omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. *Si nihil factum eſt ſine ipſo; ergo ante creationem mundi, fuit neceſſariò. Tor-*

 quet hic

quet hic locus Samoſatenicos & Ebionitas noſtros; malunt tñ ineptè reſpondere, quàm tacendo conſentire. Dicunt hæc verba Ioannis: Omnia per ipſum facta ſunt, *non ad creationis, ſed ad redemptionis opus referenda eſſe. Quæ interpretatio quam benè cum Euangelio cohæreat, quis non intelligit? Neq; enim redemptionis fructum, ad res inanimas et ratione carentes; ſed ſolùm ad ratione et mente præditas retulit Chriſtus.* Qui crediderit, inquit, & baptiſatus fuerit, ſaluus erit. *Ergo iſti qui infantes baptiſmatis aqua tingere nolunt, lapides & bruta animantia baptiſabunt? Hæc enim omnia ſunt aliquid; & non ſunt nihil. Atqui Ioannes diſertis verbis teſtatur, omnia per ipſum facta eſſe & ſine ipſo factum eſſe nihil, quod factum eſt. Arius, vt in tam clara luce prudentiùs cæcutire videatur, non ideò CHRIſtum DEum eſſe negat, quòd ex vtero virginis initium acceperit, quinetiam DEum eſſe concedit, victus tàm claro Ioannis teſtimonio; ſed non ideò DEum appellari, quòd ipſam Dei eſſentiam & diuinitatem habeat; ſed vel propter voluntatum conſpirationem & vnum conſenſum, vel propter quandam excellentioris naturæ, qua illum inter omnes res creatas extulit Deus, præſtantiam. Quod quidem Arij commentum, quàm ſit falſum & à diuinis literis alienum, ex alijs teſtimonijs diuinarum literarum patebit.*

II Teſti-

II TESTIMONIVM ex cap. Ioan. 16. & 17.

Q*VICVNQVE habet ea omnia, quæ DEus Pater habet, habet etiam diuinitatem. DEus enim Pater habet diuinitatem. At Chriſtus ea omnia habet, quæ Deus Pater habet. Ioan:* 16. Omnia quæ habet Pater, mea ſunt. *et Ioanis* 17. *ad Patrem loquens ait:* Mea omnia tua ſunt, et tua omnia mea ſunt. *Igitur Chriſtus habet diuinitatem: Non ergo propter ſolam voluntatum conſpirationem, vel propter excellentis naturæ præſtantiam; ſed propter eam, quam habet diuinitatem, dicitur DEVS.*

III. TESTIMONIVM. ex Epiſtola Pauli ad Philip. Ca: 2.

HOC ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu: qui, cùm in forma DEI eſset, non rapinam arbitratus eſt, ſe eſse æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinaniuit formã ſerui accipiens. *His verbis Paulum IESV Chriſto naturam Dei tribuere, his quatuor Syllogiſmis, quorum propoſitiones ex diuinis literis firmitatem & robur habent, clarè demonſtrabo.*

Syllogiſmus I.

Quicunque Dei formam habet; naturam Dei habet. At Chriſtus formam Dei habet. Ergo Chriſtus naturam Dei habet.

Maior propoſitio huius Syllogiſmi eſt per ſe clariſſima. Quemadmodum enim qui animam rationalem habet, quæ hominis forma eſt, habet naturam hominis; ita qui formam DEI habet, habet naturam Dei. Quòd ſi ille qui habet formam Dei, naturam Dei non habet; ergo ille qui formam Dei non habet, naturam Dei habet. Contradictoriæ enim oppoſitionis, ſemper altera eſt vera altera falſa, quemadmodum docet Ariſt. & Logici omnes. Itaq; DEus qui formam Dei habet, non habebit naturam Dei; creaturæ autem, quæ non habent formam Dei, naturam Dei habebunt. Quòd ſi hoc falſum eſt; falſa & illa erit propoſitio, ex qua hoc ipſum ſequitur: nempe iſta: Qui formam Dei habet, naturam Dei non habet. Quare contradicens illi propoſitio erit vera: nimirum hæc: Qui formam Dei habet, naturam Dei habet. Maior itaq; propoſitio huius primi Syllogiſmi eſt clariſſima. Minorem fortè Arius negabit. Dicet enim illam formam Dei, quam CHRIſto Paulus tribuit, non eſſe verè formam Dei; ſed quandam ſimilitudinem formæ diuinæ, & proinde formam Dei appellari

appellari. Primò, hoc eſt torquere in alienos ſenſus Pauli teſtimonium; non autem illud ad ſuum ſtabiliendum propoſitum accommodare. Si enim Paulus formam Dei CHriſto tribuit; cur tu formam DEi, Chriſto negas, & in illius locum ſimilitudinem formæ diuinæ ſubſtituis? Tua igitur ſimilitudo eſt; Pauli autem forma Dei eſt, in qua CHRIſtum eſſe apertiſſimè confitetur. Deinde talis interpretatio pugnat cum ſenſu Pauli. Quòd enim Paulus per formam Dei intelligat, ipſam naturam Dei; non autem ſimilitudinem naturæ diuinæ, hoc ſecundo Syllogiſmo demonſtrabo.

Syllogiſmus II.

Qui ita habet formam Dei, vt illa forma nulla ratione poſſit dici forma ſerui, habet naturam Dei. At Chriſtus ita habet formam dei, vt nulla ratione poſſit dici forma ſerui. Ergo Chriſtus habet naturam Dei.

Huius ſecundi Syllogiſmi Maiorem propoſitionem probo hoc tertio Syllogiſmo.

Syllogiſmus III.

Omnis forma increata eſt natura Dei. At forma Dei, quæ ita eſt Dei, vt nulla ratione ſit ſerui, eſt increata. Ergo forma

Dei, quæ ita eſt Dei, vt nulla ratione ſit ſerui, eſt natura Dei.

Huius tertij Syllogiſmi prima propoſitio eſt clariſſima. Omnes enim formæ præter diuinam ſunt creatæ. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. *Minor autem propoſitio ex eo probatur, quòd Deus ſit conditor vniuerſi. Porrò cùm Deus, literarum diuinarum teſtimonio, eorum omnium quæ condidit, ſit dominus; conſequens profectò eſt, omnis rei conditæ formam, eſſe formam ſerui. Niſi enim aliqua rei conditæ forma, non eſſet forma ſerui; Deus vniuerſi dominus non eſſet. Verùm ea in re laborare non eſt neceſſe. Exſtant enim in vtrumq; partem ſacrarum literarum expreſſa teſtimonia. In libro Iudith ca: 9. ita habetur:* Deus cœlorum, creator aquarũ, & dominus totius creaturę. *Capite autem* 16. *eiuſdem libri ita ſcriptum legimus:* Tibi ſeruiat omnis creatura tua: quia dixiſti & facta ſunt. *Cùm igitur omnis forma creata, ſit forma ſerui, et omnis forma ſerui, ſit forma creata; conſequens profectò eſt, formam non ſerui, eſſe increatam.*

Minorem propoſitionem ſecundi Syllogiſmi, hæc enim ſola probanda reſtat, hoc quarto Syllogiſmo Expoſitorio confirmabo.

Syllogiſmus IIII.

CHriſtus cùm formam ſerui habuit, tunc

primùm

primùm ſe exinaniuit. Sed cùm tantùm in forma Dei eſset, non ſe exinaniuit. Ergo cùm tantùm in forma Dei eſset, formam ſerui non habuit.

Et Maior & Minor propoſitio huius quarti Syllogiſmi, hoc vnico Pauli verbo abundè ſatis probatur: Exinaniuit ſe ipſum formam ſerui accipiens. *Si enim formam ſerui accipiens ſe exinaniuit; ergo formam ſerui non accipiens; & quod inde ſequitur non habens, ſe non exinaniuit. Nam ante formam ſerui habere non potuit, quàm eam accepiſſet. At formam ſerui primùm accepit, cùm habitu inuentus eſt vt homo. Ante incarnationem enim erat æqualis Deo.* Qui cùm in forma Dei eſset, *inquit Apoſtolus,* non rapinam arbitratus eſt ſe eſse æqualem Deo. *Cæterum nulla res habens formam ſerui, quatenus habet formam ſerui, poteſt eſſe æqualis Deo.* Quis, *inquit Dominus apud Iſaiam cap* 44. ſimilis mei? Vocet & annunciet, & ordinem exponat mihi? *et Micheæ* 7. Quis Deus ſimilis tui? *Ex quo neceſſariò ſequitur, Chriſtum ante conditum mundum,* (Omnia *enim* per ipſum facta ſunt) *quo tempore erat æqualis Deo, non ſe exinaniuiſſe. Ex hoc autem neceſſariò ſequitur, CHriſtum cùm in forma Dei eſſet, formam ſerui non habuiſſe, et quod idem eſt, ita formam Dei habuiſſe; vt formam ſerui non habuerit. Atqui tertio Syllo-*

tio Syllogiſmo concluſum eſt, formam Dei, quæ ita eſt Dei; vt non ſit ſerui, eſſe naturam Dei. Quid ergo? an non ex his neceſſariò infertur; CHRiſtum naturam Dei habere? Neq; enim accipiēdo formam ſerui, forma diuina ſe ſpoliauit, aut ſpoliare potuit. Ego *inquit*, Deus & non mutor.

IIII. TESTIMONIVM ex Pauli Epiſtola ad Coloſsen. Cap. j.

IN quo habemus redemptionem & remiſſionem peccatorum, qui eſt imago Dei inuiſibilis. *Hoc etiam Paulus teſtimonio docet, Chriſtum eam formam Dei habere, quæ increata eſt; non autem aliqua ſimilitudo creata. Quod quidem Pauli teſtimoniū ita clarum erit, ſi illud primùm conſtituamus: Nullam rem creatam ſubſtantiam dei repreſentare poſſe. dico autem dei ſubſtantiam. Nam quòd Deus ſit, & quòd ſit ſempiterna illius virtus et diuinitas; intelligi poteſt ex rerum creatarum cognitione. Ad quod reſpiciens Paulus ait:* Videmus nunc per ſpeculū in ænigmate, tunc autē facie ad faciem. *et ad Rom:* I. Quod notū eſt Dei, manifeſtū eſt in illis. *Huc pertinet & illud Iob Cap.* 36. Omnes homines vident eum; ſed vnusquisq. intuetur procul. *At verò, ſi eſſentiam Dei ſpectes, audi quid dicant diuinæ literæ. Ioan:* I. Deum nemo vidit vnquam.

Iob 36. Deus magnus vincens ſcientiam noſtram, numerus annorum eius inæſtimabilis, & *Cap.* II. Forſitan veſtigia Dei comprehendes,& vſq. ad perfectum omnipotentem reperies? excelſior cœlo eſt, & quid facies? profundior inferno,& vnde cognoſces? longior terra menſura eius & latior mari. *Baruch Cap.*3. Quis inueniet locum eius & quis intrauit in theſauros eius? *Hoc idem quod teſtimonio diuinarum literarum habemus, ratio ipſa nos docet. Non enim plura,quælibet res creata intellectui humano ad cognoſcendum offerre poteſt; quàm in illius natura continetur. Porrò, quicquid in ſubſtantia cuiusq. creatæ rei cernimus; id infinitis gradibus infra Dei ſubſtantiæ præſtantiam natura collocauit; adeò vt omnis res creata, comparata Dei ſubſtantiæ,ita diuina luce obſcuretur; vt appareat nihil. Quare cùm in rebus creatis perfectam imaginem Dei nō habeamus;nulla res creata cognitionem ſubſtātiæ Dei,in animo noſtro gignere poteſt. Longè diuerſum de Filio Dei Chriſto IEſu ſentiendum eſſe docet diuinus Paulus, cùm ait, eum eſſe imaginem inuiſibilis Dei. Neque verò talem imaginem Dei in Chriſto ponit Paulus, qualis eſt illa in* 2. *Capite Epiſtolæ* I. *ad Corinth.* Sicut vir dicitur imago Dei. *Primò quia dicit eſſe imaginē inuiſibilis Dei. Quaſi diceret ex ea parte CHriſtus eſt imago Dei,*

qua à nulla creatura cognoſci poteſt. Illud enim eſt inuiſibile quod à nemine videri poteſt. Si enim ab aliquo videri poſſet, non inuiſibile, ſed viſibile eſſet. Deinde hunc eundem CHriſtum Dominum perfectam imaginem eſſe, ipſam Dei ſubſtantiam repreſentantem ipſemet Apoſtolus in I. *cap. Epiſtolæ ad Hebræos diſertis verbis teſtatur:* Nouiſsimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio, quem conſtituit hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſecula, qui cùm ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantię eius. *Cùm igitur Chriſtus ſit figura ſubſtantiæ Dei; neceſſariò erit forma Dei & imago increata: quandoquidem nulla res creata imago ſubſtantiæ Dei eſſe poſſit. At quàm appoſitè Chriſtum figuram & ſplendorem ſubſtantiæ Dei appellat? Iſta enim duo, nos in rerum ducunt cognitionem. Splendor enim Solis res obſcuras detegit, quæ alioqui tenebris obrutæ ſenſuum cognitionem fugiebant. Sine ſpecie autem & figura rei cognoſcendæ, nullius rei natura in noſtram cognitionem venire poteſt. Vt igitur certò nobis conſtaret, Chriſtum eiuſmodi Dei imaginem eſſe, in qua ſubſtantia Dei cernitur, dixit eum eſſe figuram ſubſtantiæ Dei. Dixit præterea ſplendorem ſubſtantiæ Dei eſſe; vt intelligeremus illum eundem eſſe, in cuius lumine lumen illud, in cognitione cuius vitæ immortalis felicitas eſt conſtituta,*

ſtituta, nos viſuros Propheta teſtatur: Et in lumine tuo videbimus lumen.

V. TESTIMONIVM. ex Euangelio Ioan: Cap. 5.

SIcut Pater habet vitam in ſemetipſo; ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo. *Ex quo D. Ioannis teſtimonio ſequitur, Chriſtum eſſe Filium Dei increatum. Atq; vt planiſsimum fiat hanc conſequentiam ex hoc Ioannis teſtimonio rectè eſſe deductã, ita ex eodem teſtimonio, adiuncto illi alio, Syllogiſmum conſtituam. Nulla res creata, neq; aliqui Filij Dei creati ſunt perfectè ſimiles Deo. Hanc propoſitionem veram eſſe ex Propheta didicimus. Nam de creatura, quam propter excellentem naturam nomine Filij Dei diuinæ literæ dignatæ ſunt, ita dicit in Pſalmo* 89. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, ſimilis erit Deo in filiis Dei? *Ac ſi diceret, nullus inter filios Dei creatos, quantumuis illi ſint ſiue ſanctitate vitæ admirabiles, quales ſunt ſancti & electi Dei, ſiue dignitate naturæ cæteris præſtantiores, quales ſunt cœleſtes angelorum chori. Hos ſiquidem creatos eſſe nemini dubium eſſe poteſt.*

Nunc propoſitionem Minorem ſubiungamus. Atqui Chriſtus Filius Dei, eſt perfectè ſimilis Deo.

Sic enim

Sic enim D. Ioannes habet: Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo; ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo. *Si ita Chriſtus habet vitam, ſicut Deus Pater habet; ergo eſt perfectè ſimilis Deo. Quid enim? an angelis non dedit in ſemetipſis habere vitam? imò verò dedit.* Nam ſine ipſo factum eſt nihil. *Itaq; habet Deus vitam in ſemetipſo; habent & angeli vitam in ſemetipſis. Atqui duas res albedine tinctas, propter albedinem ſimiles dicimus, tametſi vna, altera ſit candidior. Quid igitur? an non eadem ratione propter vitam, angelos viuentes, Deo viuenti ſimiles dicemus? imò verò dicemus. Quia quamuis non ita habeant vitam, ſicut Deus habet, vitam tamen habent. Quid? quòd etiam ipſæ diuinæ literæ, non angelos ſolùm, ſed etiam homines, qui angelis ſunt multò inferiores Deo ſimiles eſſe confitentur:* Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: *Angelos autem Ezech: cap: 28. ſignaculum Dei appellat: quo nomine inſinuat clariùs diuinitatis ſimilitudinem, quàm eſt in hominibus, in eorum natura elucere. Cur igitur Regius Propheta etiã angelos negat Deo eſſe ſimiles? An neſciuit angelos habere vitam, propter quam Deo viuenti ſimiles eos diceret? Scilicet ille neſciuit qui cæleſtem illam regionem ita nobis depingit; vt non tam de ea audiuiſſe; quàm eam*

oculis

oculis conſpexiſſe videatur. Non ergo Propheta diuinus, ideò angelos, & quamcunq; aliam creaturam, quòd non habeat vitam, negat Deo eſſe ſimilem; ſed quia non ita habet vitam; ſicut Deus habet. Perſpicuum itaq; eſt, hæc Prophetæ verba: Quis in nubibus æquabitur Domino, ſimilis erit Deo in filijs Dei? *non de imperfecta ſimilitudine, qualis eſt in omnibus creaturis; ſed de perfecta, quæ in quadam æqualitate conſiſtit, accipienda eſſe. Quemadmodum duo alba ſimilia dicuntur; hoc tamen quod minus candidum eſt, non ita album eſſe dicitur, ſicut illud, quod eſt candidius: atq; ita ex ea parte minus album candidiori ſimile non eſt. Quòd ſi ita album eſſet, ſicut eſt alterum, an non ſimile alteri diceretur? Vt igitur Regius Propheta, his verbis angelis & cuicunq; quantumuis excellentiſſimæ creaturæ, Dei ſimilitudinem negat; ita eisdem verbis CHriſtum, quem cum Ioanne ſciebat ita vitam habere in ſemetipſo, ſicut Deus Pater in ſemetipſo habet, eſſe Deo Patri ſimilem confitetur. Si enim angeli ideò perfectè Deo ſimiles eſſe non dicuntur, quia licet habeant vitam; non ita tamen habent, ſicut Deus habet; ergo Chriſtus, cui Deus ita in ſemetipſo dedit habere vitam; ſicut ipſe in ſemetipſo habet, neceſſariò Deo ſimilis eſſe dicendus erit. Quid ſequitur? Chriſtum non eſſe Filium Dei creatum. Hoc igitur quinto te-*

ſtimonio clariſſimè demonſtratur: Chriſtum eſſe verum Deum non imperfectum, & creatum, quemadmodum Ariani impiè & falsò calumniantur; ſed increatum, & perfectiſſimum: quandoquidem in eo Dei perfecta ſimilitudo, quàm nulla res creata habere poteſt, reperiatur. Quamuis autem clariſſimè oſtendimus et Prophetæ et Ioannis teſtimonio, Chriſtum perfectè Deo eſſe ſimilem; ſextum tamen teſtimonium non minùs clare hoc ipſum demonſtrabit.

VI. TESTIMONIVM. ex Cap. 5. Euangelij Ioannis & 2 Cap. Epiſtolæ Pauli ad Philip.

QVærebant eum Iudæi interficere: quia non ſolum ſoluebat Sabbatum; ſed & Patrem ſuum dicebat DEVM, æqualem ſe faciens Deo. *Et Paulus:* Qui cùm in forma Dei eſset, non rapinam arbitratus eſt eſse ſe æqualem Deo. *Quis non intelligit D. Ioannem & Paulum hoc tam clarò teſtimonio nullum ambigendi reliquiſſe locum, Chriſtum verum & vnum Deum eſſe; creatum non eſſe? Verùm vt oculi cornicum configantur, ſic ratiocinabor:*

Nulla creatura Deo eſt æqualis. At Chriſtus Deo eſt æqualis. Ergo Chriſtus non eſt creatura.

Nec maior

Nec maior nec minor propoſitio negari poteſt ab aduerſarijs; confixi igitur ſunt oculi cornicum. Patet iam illos, non tàm non intelligere Chriſtum verum Deum, & non creaturam eſſe; quàm animo irato et percito velle, ne Chriſtus eſſet Deus, et in tam clara luce lucem tenebras, et tenebras lucē appellare. Quid enim? an aliquis maiorem propoſitionē negabit; dicetq; creaturam eſſe æqualem Deo? Atqui ipſe Arius huius nefandi figmenti architectus, ideò CHriſtum contendit eſſe creaturam, quòd minor ſit Patre? Pater *inquit* maior me eſt. *Si ideò Ario Chriſtus eſt creatura; quia eſt minor Patre; ergo ſi non eſt minor Patre, ſed Patri æqualis, creatura non erit. Quòd ſi hac in parte diſſentire vis ab Ario, ne tam cito victus et irretitus tenearis, illudq; quod concedit Arius tu negabis: dices, & dices ineptiſſimè, aliquam creaturam eſſe æqualem Deo. hoc tu quidem fortaſſe dices, cum tui ſimilibus. At hoc non dicet ſanctus Propheta. imò contrarium planè dicit:* Quis *inquit*, in nubibus æquabitur Domino, ſimilis erit Deo in filiis Dei? *Quod quidem de perfecta ſimilitudine, quæ in æqualitate conſiſtit, accipiendum eſſe, in quinto teſtimonio demonſtratum eſt. Ad hæc, ſi creatura eſſet æqualis Deo; ergo eſſet natura immutabilis: Deus enim natura immutabilis eſt: ergo eſſet immenſa & increata, quia Deus immenſus & increatus eſt:*

 ergo

ergo à nullo penderet, et omnia quæ non eſſent ipſa ab eà dependerent. Hæc omnia à ratione ſunt aliena: ſed hoc vltimum longe alieniſſimum. Si enim creatura à nullo dependeret, & omnia quæ non eſt ipſa, ab ea dependerent; hac ratione profectò creatum eſſet Deus, & Deus eſſet creatum. Increata prætere a eſſet & immutabilis; Deus creatus & mutabilis. Hæc quis, præter inſanum, dicet aut ſentiet? Deus enim increatus eſt & immutabilis; creatum verò creata et mutabilis. Quod enim aliquando eſt, aliquando nõ eſt, mutabile eſt. Si autẽ creatum mutabilis eſt, ſi creata, ſi ab alio dependens; Deo profectò nulla ratione æqualis eſſe poteſt. Res enim immutabilis mutabili, increata creata, à nullo dependens, illa quæ ſine altero eſſe non poteſt longè eſt præſtantior excellentiorq́;: hæc enim finita eſt; illa infinita. Finiti autẽ ad infinitum nulla proportio, nedũ æqualitas eſſe poteſt. Quis igitur maiorem propoſitionem negabit? niſi ille, qui eſt diſciplina illius imbutus, & nefandi ſceleris tabe infectus, illius inquam Angelorum ſuperbiſſimi Luciferi, qui ſuperbia intollerabili elatus, cùm ad æqualitatem Dei aſpiraret, probèq́; compertum haberet, ſe niſi eſſet infinitæ immenſæq́; virtutis, æqualem Deo eſſe non poſſe, ita apud Iſaiam Prophetam loquitur:

In cœlum aſcendam ſuper aſtra Dei, exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aqui-

bus Aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſsimo. *Nulla itaq; creatura, æqualis Deo eſſe poteſt. At Chriſtus eſt æqualis Deo. Quis hoc inquies dixit? Ipſamet veritas apud D. Ioannem & Paulum:* Patrem ſuum *inquit Ioannes*, dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. *Et Paulus* Non rapinam, *inquit*, arbitratus eſt ſe eſſe æqualem Deo. *Rapina fuit Lucifero, ſe Deo æqualem facere: quamuis ille eſſet, qui atteſtante Iſaia*, mane oriebatur, qui vulnerabat gentes, qui conturbauit terram, qui concuſsit regna, qui poſuit orbem deſertum, & vrbes eius deſtruxit. *Itaq; quamuis tantis ornamentis naturæ, quibus et ad ſuam, et ad aliorum perniciem eſt abuſus, inter reliquas omnes creaturas, veluti ſol inter aſtra, luceret, rapina tamen illi fuit ſe æqualem facere Deo. At Chriſto rapina non eſt, æqualem ſe facere Deo. Chriſtus igitur creatura nō eſt. Deus igitur eſt. Solus enim Deus increatus eſt: reliqua autem omnia præter vnum & verum Deum creatura ſunt.* Omnia *enim, inquit Ioannes* per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.

At inquies ipſemet Chriſtus apud Ioannem, ſe eſſe minorem Patre affirmat: Pater *inquit* maior me eſt. *Agnoſco Chriſti vocem. Atqui etiam Chriſtus ipſe, apud eundem D. Ioannem, ſe Deo Patre non minorem; ſed æqualem facit:* Dicebat *inquit*, ſe Filium

lium Dei, æqualem ſe faciens Deo. *Verùm tu inquies, ſi minor eſt Patre quomodo Patri æqualis, & ſi æqualis Patri, quomodo minor? Audi Paulum ipſum has Chriſti voces interpretantem:* Qui cùm in forma Dei eſset, *inquit Paulus*, non rapinam arbitratus eſt, ſe eſse æqualem Deo; ſed exinaniuit ſemet ipſum formam ſerui accipiens. *Ergo quatenus dei formā habet, æqualis patri eſt.* Cùm *enim* in forma Dei eſset, non rapinam arbitratus eſt, ſe eſse æqualem Deo. *Quatenus autem formam ſerui habet, minor Patre eſt.* Exinaniuit, *enim, inquit Paulus* ſemetipſum formam ſerui accipiens. *Non tàm igitur Athanaſii; quàm ipſius D. Pauli, eſt iſta verborum Chriſti interpretatio: Minor Patre ſecundùm humanitatem; æqualis Patri ſecundùm diuinitatem. Si igitur aduerſarij dubitabunt ampliùs, Chriſtum eſſe æqualem patri, ac proinde nō eſſe Deū, quid? an non hac ratione D. Ioannis & Pauli teſtimonium, quo Chriſtum Deo Patri æqualem eſſe pronunciarunt, vocabunt in dubium? Hoc autem quid aliud eſt; quàm homines à vita ad interitum, ab Euangelio, ad dæmonum cultum reuocare?*

VII. TESTIMONIVM pro diuinitate Spiritus Sancti ex Iſaiæ Prophetia Cap: 6.

Audiui

AVdiui vocem Dei dicentis: quem mittam & quis ibit nobis? Ecce ego; mitte me. & dixit: Vade: & dices populo huic: Audite audientes,& nolite intelligere, & videte viſionem, & nolite cognoſcere.

Ex hoc teſtimonio Iſaiæ in Syllogiſmum reducto, Spiritum Sanctum eſſe DEum oſtendam clariſſimè. Qui hæc verba ad Iſaiam loquutus eſt: Vade & dices populo &c. eſt Deus. Sic enim habet Iſaias: Audiui vocem Dei dicentis &c. Atqui Spiritus Sanctus hæc verba ad Iſaiam loquutus eſt: Vade & dices &c. Ergo Spiritus ſanctus eſt Deus. Quòd autem hæc verba Spiritus Sanctus ad Iſaiam ſit locutus, S. Paulum eius rei teſtem habemus: In actis enim Apoſtolicis, à D. Luca ita ſcriptum legimus: Cùmque inuicem non eſſent conſentientes diſcrepabant, dicente Paulo vnum verbum: Quia benè Spiritus ſanctus loquutus eſt per Iſaiam Prophetam ad patres noſtros dicens: Vade ad populum iſtum, & dic: Aure audietis & non intelligetis, & videntes videbitis & nõ perſpicietis. *Hoc quid poteſt eſſe clarius? Sed tamen mirum non eſt, ijs rem tam perſpicuam claram non eſſe, quibus ob multa ſcelera in Deum & eius Eccleſiam ſanctam nefariè cõmiſſa, Deus lumen ſubtraxit ſuum.*

VIII. TESTI-

VIII. TESTIMONIVM ex Cap: I. Epiſtolę primę D. Pauli ad Corinthios.

SPiritus omnia ſcrutatur etiam profunda Dei. Quis enim hominum ſcit quę ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? ita & quę Dei ſunt, nemo cognouit, niſi Spiritus Dei. *Hoc teſtimonium Pauli, quemadmodum & in alijs feci, in forma Syllogiſmi proponam:*

Nulla creatura ſcit omnia profunda Dei.
At Spiritus ſanctus ſcit omnia profunda Dei.
Ergo Spiritus ſanctus, non eſt creatura.

Duabus prioribus propoſitionibus conceſſis, concluſio negari à nullo ſanæ mentis poteſt. Maior autem & minor propoſitio negari non poteſt, niſi ſimul Iſaiæ Prophetæ & Pauli Apoſtoli teſtimonium verum eſſe negetur. Atq; vt meliùs intelligatur, & maiorem et minorem propoſitionem ex tàm illuſtrium teſtium libris depromptam eſſe, ac potius eſſe ipſorum teſtimonium; vtriuſq; ſententias diligentiùs expendamus. Quid igitur Paulus per profunda Dei intelligit? illud ipſum, quod ante dixerat ex Cap: 64. Iſaiæ Prophetæ: Sicut, inquit, ſcriptum eſt: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis

minis aſcendit, quę præparauit DEus ijs, qui diligunt illum. Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum. *Cur nobis reuelauit DEus illud, per Spiritum S. quod oculus nō vidit? Reſpondet Paulus: Quia, inquit, Spiritus omnia ſcrutatur etiam profunda Dei. Quaſi diceret per Spiritum S. nobis reuelauit illud, quod oculus non vidit, quia ille ſcit ea, quæ oculus non uidit. Ergo per profunda Dei nihil aliud intelligit, quàm illud:* Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. *Quod autem eo loci idem ſit Paulo dicere: Scrutatur profunda Dei, & ſcit profunda Dei, ex eo, quod idem D. Paulus ſubiunxit, intelligitur. Ut enim planum perſpectumq; faceret eum ſcrutari omnia profunda Dei, ſubiunxit hanc rationem:* Quis enim hominum ſcit quę ſunt hominis, niſi Spiritus hominis, qui in ipſo eſt? ita & quę Dei ſunt nemo cognouit niſi Spiritus Dei. *Ex quo clarè perſpicitur idem eſſe D. Paulo; Scrutari omnia profunda Dei, & ſcire omnia profunda Dei. Ex his igitur manifeſtum eſt, primò profunda Dei Paulum intelligere illud ipſum, quod ex Cap:* 64. *Iſaiæ protulerat: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit &c. Deinde patet minorem noſtri ſyllogiſmi propoſitionem et ſenſu et verbis eſſe D. Pauli teſtimonium: Spiritus enim omnia ſcit etiam profunda Dei. Quid? an non eſt hæc noſtri ſyllogiſmi mi-*

nor propoſitio; Spiritus ſanctus omnia ſcit profunda Dei.

Maior autem propoſitio, quæ idem eſt cum hac: Nulla creatura ſcit illud, quod oculus non vidit nec auris audiuit &c. quæ præparauit Deus diligentibus ſe, vt intelligas quàm benè cum Iſaiæ teſtimonio conſentiat, audi ipſumet Iſaiam in Cap: 64. ſuæ Prophetiæ: Oculus, inquit, non vidit Deus abſq. te, quę præparaſti expectantibus te. *Si igitur præter Deum nemo vidit quæ præparauit expectantibus ſe, & cùm nulla creatura ſit Deus; nulla igitur creatura vidit, & cognouit ea, quæ præparauit expectantibus ſe. Vt igitur minor propoſitio eſt Pauli Apoſtoli; ita maior eſt Iſaiæ Prophetæ teſtimonium. Quod verò, abſq; te, idem ſit quòd præter te, ex illis Pauli verbis optimè intelligi poteſt: Quis enim hominum ſcit, quæ ſunt hominis niſi ſpiritus, hominis qui in ipſo eſt: ita quæ ſunt Dei nemo cognouit niſi Spiritus Dei. Quod Iſaias dicit: Oculus non vidit abſq; te Deus; hoc dicit Paulus: Nemo cognouit niſi Spiritus Dei. Nemo cognouit niſi Spiritus Dei, an non idem eſt: Nemo cognouit præter Spiritum Dei? Ergo abſq; te & præter te hoc loco idem ſunt apud Iſaiam. Cùm igitur maior propoſitio ſit Iſaiæ; minor verò D. Pauli; an non perſpicuum eſt, ad eos qui in tam clara luce Spiritum ſanctum Deum eſſe non*

non agnoſcunt eundem Spiritum ſanctum per Iſaiam eſſe loquutum : Vade ad populum iſtum & dic : Aure audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis & non perſpicietis. *Cauſam huius rei ſubiungit Paulus :* Incraſſatum enim eſt cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos compreſserunt, ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur & ſanem eos.

LAVS DEO TRINO ET VNO.

Errata ſic corriges :

Pag. 9. ver. 23. lege, cum altero. Pag. 10. ver. 2. lege, impertitur. Pag. 33. ver. lege, Pater cum Filio. Pag. 32. ver. 4. lege, ſint. Pag. 54. ver. 23. lege, moueat & cogat. Pag. 65. ver. 11. lege, poſsit. Pag. 3. ver. 1. municant lege, pertiuntur. Eadem pag. ver. 10. lege, cum aliȷs.

M. BASILII GOLINENSIS PVblici in Academia Crac: Philoſophię Profeſſoris

AD AVTOREM.

Hoc Ariadna ſuo fuerat pulcherrima Theſeo,
Ardua quod præſtat, Petre, ſophia tibi.
Illa viro Labyrinthæos per fila recurſus;
Diuorum hæc tibi dat cernere conſilium.

Eiuſdem ad Lectorem.

Numinis in tanti vaſtos, per aperta, receſsus
Perq́ Fidem ſolam tendere nolueras.
Difficilem nunc carpe viam: & tua vota ſequutus
Curre ſalebroſum per rationis iter.
Si grauat incultum pectus: compeſce labellum,
Et peruulgatam diſce tenere viam.

Eiuſdem ad quoſdam.

Ingenij dudum captatam perdere famam,
Prodendæq́ ſuæ qui timet inſcitiæ.
Vel prius hæc laudet ſenſum quam diſcat: & iſta
Arte poteſt doctus credier omnis homo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA
Digitized by Google